

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ МОВИ

МАТЕРІАЛИ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ
ТА НОМЕНКЛАТУРИ — ТОМ XIII

Н. ГОРБЕЦЬКИЙ

**СЛОВНИК
ТЕРМІНІВ ПЕДАГОГІКИ,
ПСИХОЛОГІЇ ТА ШКІЛЬНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ**

(ПРОЕКТ)

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО

ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ВІДДІЛ ТЕРМІНОЛОГІЇ

СЕРІЯ ПРАКТИЧНИХ
ВИПУСКІВ

Інж. ШЕЛДУК

**ПРАКТИЧНИЙ
ВИРОБ
ТЕРМІНІВ**

ДВ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО

ОДЕСЬКЕ НАУКОВЕ ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ АКАДЕМІЇ
НАУК СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ МЕДИЧНА

Д-р В. Ф. КИСІЛЬСЬКИЙ

**МЕДИЧНИЙ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ
СЛОВНИК**

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

ВСЕУКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ МОВИ
ВІДДІЛ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА НОМЕНКЛАТУРИ

МАТЕРІАЛИ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА НОМЕНКЛАТУРИ
ТОМ II

Прп. Інж. П. ВАСИЛЕНКО та Інж. ІВ. ШЕЛДУК

**СЛОВНИК
ГІРНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

УКРАЇНСЬКА
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
МОВИ
UKRAINISCHE AKADEMIE
INSTITUT DER UKRAINISCHEN
SPRACHE

СЛОВНИК
ЗООЛОГІЧНОЇ
ТЕРМІНОЛОГІЇ

М. ША

**ПРАКТИЧНИЙ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ
СЛОВНИК ПРИКАЗОК**

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

**СЛОВНИК
МУЗИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

(ПРОЕКТ)

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

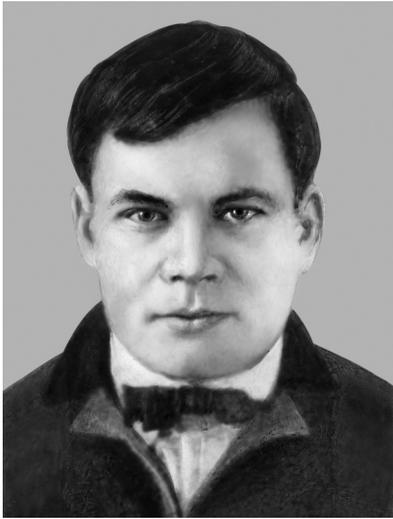
**СЛОВНИК
ФІЗИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ**

(ПРОЕКТ)

ЗРЕДАГУВАВ
В. В. ФАВОРСЬКИЙ

Д
УКРАЇНСЬКА РАДЯНСЬКА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

ЗВ СЛОВНИКОВОЇ
СПАДЩИНИ

ЙОГАНСЕН Майк
(Михайло) Гервасійович
(16(28). 10. 1895, Харків – 27. 10. 1937)

– письменник (писав під псевдонімами В. Вецеліус і М. Крамар), перекладач, літературознавець, мовознавець. Народився у сім'ї вчителя німецької мови, вихідця з Латвії. Закінчив класичне відділення історико-філологічного факультету Харківського університету (1917), а згодом – аспірантуру при кафедрі мовознавства. Знав старогрецьку й латину, скандинавські та слов'янські мови, вільно володів англійською, німецькою, італійською, іспанською та французькою. Переклав окремі твори Е. По та Г. Веллса.

М. Йогансен належав до літературних організацій «Гарт», ВАПЛІТЕ, «Техномистецької групи “А”». Вірші писав російською та українською (від 1918) мовами. Автор поетичних збірок: «Д'горі» (Х., 1921), «Революція» (Х., 1923), «Кроковес коло» (К., 1923), «Пролог до Комуни», «Доробок. Речі 1917 – 1923» (обидві – Х., 1924), «Балади про війну і відбудову» (Х., 1933), «Поезії» (Х., 1933; К., 1989). М. Йогансен – типовий неоромантик, що захоплювався авангардистськими течіями, зокрема конструктивізмом, вкладаючи в це поняття «свій зміст»; розкривав зображально-виражальні можливості української літератури. Як один із засновників пригодницького жанру в тогочасній прозі еволюціонував від авантюрних сюжетів до першопочатків «химерної прози»: роман «Пригоди Мак-Лейстона, Гаррі-Руперта та інших» (1925); зб. оповідань «17 хвилин» (1925), «Жабка», «Луб'яне решето», «Солоні зайці» (усі – 1929; усі – Х.), «Хитрі качки» (Х.; О., 1935), «Джан та інші оповідання» (1937), «Кіт чудило», «Краби» (обидві – 1968), «Собака, що лазив на дерево» (1989), «Вибрані твори» (2001; усі – К.). У прозових творах останніх років тяжів до реалістичної манери письма. Літературно-критичні праці М.Йогансена позначені ексцентричністю («Елементарні закони версифікації (віршування)», Х., 1922; «Як будувати оповідання. Аналіза прозових зразків», Х., 1926).

Досліджував також проблеми мовознавства, зокрема фонетики, лексикографії та правопису. Автор розвідок: «Пристаювання латиниці до потреб української мови» (1923), «Фонетичні етюди (замітки з нагоди фонетики м. Шишак на Полтавщині в зв'язку з літературною вимовою)» та «Лехіса. Сучасні українські словники практичного вжитку» (обидва – 1925). Один із укладачів «Практичного російсько-українського словника» (1926) та «Російсько-українського словника приказок» (1928). Брав участь у складанні проекту українського правопису 1928.

Безпідставно звинувачений як учасник націоналістичної організації, що, нібито, ставила за мету повалення Радянської влади. Заарештований 18 серпня 1937 р. Розстріляний. Реабілітований 1958 р.

Література: Дзюба І. «Вогнем не можна знищити...» // Україна. 1988. № 39; Речник української культури: Майк Йогансен у спогадах, листах, матеріалах. К., 2003.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ІЗ СЛОВНИКОВОЇ СПАДЩИНИ
Вип. 8

Упорядкував Г. МЛОДЗИНСЬКИЙ
За редакцією М. ЙОГАНСЕНА

**ПРАКТИЧНИЙ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ
СЛОВНИК ПРИКАЗОК**

Відтворення видання 1929 року

КИЇВ–2009

УДК [37+159.9+371.1] (38)
ББК 74 я21+33я21+74.204я21
С 48

Затверджено до друку вченою радою Інституту
енциклопедичних досліджень НАН України.
Протокол № 2 від 11 лютого 2009 р.

Інститут енциклопедичних досліджень НАН України започаткував книжкову серію «Із словникової спадщини», покликану здійснити перевидання українських термінологічних словників, створених на початку 20 століття, що нині стали раритетними, а в радянські часи були заборонені й вилучені з ужитку. Оскільки ці словники й донині зберігають наукове та практичне значення, вони сприятимуть виробленню розумних компромісів між прихильниками різних українських термінологічних систем. Це є надзвичайно актуальним в умовах становлення термінологічної системи української мови, очищення її від русизмів, штамів, нехарактерних для її природи форм та зворотів.

Нині читачеві пропонується 8-й випуск серії – «Практичний російсько-український словник приказок». Упорядник Г. Млодзинський, за редакцією М. Йогансена.

Видання здійснено у рамках підготовки Енциклопедії Сучасної України

ISBN 978-966-02-5067-3 (серія)
ISBN 978-966-02-5147-2

© Інститут енциклопедичних досліджень
НАН України, 2009
© Ідея та назва серії «Із словникової спад-
щини» І. М. Дзюба, М. Г. Железняк

ПРАКТИЧНИЙ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК ПРИКАЗОК

Упорядкував Г. МЛОДЗИНСЬКИЙ

За редакцією М. ЙОГАНСЕНА

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ
1929

ПЕРЕДМОВА

Видко, що не аби-яка в нас є потреба в російсько-українському покажчикові приказок та прислів'їв. Отак, читаючи газету, часом надibuєш десь до слова перелицьований переклад російської приказки, а як коли, то й бачиш з-під рядків, що дуже треба було авторів приказки, тільки одшукати її він не спромігся.

То правда, що Симонов (М. Номис) добрий зібрав скарб українських прислів'їв і такий, що без нього годі обійтися письменникові, та ж одшукати щось у тому скарбові, не вивчивши його попереду, сливе неможливо. Покажчик Номисів, мало того що дуже неповний, ще й складений за ознакою речей, про які мова буває в приказці, отож одшукати щось із мудрощів народніх, кермуючися тих мудрощів філософічним змістом, дуже буває нелегко.

Тож і з'являється оця книга, почасти як упорядкування скарбу того, почасти як російсько-український словник приказок, на поміч тим, хто до російської звик літератури і до російського вислову, але хоче використати своєрідний і рясний матеріал українського слова, починаючи писати по-українському.

Хоч які хиби, певне, є в цій книжці, та, сказати правду, дуже нелегке було діло її скласти. Раз, що це первина, бо не траплялося нам ще бачити хоч скільки-небудь докладної книги такого змісту, і, значить, доводилося уперше встановлювати відповідності, вирішати про самий зміст приказок, судити їх і прирікати їм той чи інакший розум.

Два, що саме діло відповідності тієї до того ж хистке й непевне, що поки щось вирішиш, то сто разів би, здавалося, одцурався б і книги тієї, і діла того. Буває часом, що саме там, де найближчі показуються самим висловом своїм російська приказка до української, що саме там вони найбільше різні і найменше одна до одної пасують.

А найголовніше це те, що в приказці всякій-будь є, власне сказати, тільки одне цілком конкретне і реальне і це є самий її мовно-образний вислів. Усе ж, що в ту приказку вкладає мовлянин, прикро може мінятися і то під тую, то під другу категорію народньої філософії припасовуватись.

Бо хто ж того, зрештою, не знає, що народ ту саму приказку вживає іронічно, але й просто, що, додавши ще якась до неї слівце, геть перетасовує її на зовсім інакший розум і так далі.

Зваживши на все це, складач такої додержувався методи.

Попереду вибрано з газет, з книжок і чималою частиною з живої розмови над п'ятсот таких російських приказок, що їх найбільше подibuєм у повсякденнім житті. Виявилось при тому, що частина цього актуального запасу є приказки інтернаціональні, як от, приміром: «лучше поздно, чем никогда», «лучшее враг хорошего» і сила інших. Друга частина цього запасу, виявилось, є приказки українські, уживані в російській мові, як от: «моя хата с краю», і таких знайшлося чималенько – ми означували їх слівцем (укр.), при тому абсолютно не претендуючи на точність і науковість цього означування – точна бо і наукова класифікація була б вимагала ціложитенної роботи над розмежуванням і установаженням позичень та наслідувань.

Третя частина цього запасу то приказки, що постали в російській мові з літературних джерел – драм, байок то-що, і тільки четверту, хоча й числом, мабуть, найбільшу, частину склали народні російські приказки.

Отак траплялося, що якась інтернаціонального чи літературного родива приказка не має точного собі відповідника в українському скарбові. Тоді складач брав на себе відвагу пристосовувати якусь українську приказку до даної інтернаціональної чи російської літературної, бажаючи настачити на всяку чисто потребизну і виправдуючи своє свавілля тим, що й народ раз-у-раз перемищає і пристосовує свій приказковий скарб, як йому того буває потреба.

Та щоб не забагато було такого і щоб незайманий зостався основний скарб, далі наводилося скільки приказок, що хоч і неточно, а все ж у якій мірі підходять до теми. Ці додаткові приказки складають таким побитом потенціальний запас, який, відома річ, їсти не просить.

Отож заранше прохає складач не гніватися на нього за приблизність і неточність відповідей на російські приказки. Одне, що точности і взагалі тут не може бути, а друге от що:

Буває, що якась приказка втрачає свій первісний зміст і уживається її вже зовсім по-іншому. Узяти хоча б криловське «А ларчик просто открывался».

Попереду це мислилося приблизно як українське «бачить під лісом, а не бачить під носом» чи щось таке. Тепера ж, хто додивлявся цього вислову в наших газетах, нехай згадає, що «ларчик просто открывался» вже цілком рівне до вислову «вот где собака зарыта» або ж сказати по-простому: «Все ясно, все очевидно, все з'ясувалося, що було затаювано».

Отож поруч з таким відповідником, як: «густо дивиться, та рідко бачить» або «у воді стоїть, а води просить», подано і такий як: «Нігде правди діти», або «Ниточка доведе клубочка», бо словник цей складалося не як науковий, а як практичний покажчик для літературної праці.

Ясне діло, складач того свідомий, що багато де не найкращого добрав відповідника, а може статися, десь і зовсім не знайшов те, чого було б треба. Той, хто далі робитиме у цім полі, це направить, а цілину оравши, без огріхів забирати не випадає. Як коли, то й доводилося цілий робочий день згаяти на одну приказку.

Ще одне хотілося б сказати вже про саму оту народню мудрість. Як глянеш на чотирнадцять тисяч українських приказок, що їх Номис зібрав до купи, то спочатку аж моторошно стає – яка ж то розмаїта й на тонкий зміст, і на гострий дотеп багата маса. Та коли ближче присунешся до того діла, то бачиш, що цей різноколірний мільйон ілюструє, може, який десяток, а може, два філософських, побутового характеру тез. Народня бо мудрість широка образами і взірцями й прикрасами, та вузька в самій своїй філософії.

Суто селянська духом своїм, глибоко дрібнобуржуазна в своїй моралі, уперто власницька, запекло консервативна ця народня мудрість. Окрім лютої ненависти до пана, ледви чи можна знайти в ній щось передове.

Та от ми, люди нового суспільства, все ж таки залюбки користуємося з висловів цієї мудрости, як з щиро художньої форми. Ми користуємося з неї почасти іронічно, почасти метафорично. Єсть якась особлива гостра пікантність у приказці, коли фейлетоніст, описуючи бодай заходи Ліги Націй у справі знищення Радянського Краю, співчутливо застерігає, що:

– Піднімайте, свині, хвости, бо глибоко морем брести.

Складач

1. А чорт его знает. Убирайся к чорту. Чорт его побери.

1. Чорт (чорти) його бери. 2. Стонадцять чортів йому в хвіст. 3. Бодай тебе той знав був, що трясє очеретами. 4. Чорт би тебе спік. 5. Иди під три чорти. 6. Кат його зна. 7. Урагова мати його знає. 8. І на миру не чути.

Кой чорт его угораздил. Чорт его дернул (или попутал).

1. Надав мені нечистий (надала мені нечиста мати) встрять у се діло. 2. Чорти його понесли.

На чорта? Чорт ли в нем? На кой чорт?

1. На чорта. 2. На кий чорт. 3. На кий ляд.

2. Бабушка надвоє сказала. Бабушка гадала, да надвоє сказала.

1. Надвоє баба ворожила, або вмре, або буде жила. Мабуть, не будь козі на торзі, а свині на ярмарку. 3. Навряд чи є в Кузьми гроші, – хіба який чорт підкинув. 4. Не дав бог жабі хвоста, а то б усю траву потолочила.

3. Беда, коль пироги начнет печи сапожник, а сапоги тачать пирожник.
Див. **Не в свои сани не садись.**

1. Коли не пиріг, то й не пирожися, – коли не швець, то й не берися. 2. Тернина грушок не родить. 3. Шорник свитнику не товариш. 4. Хто родився вовком, тому лисицею не бути.

4. Беда на беде (едет), бедою погоняет.

1. Біда, та й за біду зачепилася. 2. Одна біда тягне за собою і другу. 3. Одна біда – не біда; от коли дві або три разом біди. 4. Біда за біду чіпляється – як у ланцюзі кільце за кільце. 5. Біда біду перебуде – одна згине, десять буде. 6. Не то біда, що плаче, а то біда, що скаче. 7. Не йде на ум ні їда, ні вода, коли перед очима біда.

5. Бедному жениться – и ночь коротка.

1. Як бідному женитися, то й ніч мала. 2. Старому женитися – і ніч коротка.

6. Бедность – не порок, а несчастье. Бедность не порок, а вдвое хуже. Бедность не грех, а до греха доводит. Голодный, и архимандрит – украдет.

1. Злиднями очі не колють. 2. То чорт бідний, а чоловік убогий. 3. Хоч чоловік убогий, та слово чисте.

7. Без бога ни до порога.

1. Без божої волі й волос з голови не спаде. 2. Не родить рілля, але божя воля. 3. Нам бога не вчить, як хліб родить. 4. Хто ж у світі знає, що біг гадає. 5. Як бог дасть, і в печі не замажешся.

8. Без головы и рукам и ногам тошно.

1. За дурною головою і ногам нема покою. 2. На те бог голову дав, щоб посторонок не зсунувся. 3. Де оком не доглянеш, там калиткою доплатиш. 4. Утеревив бог душу, як у пень, та й кається.

9. Без меня меня женили.

1. Хоч так, куме, сядь, хоч так сядь, а все сядь. 2. Гнись не гнись, а в голоблі становись. 3. Хотів я його, як собака цибулі. 4. Не хоче курка на весілля, та несуть. 5. Скучив, як собака за києм.

10. Без ножа зарезал. Без топора зарубил.

1. Без ножа зарівав. 2. Без огню пече. 3. Без мила голить. 4. Тепер хоч камінь на шию та в воду. 5. Як кат утяв. 6. Як різцем одрівав.

11. Без хазяїна товар плачет (укр.).

1. Без хазяїна й двір плаче, а без хазяйки й хата. 2. Без хазяїна чужі руки кочерга. 3. За хорошим хазяїном і свинка – господинка.

12. Белый свет не клином стал. Не только свету, что в окне.

1. Хіба тільки світа, що у вікні, – за вікном іще й більше. 2. Хіба на світі одна вода? Можна й аби-де напитися. 3. Велике диво – опеньки! 4. Не велике диво, що баба пуп зав'яже. 5. Не вродив мак, пробудем і так.

13. Бельмом в глазу.

1. Як сіль в оці. 2. Став мені хроном у носі.

14. Береги денежку про черный день. Запас мешку не порча. Див. Запас беды не чинит.

1. Держи копійчку про чорний день. 2. Запас у гузно не коле. 3. Запас біди не чинить і їсти не просить. 4. Хто не стоїть о гріш, той сам його не варт.

15. Береженого бог бережет.

1. Береженого і бог береже (а небереженого і чорт не стереже). 2. Не всякий раз крадь, та всякий раз бережися. 3. Оглядайся на задні колеса. 4. Бережи вуха, бо вкусить муха. 5. Не вір собаці, бо укусить. 6. Згинеш, як руда миша. 7. Пропадеш ні за копійку.

16. Близок локоть, да не укусиш. Див. Видит око, да зуб неймет.

1. Близько лікоть – та не вкусиш. 2. Хороше, та не наше. 3. Видно, та не під пеньком губка. 4. Солодкий мед, але пальців не обгризти. 5. Видно й хати, та далеко чухрати. 6. Любить солодко, та морда коротка. 7. Якби знаття, що в кума пиття, то б сам пішов і дітей забрав.

17. Богат – и куры денег не клюют. Див. У него денег куры не клюют.

1. Там грошей і кури не клюють. 2. У нас у самих свині не їдять. 3. У нас грошей і свині не їдять. 4. Буде ще й батька женить. 5. На воловій шкурі не списав би. 6. Хоч греблю гати.

18. Богат Мирошка, а животов – собака да кошка. Див. Гол, как сокол.

1. Багатий, як циган на блохи. 2. Оце хата: дві сохи та й соломи трохи, та й діти почаділи. 3. Був колись хазяїн, а тепер бовкуном ходить.

19. Богатому чорт детей качает (укр.).

1. Багатому чорт діти колише, а убогий і няньки не знайде. 2. Багатому й чорт яйце несе. 3. Багатому й чорт гроші носить. 4. За багачем сам чорт з калачем. 5. Багатого і серп голить, а убогого й бритва не хоче. 6. Як бідний плаче, то ніхто не бачить, а як багатий скривиться, то всяке дивиться.

20. Бог дал, бог и взял.

1. Бог дав, бог і взяв. 2. Прийшов нестаток, забрав остаток. 3. Шаг був один – і той пропав.

21. Бог напитал, никто не видал (а кто и видел, тот не обидел).

1. Дав бог роток, дасть і шматок. 2. Бог усе дає, як сам знає.

22. Бог не выдаст, свинья не с'ест.

1. Коли бог не попустить, то свиня не вкусить. 2. Як не дасть бог смерти, то чорти не візьмуть. 3. Якби на кропиву не мороз, вона б всіх людей пожалила. 4. Не дав бог жабі хвоста.

23. Бог правду видит, да не скоро скажет.

1. Бог не скорен, та влучен. 2. Правда, як олива, наверх вийде. 3. Правда і в морі не втоне. 4. По правді роби, по правді й буде. 5. По правді роби, по правді і очі повилязять. 6. Що-б то й було, якби всі в правду жили. 7. Брехнею недалеко зайдеш.

24. Бог-то бог, да сам не будь плох. Див. На бога надейся, а сам не плошай.

1. Боже поможи, а сам не лежи.

25. Бог шельму метит.

1. Стережися того, кого бог назначив. 2. Видно пана по халяві. 3. Видно сучку в ретязі. 4. Видно, що жак – такий на нім знак. 5. Не даром його бог назначив.

26. Бойтся, как чорт ладана.

1. Боїться, як чорт ладану. 2. Жахається, як чорт хреста. 3. Він так боїться, як заєць бубна.

27. Болезнь входит пудами, а выходит золотниками. Беда приходит пудами, а выходит золотниками.

1. Лихо приходиться пудами, а сходить золотниками. 2. Не так скоро лихо вилізе, як влізе. 3. Лихо швидко приходиться, а поволі виходить. 4. Так болить, що якби не вмів стогнати, то вмер би.

28. Большому кораблю большое и плаванье.

1. Велике дерево поволі росте. 2. Великому – велика й яма. 3. Із малого монастиря мала й милостиня. 4. Коли мені, сліпому, курка, то тобі, видющому, й дві. 5. О, широкого поля ягода, нам не рівня. 6. Пішли наші вгору, по два на мотузку. 7. Хто везе, того й підганяють.

29. Брать (взять) быка за рога.

1. Піймав корову за роги. 2. Піймав зайця за крашанки. 3. Уміє піймати вовка за вуха. 4. Манахи, що не дають промахи.

30. Будет и на нашей улице праздник. Див. И на нашей улице будет праздник.

31. Бухнул в колокол, не глянувши в святцы.

1. У городі бузина, а в Києві дядько. 2. Віщував календар, та в помийницю впав. 3. Поспішився поперед батька на шибеницю. 4. Сиділа баба на печі, та й каже: але.

32. Бьется, как рыба об лед. Колотится, как коза о ясли. Див. Как рыба об лед бьется.

33. Была бы шея, а ярмо найдется.

1. Була б шия, а хомут буде. 2. Аби болото, а жаби будуть. 3. Аби пшоно – каша буде. 4. Аби хліб, а зуби найдуться.

34. Была не была. Была не была – катая с плеча. Валяй напропалу. Очертя голову.

1. Чи пан, чи пропав – двічі не вмирати. 2. Ласувать так ласувать – бий, жінко, ціле яйце в борщ. 3. Чи гріх, чи два, а вже ж видержу.

35. Были и мы рысакими. Див. **Был конь, да из'ездился.** Укатали сивку крутые горки.

1. Був колись оріх, а тепер свистун. 2. Був волом, та став козлом. 3. Був кінь, та з'їздивсь. 4. Зійшов ні в честь, ні в славу.

36. Был конь, да из'ездился. Див. **Были и мы рысакими.**

1. На пшик перевівся. 2. Були і в кози роги, та притерті.

37. Был, да сплыл.

1. Було, та загуло. 2. От тільки моя тітка була, та вже й загула, як поліський яструб. 3. Що було, то за вітром по воді поплило. 4. Димом (догори) пішло. 5. Як мітлюю зметено. 6. Був мед, та гості попили. 7. Як у воду впало.

38. Быль молодцу не в укор.

1. То дарма, що був злодій, аби тепер козак. 2. Не питайсь: чиї гроші, а дивись, чи хороші. 3. Хоч украв, аби добре сховав.

39. Вали кулем, потом разберем.

1. Хоч кисло, хоч прісно – усе вали вмісто.

40. Васька слушает, да ест. Див. **И в ус не дует.**

1. Вовк сливи поїв – Гапон усом моргає.

41. Вдруг густо – вдруг пусто. Див. **Часом густо, а часом и пусто.**

1. Як коли густо, а коли й пусто. 2. Разом густо, а разом пусто. 3. Час на часу не стоїть. 4. Кусає комар до пори.

42. Везет как утопленнику.

1. Спасся, як ведмідь. 2. Заліз, як муха в патоку. 3. Удалося, як тій Солосі. 4. Плив, плив, та на березі й утонув. 5. Ухопив шилом патоки. 6. Зловив зайця за хвіст.

43. Век живи, век учись.

1. Не учися розуму до старости, але до смерти. 2. Учись – на старість буде, як нахідка. 3. Не кайся рано встати, а молодо учитись. 4. Чоловік цілий свій вік розуму вчиться, а дурнем умирає. 5. Вік живи та дурнем умри. 6. Як буде уміть писати, буде людей кусати. 7. Молода була – дурна була, стара стала – дурна стала.

44. Велика фигура, да дура.

1. Велик пень, та дурень. 2. Великий дуб, та дуплинастий. 3. Великий дуб, та дуплинастий, порохнею напхатий. 4. Великий, як ломака, а дурний, як собака. 5. Високий, як дуб, а дурний, як пень. 6. Великий, як світ, а дурний, як кіт. 7. Високий, як тополя, а дурний, як квасоля. 8. Високий до неба, а дурний, як треба. 9. Голова велика, а розуму мало. 10. Борода виросла, та ума не винесла. 11. Живіт товстий, а лоб пустий.

45. Вера и гору с места сдвинет.

1. Віра і гори зсуває.

46. Вертится, как белка в колесе. Див. **Крутится, как белка в колесе.**

1. Вертиться, як оюн в ополонці. 2. Вертиться, як сорока на тину. 3. Крутиться, як посолений оюн. 4. Ганяє, як чорт по болоту. 5. Товчеться (шатається), як Марко по пеклу. 6. Вертиться, як муха в окропі.

47. В здоровом теле – здоровый дух.

1. Не поберігши тіла – й душу погубиш. 2. Здоров'я – всьому голова. 3. У поганому тілі – погана душа. 4. У здоровім тілі – душа здорова.

48. Взятый меч, от меча и погибнет.

1. Яким мечем воював, таким і поліг.

49. Взятся за гуж – не говори, что не дюж. Див. **Назвался груздем – полезай в кузов. С волками жить, по-волчьи выть.**

1. Коли взявсь за гуж, не кажи, що не дуж. 2. Не дуж – не берись за гуж.

50. Видит око, да зуб неймет. Див. **Близок локоть, да не укусишь.**

1. Носом чую, та руками не впійму. 2. Є сало, та не можна достати – високо висить. 3. Їв би паляниці, та зубів нема. 4. Бачить корова, що на повітці солома. 5. Де вже нашому теляті та вовка піймати. 6. Побачимо, як свою потилицю.

51. Видно птицу по полету.

1. Видно сову по льоту. 2. Видно пана по халяві. 3. Видно, що Ганна млинці пекла, бо й ворота в тісті. 4. Чорт би дятла знав, коли б не довгий ніс. 5. Пізнати вовка, хоч і в бараній шкурі.

52. Видно, так на роду написано. Див. **Кому на роду написано.**

1. Видко, що на роду так написано. 2. Лиха конем не об'їхати. 3. Не було добра зроду, не буде й до гробу. 4. Що написано на роду, того не об'їдеш і на льоду. 5. Що кому написано на роду, того і конем не об'їдеш.

53. Вино пей, а дело разумей.

1. Пий винце, та знай дільце. 2. Пий, та ума не пропий. 3. Краще ніяк, ніж дурак.

54. Вместе с водой выплеснул из корыта и ребенка.

1. Піп дитину христин і в купелі втопив. 2. Церков покрив, а дзвіницю обдер. 3. Узятися варити – запалили хату. 4. Виливали воду й дитину вивернули.

55. Вместе тесно, а врозь скучно.

1. Як не бачу – душа мре, а побачу, з душі пре. 2. Доки не поберуться – любляться, а як поберуться, то судяться.

56. В наш огород и каменья бросают. Див. **Острыят на меня зубы.**

57. В одном кармане вошь на аркане, в другом блоха на цепи.

1. Сам голий, а сорочка за пазухою. 2. Ні ножа, ні образа – ні зарізатись, ні помолитись. 3. Багатий: маю дві стодоли; в одній мак, а в другій так. 4. Багатий на лати та на дрібні сльози. 5. Такі убогі, що землю держалном міряють, а худобу – ложкою.

58. Волк в овечьей шкуре. Див. **Мягко стелет – жестко спать.**

1. У вічі як лис, а за очі як біс. 2. Хоч шука вмерла, та зуби не вмуть. 3. Дивиться лисицею, а думає вовком.

59. Волос долог, да ум короток.

1. У жінки волос довгий, та ум короткий. 2. Жінки довге волосся мають, а розум короткий. 3. Борода до пояса, а розуму ні волоса. 4. Розумна голова багато волосу не держить.

60. Волков бояться – в лес не ходить.

1. Вовка бояться – в ліс не ходити. 2. Боятися попа, то у вівтар не йти. 3. Ви́ла гострі, а їден кінець мають.

61. Ворона в павлиньих перьях.

1. Ні пава, ні гава. 2. Панство в голові, а воші за коміром. 3. Пані на всі сани, тільки хвіст волочиться. 4. Дивись: пан, а балакає, як люди.

62. Вор на воре сидит и вором погоняет.

1. Злодій на злодію їде й злодієм поганяє. 2. Купив, та насилу втік. 3. Руками дивиться, а очима лапа.

63. Вор у вора дубинку украл.

1. Із-під стоячого підешву випоре.

64. Вот бог, а вот порог.

1. Отут біг, а тут поріг.

65. Вот где собака зарыта.

1. Так от у чім сила, що кобила сива. 2. Чорт би дятла знав, коли б не довгий ніс. 3. Видно́, де дно.

66. Вот до чего мы дожили. Вот до чего бог привел дожить.

1. Гіркий світ, а треба жить. 2. Гірка життя, гірка доля – що ж робити – божа воля. 3. Кріпиться, як диня на морозі.

67. Вот диковина.

1. Яке диво, що в сучки дівер. 2. Велике диво – опеньки. 3. Яка диковина, що собака не кована.

68. Вот тебе, бабушка, и Юрьев день.

1. От тобі, бабо, й Юрія. 2. От тобі й на. 3. Оттака халепа.

69. Враньем полсвета пройдешь, да назад не воротишься. Див. Кривдой весь свет обойдешь, да назад не воротишься.

70. Время – лучший врач.

1. Перемелеться лихо – добре буде. 2. Буде добре, як мине зле. 3. Терпи, козак, горе – будеш пити мед. 4. Діждемо тії години, що будуть по шелягу дині. 5. Сонечко блисне, сорочечка висхне. 6. Не тепер, так у четвер.

71. Ври, да знай же меру.

1. Присягалися сліпці, що своїми очима бачили. 2. Не роби з губи халяви. 3. Бре-хали твого батька діти. 4. Правда Сидорова – киселем млинці помазані – на паркані сушаться. 5. За царя Томка, коли була земля тонка – пальцем проб'єш і води напийся. 6. Смаленого дуба плетеш. 7. Коцюба кудкудакала, помело яйце знесло.

72. Все видят, как веселюсь, а никто не видит, как плачу. В слезах никто не видит, а песни всяк слышит.

1. Ніхто того не відає, як сирота обідає, а всяк теє бачить, як сирота плаче. 2. Ніхто не баче, як сирота плаче, а як заскаче, то всяк побаче.

73. Все есть, кроме птичьего молока. Только птичьего молока нет. (Захотелось птичьего молока). Вот жизнь: и помирать не надо. Див. Дом – полная чаша.

1. Хіба пtiчого (пташачого) молока нема. 2. Такий багатир, що не знає, що то «нема». 3. Забажав печеної криги. 4. Заманулося, як серед зими криги. 5. Забажалося в Петрівку мерзлого.

73а. Захотелось птичьего молока. Див. **Все есть, кроме птичьего молока.**

74. Все мы под богом ходим.

1. Усі під богом ходимо. 2. Усі ми під богом. 3. Усе боже, тільки гріхи наші. 4. Як бог годить, то й мокре горить.

75. В семье не без урода.

1. В роду не без уроду. 2. Нема роду без вироу. 3. В болоті не без чорта. 4. І межі капустою доброю буває багацько гнилих качанів. 5. Кожне стадо не без паршивої вівці, кожне село не без скурвого сина.

76. Все на свете к лучшему. Что ни делается – все к лучшему. Див. **Перемелется – мука будет.**

1. Що бог дає, то все к лучшому. 2. Що бог не робить, то все на лучче.

77. Всякому овощу свое время.

1. На все є час. 2. Порою сіно косять. 3. Не тепер по гриби ходити: в-осени, як будуть родити. 4. Дорогий шаг до сповіддя.

78. Всяк своего счастья кузнец.

1. Кожен жучок своєю доріжкою тягне. 2. Чужим волом не доробишся. 3. Всяк сам свою долю кує. 4. Не позичай у сусіда розума. 5. Хто дбає, той і має. 6. Хто робить, той ся доробить. 7. Всяка пtiчка своїм носиком живе.

79. Всяк кулик свое болото хвалит.

1. Кожна лисиця свій хвостик хвалить. 2. Усяк кулик до свого озера привик. 3. До чого бик привик удень, того реве й уночі. 4. Собака, як звикне за возом бігати, то йому й нудно, як не побіжить. 5. Звук собака за возом бігати, то й за санками побіжить. 6. Наше тільки й добре. 7. Знайте нас! ми кислиці – з нас квас.

80. Всяк молодец на свой образец.

1. Хто до кого – а я до Параски. 2. Не буде з пса солонина. 3. Хто з ступою – а я з товкачем. 4. Час часу рознь – і чоловік чоловіку. 5. Народ, як товар у череді – усякого є. 6. Кінь коневі не рівний. 7. Що село – то й піп. 8. Що вісь – то иншая піснь.

81. Всяк по-своему с ума сходит. Див. **У всякого барона своя фантазия.**

1. Всяк по-своему казиться. 2. Під тобою й лід розтає, а під мною мерзне. 3. Хто з ступою – а я з товкачем. 4. Сніп з бородою – а козак з молодою. 5. Хто до кого – а я до Параски.

82. Всяк сверчок знай свой шесток.

1. Коли не пиріг, то й не пирожися. 2. Не довелось свині на небо дивитися. 3. Знай, кобило, де брикати. 4. Кулик на місці соколиним не буде пtiчим господином. 5. Знай, хто роком старший. 6. Кінь коневі не рівний.

83. Всякий правду хвалит, да не всякий знает.

1. Всяк правду хвалить, та не всяк знає. 2. Легше правду хвалити, як по правді робити. 3. Щирая правда всюди куток найде. 4. Хто любить світ, той любить правду. 5. Не ми, так люди знають.

84. В тихом омуте черти водятся.

1. У тихому болоті чорти плодяться. 2. Тиха вода греблю рве. 3. Од тиха все лихо. 4. Телят боїться, а воли краде. 5. Не кожний спить, що хропить.

85. В чужом глазу видит сучок, а в своем бревна не замечает.

1. В чужім оці й порошину бачиш, а в своїм і бревна не примічаш. 2. Чуже бачить під лісом, а свого не бачить під носом. 3. Зорі лічить, а під носом не бачить. 4. За гоню блоху б'є, а під носом ведмідь реве. 5. Не замітай чужої хижі – дивись, чи твоя заметена.

86. В чужой монастырь со своим уставом не суйся.

1. В чужий монастир з своїм уставом не ходи. 2. В чужу церкву з своїм уставом не носись. 3. В чужий черевик ноги не саджай. 4. Гість, як невільник, де посадять, там і сидить. 5. Гість хазяїнові не укажчик.

87. В чужом пиру похмелье.

1. Хто кислиці поїв, а на кого оскома напала. 2. Кому Варвари, а мені голову обірвали. 3. Адам зів кисличку, а у нас оскома на губах. 4. Коваль зогрішив, а шевця повісили. 5. Синиця шкоду робить, а журавлям попадеться. 6. Мухи коня ззіли, а вовк помагав.

88. Вывести на чистую воду.

1. Вивести на сухеньке. 2. Брехня покажеться. 3. Правда, як олива, наверх вийде. 4. Вийде наверх, як олива на воді. 5. Брехнею не виберешся. 6. Не ми, так люди знають.

89. Вынь, да положь. Хоть роди, да подай.

1. Хоть із-за нігтя виколупни, та дай. 2. Телись, ялова, давай молока. 3. Забажалося мерзлого в Петрівку. 4. Заманулось, як серед зими криги. 5. Забажав печеної криги. 6. Забажалося, мов перед смертю. 7. Давай, хоч кров з носа.

90. Выше головы не прыгнешь. Див. Уши выше лба не растут.

1. Вище лоба очі не ходять. 2. Вуха повище лоба не ростуть.

91. Вышел сухим из воды.

1. Ускочив і вискочив. 2. Вислизнувся, як піскар із матні. 3. Його і в корці не піймаш.

92. Где наше не пропадало. За кем наше не пропадало.

1. Лупи, козак, яйця по цілому на день. 2. Гулять, так гулять: бий, жінко, ціле яйце в борщ. 3. Сип, жінко, перцю, нехай нам на віку хоч раз гірко буде. 4. Хоч голий, та в поясі (в підв'язках).

93. Где раки зимуют. Див. Знает, где раки зимуют.

94. Где тонко, там и рвется. Где худо, тут и порется.

1. Де коротко – там і рветься. 2. До нашого берега ніщо добре не припливе: як не кізак, то тріска. 3. У людей повна піч та горить, а у мене одна ломака, та й та не горить. 4. Хрін його батька знає: у багатого повна піч та горить, а у мене одно поліно, та й те не горить.

95. Глаза на мокром месте.

1. Кисне, як кваша. 2. Тонкослізка. 3. На кулаку сльози тре.

96. Глас вопиющего в пустыне.

1. Глас вопиющего в пустыні. 2. Скоріше в курки молока випросиш. 3. Посеред зими льоду не випросиш.

97. Глуп, как пробка.

1. Світ зійшов, а ще такого дурня не бачив. 2. Дурний, як турецький кінь. 3. Дурний, як баран. 4. Дурний, як сосновий пень. 5. Дурний, як сало. 6. Дурний, як чобіт. 7. Дурний, аж гуде. 8. Тобі треба клепку вставить. 9. Дурний, аж крутиться. 10. Дурний, аж світиться. 11. Дурне, аж очі йому рогом лізуть. 12. Розумний, як Хведькова кобила. 13. Неначе з-за угла мішком прибитий. 14. Младенці в голові. 15. Царка в голові нема. 16. Нема кишок в голові. 17. Клепки не достас. 18. Не всі дома. 19. Вітер свище в голові. 20. Ума ні з шило нема. 21. Дурніший од попа. 22. Нема з тебе толку, хоч запали, так не трісне. 23. Ні з губи мови, ні з носу вітру. 24. Утеревив бог душу як у пень, та й кається. 25. Создав бог, та й ніс висякав. 26. Ото дурень, був би ще більший, та вже нікуди. 27. Дурне сало. 28. Дід твій дрига: піймав жабу та й каже – риба. 29. В очах мигтить, а в голові свистить.

98. Говорила тебе я, ты не ешь грибов, Илья, не послушал и покушал, – ну и сам вини себя.

1. Коли б кізка не сказала, то б і ніжки не зламала. 2. Бачили очі, що купували – їжте, хоч повилазьте. 3. Хто не слухає тата, той послухає ката. 4. Не хотів слухати батька – послухай собачої шкури. 5. Оце тобі наука, не ходи на двір без дрюка, – свиня звалить і віку умалить.

99. Говорят, что кур доят. Див. Ври, да знай же меру.

1. На Тетяну поговор, що Тетяна вмерла: вона лежить на печі й ноги задерла.

100. Гол, как сокол. Гол, как осинový кол. Голь перекатная.

1. Голий, як турецький святий. 2. Голий, як миша. 3. Голий, як церковна миша. 4. Голий, аж крізь ребра видно. 5. Голий, як бубон. 6. Голий, як долоня. 7. Голий, як палець. 8. Голий, як пень. 9. Голий, як мати народила.

101. Голенький ох, а за голеньким бог. Див. Бедность не порок.

1. Якби не ох, то б давно здох.

102. Голодной куме хлеб на уме (укр.).

1. Кому що, а курці просо. 2. Голодній курці просо на думці. 3. Нашій кумі все просо на умі. 4. Голодному хліб на думці (на гадці). 5. Хто про що, а я про Параску. 6. Голод усього навчить.

103. Голод не тетка.

1. Голод не тітка. 2. Як не під'їм, то й святих продам. 3. Голод і бреше, і краде.

104. Голодный, как собака.

1. Голодний, як собака (...як пес). 2. Їсти – аж живіт до спини тягне. 3. По животу, мов коти лазять. 4. Аж шкура труситься (болить). 5. Їсти, аж плач.

105. Голь на выдумки хитра.

1. Пішла голога на вигадки. 2. Підвів під пень кашлять. 3. Продав kota в торбі. 4. Під'їхав його так, що тільки ушами стрепенув. 5. Накадив йому під ніс.

106. Гони природу в дверь, она влетит в окно.

1. Заступи природу дверима, то вона тобі вікном. 2. Який удався, такий і згинеш. 3. Синицю і на салі поклади, то синиця синицею. 4. Хто родився вовком, тому лисицею не бути. 5. Крукові й мило не pomoже. 6. З чорної кішки білої не зробиш. 7. Скачи, бабо, хоч задом, хоч передом, а діла підуть своїм чередом.

107. Гора родила мышь.

1. Велика хмара, та малий дощ. 2. Ставивсь як лев, а загинув як муха. 3. Дома лев, а на війні тхір.

108. Гора с горой не сойдется, а человек с человеком столкнется.

1. Гора з горою не зійдеться (не сходиться), а чоловік з чоловіком зійдеться.
2. Кінці з кінцями не стикаються (не сходяться).

109. Гора с плеч...

1. Баба з воза – кобилі легше. 2. Баба з воза – велика зрада: на возі легше – кобила рада.

110. Горбатого могила исправит.

1. Горбатого могила виправить (... а упрямого дубина). 2. Пізно старого kota учить гопки. 3. Коростяве поросля дарма чесати. 4. З чорної кішки білої не зробиш. 5. Лихого справить заступ та лопата.

111. Грех да беда на кого не живет.

1. Де люди, там і лихо. 2. Лиха не шукай, воно само тебе знайде. 3. Лихо приключки шукає.

112. Гречневая каша сама себя хвалит.

1. Гречана каша сама себе хвалить. 2. Дочку мати хвалила – поки з рук звалила. 3. М'ясом хвалиться, а воно й юшки не їло. 4. Хвали мене, губонько, бо як не похвалиш, то я тя роздеру. 5. Чваниться, наче та кобила, що віз побила. 6. Величається, як чумацька воша. 7. Величається, мов сучка в човні.

113. Гром не грянет, мужик не перекрестится. Див. **На охоту идти – собак кормить.**

1. Коли сіно в стозі, то забудь о бозі. 2. Як дитя не плаче, у матери думки нема.

114. Гроша нет за душой. Ни ломаного гроша. Ни слепой полушки.

1. У його грошей, як у жаби пір'я. 2. Ламаного шеляга нема (не варт). 3. І кішки в хаті нема. 4. Такий убогий, що й кошеняти нічим з запічка виманити. 5. Ні ножа, ні образа: ні зарізатися, ні помолитися.

115. Губа не дура, язык не лопатка, – знает, что горько, что сладко.

1. Знає свиня, що морква. 2. Не в потилицю битий. 3. Не заспить грушок у попелі. 4. І він колись під школою ночував. 5. Сова знає, де кури ночують. 6. Наздогад буряків, щоб дали капусти. 7. Буряк не дурак: на дорозі не росте, а все в огороді. 8. Занюхала ковбасу в борщі. 9. Савка не дурак – не б'є жінку та все мачуху. 10. Зна, де вовк, а де лисиця. 11. І наша губа не халява: то ся би ззіла, як і ваша. 12. І моя ж душа не з лопуцька, і хоче того, що й людська.

116. Гусь свинье не товарищ. Див. **Пеший конному не товарищ.**

1. Гусь свині не товариш. 2. Кінь волу не товариш. 3. Погодилися, як поросля з вовком. 4. Чешися кінь з конем, а віл з волом. 5. Шорник свитнику не товариш.

117. Давши слово – держись, а не давши – крепиись.

1. Мовивши слово, треба паном бути. 2. Зарікалася свиня кізяк їсти: коли біжить, аж троє лежить, – вона всі троє і ззіла. 3. Ти землю їв – зарікавсь. 4. Добре слово стоїть за завдаток.

118. Дареному коню в зуби не смотрят.

1. Даровому коневі в зуби не дивляться. 2. Дарованим конем не їздити. 3. З чужої торби хліба не жалують. 4. Що бог дасть, то все в торбу. 5. Що не попало, то клади в мішок.

119. Две собаки дерутся, третья не мешайся.

1. Де їдять, там не пхайся, а де б'ються, звідтіль утікай. 2. Де пси свої гризуться, там чужий не мішайся. 3. Свій з своїм січися, рубайся, а чужий не мішайся.

120. Двум смертям не бывать, одной не миновать.

1. Їдної смерті не минеш, а другої не буде. 2. Раз мати родила, раз і умирати. 3. Більше разу не вмреш. 4. Раз козі смерть.

121. Дела давно минувших дней. Преданья старины глубокой.

1. То ще тоді діялося, як шкуряні гроші були. 2. За царя Томка, як була земля тонка: пальцем проткни та й води напийсь. 3. Може воно колись і правда була, та тепер за брехню править.

122. Дела, дела, как сажа бела.

1. Живемо, як горох при дорозі: хто не йде, той не скубне. 2. Впав у біду, як курка в борщ.

123. Дело мастера боится.

1. По роботі пізнати майстра. 2. Видно між ложками ополоник. 3. Майстер зна, що кобилі робить. 4. Що вхопить, то зробить. 5. Пізнати сову по льоту. 6. Пізнати ворону по пір'ю. 7. Не заведе так пес, як вовк. 8. Митець голою паністарою їжаків бить.

124. Дело не медведь, – в лес не убежит.

1. Гуляй, тато – завтра свято. 2. Як до діла, так і сіла. 3. Сиди, Векло, бо ще не смеркло.

125. Делу время, потехе час.

1. Коли почав орати, так у сопілку не грати. 2. Ні гульня, ні робота. 3. Хто по обіді не оддише, того бог хазяїном не пише.

126. De mortuis aut bene, aut nihil. (О мертвых или хорошо, или ничего).

1. Про умерлого добре говори, а ні – мовчи.

127. (У него) Денег и куры не клюют. Див. Богат, и куры не клюют.

1. Там грошей і кури не клюють. 2. У нас грошей – й свині не їдять. 3. Хіба птичого молока нема.

128. Денежка рубль бережет, а рубль голову стережет.

1. Хто шага не береже, той не варт копійки. 2. Із копійки рублі робляться.

129. Деньги счет любят.

1. Копійка любить, щоб її рахували. 2. Гріш круглий – розкотиться. 3. Запас біди не чинить.

130. День да ночь – сутки прочь.

1. День і ніч – сутки пріч. 2. Ніч – не мати, а день – не батько.

131. Держи карман шире.

1. Наставляй ширше, ато, бач, нікуди сипать. 2. Сьогодні з мішком, а завтра з торбинкою. 3. Який хват до вареників.

132. Держи ухо востро.

1. Бережи вуха, щоб не вкусила муха. 2. Оглядайся на задні колеса. 3. Не вір собаці, бо укусить.

133. Ешь борщ с грибами, держи язык за зубами.

1. Знай та гадай – мудрому досить, цить та диш. 2. Потай бога, щоб і чорт не знав. 3. Дивись, мовчи, а своє роби. 4. Я вже то забула, що вчора їла. 5. Бачиш, не бачиш, а не бреши. 6. Чуй, не чуй, бач, не бач, а мовчи. 7. Тобі нехай золотом вуха позавішувані. 8. Не у всі дзвонить. 9. Мовчок: розбив тато горщок, а мати і два, та ніхто не зна. 10. Щоб з рота й пари не пустив. 11. Хто мовчить, той двох навчить.

134. Держись золотой середины.

1. Наперед не виривайся, ззаду не зоставайся, середини держись. 2. Наперед не виривайся, ззаду не лишайся. 3. Добре все по мірі. 4. Живись та під себе дивись. 5. Не крути, бо перекрутиш. 6. Не будь солодкий, бо проглинуть, не будь гіркий – бо проплюють.

135. Десятая вода на киселе.

1. Десята шкурка на киселі. 2. Пень горів, а він руки нагрів, та й став йому дядьком.

136. Для милого дружка и сережка из ушка.

1. Для милого друга й вола з плуга.

137. Днем с огнем не сыщешь (не найдешь).

1. Шукай вітра в полі. 2. Пропав, як сірко в базарі. 3. І в світі, і в білому не знайдеш. 4. Ні слуху, ні прослуху. 5. Удень з каганцем не одшукаєш.

138. До бога высоко, до царя далеко.

1. До бога високо, до царя далеко, а ті панки, що хтять, те й роблять. 2. Пан далеко, а бог високо. 3. Не так пани, як підпанки. 4. Пани як пани, та війти собаки.

139. Долг платежом красен. Див. Как аукнется, так и откликнется.

1. Як беруть – сто коней дають, а візьмуть і одного не дають. 2. Як лихо, то й «ходи, Петрико», а як п'ють та їдять, то на Петрика не глядять. 3. Як утопає – сокиру даває, а як порятовують і топорюща жалує.

140. Дом – полная чаша. Див. Все есть, кроме птичьего молока.

141. Дорога ложка к обеду.

1. Дорога ложка до обіда. 2. Хто зразу дав, той два рази дав. 3. Дообід ложка, а післяобід не треба. 4. Порятуй мене в пригоді, а в добрім разі не потребуєм рятунку. 5. Чого Івась не навчиться, того й Іван не буде вміти. 6. Нагинай гілляку, доки молода.

142. Дорого яичко к Петрову дню.

1. Дороге яєчко к Великодню. 2. Не вчас даєш хліба густо, коли зубів в губі пусто. 3. Дорогий шаг до сповіддя.

143. Долго Дунька ждатель велела, даже брюхо заболело.

1. Ждали, ждали, та й ждання погубили. 2. Ждала, ждала, та й годі сказала. 3. Доки сонце зійде – роса очі виїсть. 4. Поки в баби поспіють книші, у діда не стане душі.

144. До свадьбы заживет.

1. Загоїться, поки весілля скоїться. 2. Ще з того смерть не показує.

145. Достанется на орехи. Див. Будешь знать Кузькину мать.

1. Як дам тобі, то й ногами вкриєшся. 2. Почастую тим чаєм, що ворота підпирають. 3. Дістанеться на горіхи (на кабачки). 4. Освячу я йому воду в три баги.

146. Дружба дружбой, а табачок врозь.

1. Брат мій, а хліб їж свій. 2. Свій не свій, а в горох не лізь. 3. Сват не сват, а мого не руш нічого. 4. Брат братом, сват сватом, – а гроші не рідня. 5. Хоч ми собі брати, але наші кешені не сестри. 6. Нюхачів багато, а табаки нема.

147. Дуракам счастье.

1. Дурневі бог щастя дає. 2. Дурень нічим ся не журить: горілку п'є і люльку курить. 3. Дурному дасть бог щастя, та не дасть розуму. 4. О, де ви такі розумні й понабирались.

148. Дуракам закон не писан.

1. Дурням закон не писаний. 2. Скоріш дурень одурить розумного, як розумний дурня на розум наведе. 3. Дурному море поколіна. 4. Дурному гори немає, а все низ. 5. З дурнем і в ступі не справишся. 6. З панамі рідко, а з дурнями ніколи не ставай. 7. З дурнем пива не звариш. 8. З сліпим дороги не знайдеш. 9. З розумним розуму наберешся, а з дурним і останній загубиш. 10. Кого бог хоче покарати, то перше розум відійме. 11. Лучче з розумним у пеклі, ніж з дурним у раю. 12. Чим мудрий встидається, тим дурний величається. 13. Один дурень камінь у воду кине, а десять розумних не витягне. 14. Лучче з розумним два рази загубити, як з дурнем раз знайти.

149. Дым коромыслом.

1. Дим стовпами.

150. Его не бьет, кто не хочет. Его ленивый не бьет.

1. Ледачого і в церкві б'ють. 2. Ледачого і в церкві б'ють, нігде не минуть.

151. Едешь на неделю, хлеба бери на месяц.

1. Їдеш на один день, а хліба бери на тиждень. 2. Хоч їду в гостину, та беру хліба у торбину.

152. Еле-еле душа в теле.

1. Як з хреста знятий. 2. Як з того світа встав. 3. День біжить, а три дні лежить. 4. На ладан дише. 5. Тільки живий та теплий.

153. Если бы да кабы да во рту б росли грибы, то был бы не рот, а огород.

1. Е, якби та якби та вирости на голові гриби, то був би город. 2. Добре сулиш, та негарно міриш. 3. Хіба я тобі загадав море випить.

154. Есть, да не про вашу честь.

1. Не для пса ковбаса, не для Кузьми гроші. 2. Є сало та не можна достати: високо висить. 3. Не для Гриця паляниця. 4. Зачиняються царські врата для нашого брата. 5. Є сало, та не для kota.

155. Ешь – не хочу. Ешь, пей, душа – не хочу.

1. До схочу їж. 2. До несхочу їж.

156. Ждать у моря погоди. Див. **Сиди у моря та жди погоди.**

1. Жди, море, погоди. 2. Люди, посіявши, та ждуть. 3. Мовчи та диш, не кажи, що спиш.

157. Живут, как собака с кошкой.

1. Живуть, як кішка з собакою. 2. Так любляться, як собака з кішкою. 3. Не помиряться, як два коти над салом. 4. Собака собаки не мине. 5. Трудна згода, де огонь та вода. 6. Очерет з водою не помиряться: хоч вітру нема, все лаються. 7. Як порося з вовком (погодились). 8. Хоч і полаємось, нам з тобою дітей не хрестить.

158. Жизнь прожить – не поле перейти. Див. **Море переплыть – не поле перейти.**

1. Вік прожить – не поле перейти. 2. Жить – не вола кормить. 3. Вік не вилами перепхати.

159. Житье, что гороху при дороге: кто ни пройдет, тот и скубнет (укр.).

1. Маюся (живу), як горох при дорозі; хто йде, той скубне (...йде не мине). 2. Живе так, як сорока на тину – хто йде, сполохне. 3. Великий світ, та нема де дітися. 4. Жие, не жие – паскудить своїм світом. 5. Життя провадить собаче.

160. Заблудился между трех сосен.

1. Опинився, як Панас на тім боці. 2. Задумався, як собака в човні. 3. Був у Римі, та й папи не бачив. 4. Бачить під лісом, а не бачить під носом. 5. Заблукав межи хатою й коморою. 6. Бачить, що в хижу, та дверей не знайде.

161. Задали памятку, что до новых веников не забудет. Ему досталось на орехи. Будет он меня помнить.

1. Тямитиме (пам'ятатиме) до нових віників і до судної дошки, покіль аж пороху на очі насиплють. 2. Буде він тямив, доки буде жив. 3. Буде знати сьому масляну. 4. Амінь тобі буде.

162. За двумя зайцами погонишься, ни одного не поймаешь.

1. Хто два зайці гонить, жодного не догонить. 2. За більшим поженись, та й того рішись. 3. Тобі хоч діжу з тістом, та все мало. 4. Хоч і діжу з тістом оддай, то ще буде клясти, що важко нести.

163. За деревьями леса не видит. Див. **Из-за деревьев не видно леса.**

1. В лісі був, а дров не бачив. 2. Бачить під лісом, а не бачить під носом. 3. З неба зорі хапає, а під носом не бачить. 4. За гоню блоху б'є, а під носом ведмідь реве.

164. Задирает нос.

1. Величається, мов кущий бик у череді. 2. Підняв морду так, що й кочергою носа не дістанеш. 3. Кирпу гнути. 4. Дере голову, як попова кобила. 5. Кива головою, неначе кобила в Спасівку. 6. Величається, як заєць хвостом. 7. Величається, мов сучка в човні. 8. Величається, як чумацька воша.

165. Задним умом крепок.

1. Мудрий лях по шкоді. 2. Якби той розум спереду, що тепер ззаду. 3. Якби зна-ття, що в кума пиття, то б сам пішов і дітей забрав.

166. Закон, что дышло, куда повернул, туда и вышло.

1. Закон як помийниця, що в нього налий, тим і смердітимо. 2. Мужича правда колюча, а панська на всі боки гнуча. 3. Не прав вовк, що козу ззів – не права й коза, що в ліс пішла. 4. Не ходи до суду, бо хліба не буде. 5. Єдині руки право пишуть, єдині і мажуть. 6. Куди вітер, туди й вїйт.

167. Заладила ворона Якова, одно про всякого.

1. Затвердила сорока Якова, та все одно про всякого. 2. Як з тобою товкувать, то треба ночувать. 3. З ним не виведе справи і той, що у болоті. 4. Що буде, то буде, а горілки пить не покину.

168. За морем телушка полушка, да рубль перевозу.

1. За морем телушка полушка, та перевіз дорог. 2. За морем вовк три гроші, та руб перевозу.

169. Запас беды не чинит. Див. Береги денежку про черный день.

1. Запас біди не чинить, а їсти не просить. 2. Нехай лежить, воно їсти не про-сить. 3. Хліб у дорозі не зтяжить.

170. За свой груд он попал в хомут.

1. За моє жито, мене й бито. 2. Нашим салом та по нашій шкурі. 3. Била Хима Евдокима, пішла позивати, присудили Евдокиму ще Хими прохати.

171. За семь верст (миль) киселя хлебать.

1. За сім миль киселю їсти. 2. Так, як кажуть за дванадцять миль киселю: ні з цьо-го, ні з того приїхала до мене кума з Ніжина. 3. За кавалок кишки сім миль пішки.

172. За словом в карман не полезет.

1. Завзяте, як панське щеня. 2. Еге, ця на обидві кована. 3. Не плюй, бо вона й сама чвіркне. 4. Се така баба, що чорт їй на махових вилах чоботи оддавав. 5. Не дасть собі в кашу наплювать. 6. Хоч насподі лежатиму, а увічі плюватиму. 7. Оттак, матінко, лихі люди: як напало на мене семеро перекупок, то ледве одгризлась.

173. Заставь дурака богу молиться – он и лоб разшибет.

1. Загадай дурному богу молитися, він і голову розіб'є. 2. Дай дурню товкач, він і вікна поб'є. 3. Пошли дурня по раки, а він жаб наловить. 4. Заставили чоловіка моркву стругати. 5. Пошли дурня по масло, то й в печі погасне.

174. За ушко да на солнышко.

1. За вухо на сухе.

175. За что боролись?

1. Слава не поляже, не поляже, а розкаже. 2. Шкода заходу. 3. Із ворон почали, а на сороки перевели. 4. Працювали до синього поту. 5. За що боролися?

176. За что не возмется, – все из рук валится.

1. Все йде в так, пішло на пси. 2. Ні кус, ні меле.

177. За что купил, за то и продаю.

1. За що купив, за те й продаю. 2. З пальця не виссав.

178. За шею не каплет.

1. Не за шию капає. 2. Хіба на панщину гонять? 3. Оце нетерплячка бере. 4. Поволі, бо попа звалиш. 5. Хіба тобі дощ за шию ілле.

179. Знать будеш Кузькину мать.

1. За дев'ятими ворітьми гавкнеш. 2. Знатимеш, по чім ківш лиха. 3. Буде знать, по чім в Тростянці гребінці. 4. Як дам тобі, так і зорі позбираєш. 5. Пам'ятатимеш до нових віників.

179а. Покажуть Кузькину мать. Див. **Знать будеш Кузькину мать.**

1. Знатимеш ти Кузькину матір. 2. Почухаєшся, де й не свербить.

180. Знаєт, где раки зимуют. Див. **Знать будеш Кузькину мать.**

1. Знає, де раки зимують. 2. Буряк не дурак: на дорозі росте, а все в городі. 3. Сова знає, де кури ночують. 4. Не в потилицю битий. 5. Зна, де вовк, а де лисиця. 6. Сова спить, та кури бачить. 7. Угору плює, а в рот хапає. 8. Занюхав ковбасу в борщі. 9. Такий, що в одне ухо влізе, а в друге вилізе. 10. Савка не дурак: не б'є жінку, та все мачуху. 11. Бас гуде, скрипка грає, – Іван мовчить, та все знає. 12. Знає свиня, де морква. 13. Як спить, то не їсть, а як їсть, то не дрімає.

181. Знаєт, как свои пять пальцев.

1. Він мене знає, як чоботи на своїх ногах.

182. И в голову не приходило.

1. Не думав і в головах не покладав. 2. І вві сні не снилося.

183. И волки сыты, и козы целы.

1. Щоб вовк був ситий і баран цілий. 2. І кози ситі, й сіно ціле.

184. И в ус не дует. Див. **Васька слушает да ест.**

1. І вусом не моргне. 2. І в ус не дме. 3. Вовк сливи поїв – Гапон вусом моргає. 4. На вовка помовка, а зайці кобилу ззіли. 5. Це йому й за вухом не свербить.

185. И в хвост, и в гриву.

1. Б'ють і плакати не дають. 2. За моє жито та мене і бито. 3. З вас деруть ремінь, а з їх, бувало, і лій топили. 4. Дере з живого і мертвого. 5. Не повернешся – б'ють і перевернешся – б'ють.

186. Игра не стоит свеч. Див. **Овчинка выделки не стоит.**

187. Играть первую скрипку.

1. За пана в них в отарі. 2. Задніх не пасе. 3. Великої кошари свиня. 4. Старої корови пузир. 5. Із ради його не викидати.

188. Идет, как корове седло. Див. **Как корове седло идет.**

1. Так до діла, як свиня штани наділа. 2. Замкнув вовка серед вівці. 3. Наладив дід хижу для баби; то лазили кішки – стали лазити собаки.

189. Итти наугад.

1. Навмання іти.

190. Из-за деревьев не видно леса. Див. **За деревьями леса не видит.**

1. За злиднями (через злидні) й світа не бачить. 2. В лісі був, а дров не бачив.

191. Из искры возгорится пламя.

1. З малої хмари великий дощ буває. 2. Лиха іскра поле спалить, а сама щезне.

192. Из кожи лезет вон.

1. Из шкури виринає. 2. Аж очі йому рогом лізуть. 3. Узялися за діло, як воші за тіло.

193. Из огня да в полымя.

1. З дощу та під ринву. 2. Утікав перед вовком, а впав на ведмедя. 3. Від огню біжу, а в воду скачу. 4. Пожививсь, як сірко паски. 5. Пожививсь, як пес макогоном. 6. Поправився з печи на лоб.

194. Из песни слова не выкинешь.

1. Из пісні слова не викидають. 2. К слову іде й прислів'я.

195. И калачом не заманишь.

1. Хочеться, як голому на вулицю. 2. Тепер йому так, як грішникові до гарячої сковороди. 3. Рад, як сирота трясці. 4. Так тому рад, якби йому пси обід ззіли.

196. И на нашей улице будет праздник. Див. **Будет и на нашей улице праздник.**

1. Буде й на нашому тижню свято. 2. Колись і на моїм подвір'ї буде болото (худоба, а од неї і гній). 3. Колись і в моє віконце засвітить сонце. 4. Колись і на нас сонечко гляне. 5. Діждусь і я тії години, що будуть по шагу дині.

197. И на солнце есть пятна.

1. Нема нічого без але. 2. Кривого дерева в лісі найбільше. 3. Нема такого дерева, щоб на ньому птиця не сідала. 4. Нема чоловіка без вади.

198. И рад бы в рай, да грехи не пускают.

1. Рада б душа в рай, та гріхи не пускають. 2. Рада б мама за пана, та пан не бере. 3. Великий рот у вола, а говорити не може. 4. Є ложка, та в мисці нема. 5. Є в глеку молоко, та голова не влізе. 6. Очі б їли, а губа не хоче. 7. Їв би очима, та душа не приймає. 8. Любить солодке, та морда коротка.

199. И смех, и грех. И смех, и горе.

1. І сміх, і біда, і людям сором казати. 2. І стид говорить, і гріх потаїть. 3. І сміх, і гріх.

200. Ищет рукавиц, а они за поясом.

1. Бачить під лісом, а не бачить під носом. 2. З неба зорі хапає, а під носом не бачить. 3. У воді стоїть, а води просить. 4. Він коня шукає, а кінь його. 5. Болить бік дев'ятий рік, та не знаю, в котрім місці.

201. И ухом не ведет.

1. Ухом веде. 2. І вухом не веде. 3. Не чує полуску. 4. Йому й за вухом не свербить.

202. Ищи ветра в поле.

1. Шука (пішов шукати) пустого вітра в полі. 2. І слід пропав. 3. Митькою поминай. 4. Жалкує за вчорашнім днем, що добрий був. 5. Пропав, як здимнів. 6. За водою пішло.

203. Кабы знать, где упасть, так соломки бы подостлал. Наперед не узнаешь, где найдешь, где потеряешь. Див. **Не знаешь, где найдешь, где потеряешь.**

1. Коли б знаття, де упаду, то б соломки підстелив. 2. Якби знав, де найду, то б туди пішов, а якби, де загублю, то туди б не йшов. 3. Не знаєш, з котрого боку зайти. 4. Пішло щастя в ліс по пруття.

204. Каждый сверчок знай свой шесток.

1. Коли не пиріг, то й не пирожися, коли не тямиш, то й не берися. 2. Коли не Кирило, то не пхай там рило. 3. Чешися кінь з конем, а віл з волон. 4. Знай, коза, своє стійло. 5. Свиня в наритниках, то вже й кінь. 6. Коли не коваль, то і руки не погань. 7. Знай, кобило, де брикати. 8. Усякий Веремій про себе розумій. 9. Кулик на місці соколиним не буде птичим господином. 10. Чи може сова в сонце дивитись. 11. Клекіт орлячий з-під хмари чути. 12. Ігумену діло, а братії зась.

205. Каждый за себя, а бог за всех.

1. Кожен за себе, а бог за всіх. 2. Святився б гурток, коли б не чортова ззіжа.

206. Как аукнется, так и откликнется. Див. Долг платежом красен.

1. Як у лісі гукнеш, так і одгукнешся. 2. Як гукають, так і одгукуються. 3. Як зовуть, так і одкликаються. 4. Як стукне, так і гукне. 5. Як пішла пішком, так і прийшла з порожнім мішком. 6. З нічим до млина, впорожні додому. 7. Коли не йде, то і не везе. 8. Яка харч, така і робота. 9. Якою мірою міряєш, такою тобі одміряють. 10. От тобі наука: не ходи на двір без дрюка, свиня звалить і віку умалить. 11. Як Сірка годують, так він і гавка.

207. Как бог на душу положит.

1. Кат зна як робить. 2. Так-сяк на косяк, не по-людськи. 3. Зробив людям на сміх. 4. Зробив аби-як, як казав дяк.

208. Как волка не корми – все в лес смотрит.

1. Скільки вовка не годуй, а він у ліс дивиться. 2. Вовча натура в ліс тягне. 3. Видно, яка вдаль. 4. Ніхто чорта не сіяв, а родиться. 5. Каплюху хоч родзинками годуй, а все буде каплюха. 6. Не будь тим індіком (свиною), що моркву рие.

209. Как в воду опущенный.

1. Як з хреста знятий. 2. Як з того світа встав. 3. Наче курча впустив. 4. Опустився, як на воду. 5. Ходжу, наче чоловіка згубив, або-що. 6. Розживемось, як сорока на лозі, а тінь на воді.

210. Как гром с ясного неба. Див. Как снег на голову.

1. І в погоду грім часом ударить.

211. Как корове седло. Див. Идет, как корове седло.

1. Як корові сідло. 2. Пристало, як свині наритники. 3. Така подоба, як свиня в хомуті. 4. Оце нарядились, як теля в мішку.

212. Как кот заплакал.

1. Як кіт заплакав. 2. Трохи, як комар заплакав. 3. Як в зайця хвоста. 4. Як пилінки в морі. 5. Багацько, як у голомозого чуприни. 6. Вхопив, як шилом борщу.

213. Как несолоно хлебал.

1. Облизня спіймав. 2. Пішов і пішов – мов мила ковтнув. 3. Пожививсь, як собака мухою. 4. Пішов, як стріпаний. 5. Ухопив шилом патоки. 6. Пожививсь, як сірко макогоном.

214. Каков поп, таков и приход. Див. **Яблочко от яблони недалеко падает.**

1. Який піп, така його й парохвія. 2. Без причини і смерти не буде. 3. І чиряк даремно не сяде, хіба почешеш. 4. Який пастух, така й череда. 5. Який піп, таке й благословення. 6. Який Сава, така й слава. 7. Яка грушка, така й юшка. 8. Яка пряжа, таке й полотно. 9. Яке частування, таке дякування. 10. Яке поїхало, таке й повернуло. 11. Яка пшениця, така й паляниця. 12. Яка хатка, така й пані-матка. 13. Який гість, така йому чість. 14. Дешевої рибки і юха дешева.

215. Как ножом по сердцу. Как серпом по шее.

1. Як різцем одрізало. 2. Підкосило, як косою.

216. Как рыба об лед бьется. Див. **Бьется, как рыба об лед.**

1. Б'юся, як риба об лід. 2. Кидається й сірою собакою, а ради не дасть. 3. Б'ється сірою собакою – нічого не вдіє. 4. Тиняється, як старець попід тинню. 5. Дожився до самого краю. 6. За що мене господь карає: чи я уплів, чи я убрів, чи я в середу ковбасу ззів. 7. Бо благоденствує. 8. Кажуть, що з лиха вмреш – отже ні.

217. Как с гуся вода. Див. **С нас беда, как с гуся вода.**

1. Зійде, як вода з гуски. 2. Пропало, як на собаці. 3. Присохне, як на собаці.

218. Как с козла молока. Див. **Толку, что с козла молока.**

1. Розживемось, як сорока на лозі, а тінь на воді.

219. Как снег на голову. Див. **Как гром с ясного неба.**

1. Напав, як сніг на голову. 2. Накрив мокрим рядном.

220. Как собака на сене лежит: сама не ест и другому не дает.

1. Лежить собака на стерні – і сама не буде їсти, і другому не дасть. 2. Ані нам, ані вам. 3. І сам не дам, і другому не дам.

220а. Собака на сене лежит, сама не ест и другим не дает. Див. **Как собака на сене лежит...**

221. Как у Христа за пазухой.

1. Життя їм, як у Христа за пазухою. 2. Як у бога за дверима. 3. Як у батька за пазухою. 4. Як пампух в олії. 5. Упав у гаразд, як муха в сметану.

222. Как, февраль, не злился, как ты, март, не хмурься, – все весною пахнет.

1. Дми, дми – не к Різду, а к Великодню.

223. Камень на камне не оставлю.

1. До камня зруйнувати. 2. На канцур'я побити. 3. У шент потрошити. 4. До цурки побити.

224. Капля и камень долбит.

1. Вода й камінь довба.

225. Как капля камень долбит. Див. **Капля и камень долбит.**

226. Как сыр в масле катается (купається).

1. Плаває, як вареник у маслі. 2. Валяється, як почка (нірка) в салі. 3. Гуляє, як риба в морі. 4. Добре чорту в дудку грати, сидячи в очереті – одну зломить, другу виріже.

227. Клин клином выгоняют.

1. Клин клина вибиває. 2. Біда біду гонить. 3. Біда біді на слободі. 4. Бідою біді не допоможеш.

228. Когда дрова горят, тогда и кашу варят. Див. **Куй железо, пока горячо.**

1. Не тоді до млина, як вітра нема. 2. Хапай, Петре, поки тепле. 3. Напиймося тут, бо в небі не дадуть. 4. Двічі літо не бува.

229. Когда рак свистит. Див. **После дождика в четверг.**

1. Як хан долізе до Криму. 2. Тоді будеш мати, як старий чорт візьметься помирати. 3. І голова посивіє (поки діждусь). 4. Як сова світ уздрить. 5. Як свиня на небо гляне. 6. Тоді це буде, як свині з череди йтимуть. 7. Як на долоні волосся поросте. 8. Пождіть, діти, поки бог на кисіль шкурку натягне. 9. Не було в зайця хвоста і не буде.

230. Коготок увяз – всей птичке пропасть.

1. Як вухо ввірветься, то і дзбан розіб'ється. 2. Кого біда учепиться, того тримається і руками, і ногами. 3. Біда за біду чіпляється. 4. Як пішло вже на лихо, то дійде до погибели.

231. Коли не по коню, то по оглобле (т. е. хлеснуть). Див. **Не по коню, да по оглобле.**

232. Комар носа не подточит.

1. Як без мила підголив. 2. Хоч украв, аби добре сховав. 3. Нема об що і зачепитись. 4. Ні за віщо і рук зачепити. 5. Не присікаєшся. 6. Не прикопаєшся.

233. Кому на роду написано. Див. **Видно, так на роду написано.**

1. Кому як на роду написано. 2. Скачи, бабо, хоч задом, хоч передом, а діла підуть своїм чередом. 3. Така вже планида надійшла. 4. Така година надійшла.

234. Конец венчает дело.

1. Кінець діло хвалить. 2. Кінець і вінець. 3. От тобі віз і перевіз.

234а. Хорошо смеется тот, кто смеется последний. Див. **Конец венчает дело.**

1. З посміху люди бувають.

235. Концы в воду.

1. Кінці в воду ховати. 2. Потай бога, щоб чорт не знав.

236. Конь о четырех ногах, да и то спотыкается.

1. Кінь з чотирма ногами та спотикається. 2. Є в глеку молоко, та голова не влізе (...Розбити та в корито налити – можна без ложки наїстись).

237. Концов с концами не сведешь. Лишь концы с концами сходятся.

1. Аби кінці з кінцями позводить. 2. Хоч би своє пожить. 3. Аби пень через колоду.

238. Корень учения горек, да плод сладок.

1. Нема муки без науки. 2. Доки не намучиться, доти не научиться. 3. Не терши, не м'явши, не їсти калача. 4. За невміння деруть реміння. 5. Ведмедя, коли вчать танцювати, то 'му на сопілку грають.

239. Косится, как среда на пятницу.

1. Скрививсь, як середа на п'ятницю.

240. Кошке игрушки, а мышке слезки.

1. Кішці смішки, а мишці слізки. 2. Коту жартушки, а мишці смертушки. 3. Кому весілля, а курці смерть.

241. Кривдой весь свет обойдешь, а назад не воротишься. Див. Враньем полсвета пройдешь, а назад не воротишься.

1. Туди брехнею пройдеш, а назад трудно. 2. З брехні не мруть, а більш віри не ймуть. 3. Все в оренді, брехня не в оренді. 4. Нема того дерева, щоб на йому яка птиця не сиділа; нема того чоловіка, щоб хоч трохи не збрехав.

242. Крутится, как белка в колесе. Див. Вертится, как белка в колесе.

1. Крутиться, як вуж на сковородці. 2. Крутиться, як гайно в ополонці.

243. Кто в лес, кто по дрова.

1. Хто в ліс, а хто по дрова. 2. Хто в горох, а хто в сочавицю. 3. Хто на хвості, хто на голові, а хто на колесі. 4. Одне к лісу, друге к бісу. 5. Два коти в однім мішку не помиряться. 6. Де Рим, де Крим, а де попова груша.

244. Кто в море не бывал, тот и горя не видал. Кто нужды не видал, и счастья не знает. Кто на войне не бывал, тот припадкою (в припадку) воды не пивал.

1. Хто великого не бачив, той і малому дивується. 2. Хто новини не бачив, той і ветоші рад.

245. Кто прав, кто виноват – судить не нам.

1. Бугай реве і ведмідь реве – хто кого дере, і чорт не розбере. 2. Без попа не розбереш. 3. Кат вас розбере. 4. Чорт його підвів, а чорт його не знає.

246. Кто смел, тот два с'ел. Див. Смелым бог владеет.

247. Кто старое помянет, тому глаз вон.

1. Хто старе поминає, той щастя не має. 2. Хто старе пом'яне, тому розпикши палець та в око.

248. Куда глаза глядят. Куда ноги понесут.

1. Берега пустився. 2. Світ за очі подався.

249. Куда Макар телят не гонял.

1. Послав туди, де козам роги правлять. 2. Туди тебе зашлють, де волам роги правлять, а кіз кують підковами. 3. Пошлють кіз кувати.

250. Куда конь с копытом – туда и рак с клешней.

1. Куди кінь з копитом, туди й жаба з хвостом. 2. Коваль коня кує, а жаба й собі ногу дає. 3. Не всім туди раком лізти, де зозуля кує.

251. Куда ни кинь – все клин.

1. Сюди кинь, туди кинь, то все голим на п'яти. 2. Куди не кинь, а наверх дірою. 3. Трудно вийти з біди, як каменю з води. 4. Біди ні продати, ні промінати – і грім біди не заб'є.

252. Куда тебя нелегкая угораздила (или несет, занесла).

1. Куди тебе чорти занесли? 2. Куди ти сліпма лізеш? 3. Кинь мене, боже, де мене не треба. 4. Куди ти, очмано, лізеш? 5. Пірвався, як з мотикою на сонце.

253. Куда уж нам, грешным.

1. Їж, коза, лозу, коли сіна немає. 2. Кому весілля, а курці смерть. 3. Живем, як горох при дорозі, хто не йде, той не скубне. 4. Де вже нам, грішним – тільки й ходу що з мосту та в воду. 5. Чи ми знаємо, сліпий народ!

254. Куда уж нам с суконным рылом да в калачный ряд. Див. Со свиным рылом да в калашный ряд.

1. З свинячим писком та в пшеничне тісто. 2. З свинячою мордою у бубличний ряд. 3. Нашому маляті лиш слинку ковтати. 4. Замішався, як полоник межи ложками.

255. Курица не птица.

1. Швець не купець, а коза не товар.

256. Куй железо, пока горячо. Див. Когда дрова горят, тогда и кашу варят.

1. Коваль клепле, доки тепле. 2. Лови рибку, як ловиться. 3. Раз літо родить. 4. Весна раз красна. 5. Хапай, Петре, поки тепле. 6. Тоді дівку віддавай, поки люди трапляються. 7. П'ятниця вдруге не трапиться. 8. Їж, поки рот свіж, а як помреться, то все минеться. 9. Напиймось тут, бо в небі не дадуть. 10. Гуляй, дитино, поки твоя година.

257. Ларчик просто открывался.

1. Густо дивиться, та рідко бачить. 2. За великим носом нічого не бачить. 3. Зорі лічить, а під носом не бачить. 4. Нігде правди діти. 5. Ниточка доведе клубочка. 6. Мішок – та не зав'язаний. 7. У воді стоїть, а води просить. 8. На коні їде і коня шукає.

258. Лбом стены не прошибешь.

1. Головою стіни не проб'єш. 2. З багна хліба не спечеш. 3. Батога з піску не уплетеш. 4. Проти гори піском не сипати. 5. Голим задом їжача не задавиш.

259. Ласковый теленок двух маток сосет (укр.).

1. Ласкаве теля дві матки ссе.

260. Лежачего не бьют. Обиженного обижать – двойной грех (два греха).

1. Хоч хто мал – не топчи його в кал. 2. Лежачого не б'ють. 3. Лежачого не займай. 4. На похиле дерево і кози не скачуть. 5. Щирий козак ззаду не нападається.

261. Лес рубят – щепки летят. Див. Снявши голову, по волосам не плачут.

1. В лісі дрова рубають, а до села тріски падають. 2. Пани деруться, а в хлопів чуби тріщать. 3. Де борошно, там і порошно. 4. Взяв чорт батіг, нехай бере і пужално.

261а. Где пьют – там и льют. Див. Лес рубят щепки летят.

1. Де п'ють – там і ллють. 2. Де п'ють – там ллють, без шкоди не бува, аби здорова наша голова.

262. Летит, как стрела (пуля). Мечется, как бешенная (угорелая) кошка.

1. Гонить, як вітрів батько. 2. Біжить, мов з шибениці зірвався. 3. Вихопився, як Пилип з конопель. 4. Вирвався, як заєць з конопель. 5. От побіг, мов скажений. 6. Крутиться, як дзига. 7. Такий жвавий, як біс уночі. 8. Ото драпонує, аж потилиця лиска. 9. П'ятами наживав, аж залопотіло. 10. Тільки чуприна майорить.

263. Либо (или) пан, либо (или) пропал (укр.).

1. Або пан, або пропав. 2. Нуте, браття, або добути, або дома не бути. 3. Або рибку ззісти, або на дно сісти. 4. Піднімайте, свині, хвости, бо глибоко морем брести.

264. Лиха беда – начало.

1. За початком діло становиться. 2. Добре начало – половина діла. 3. Почин – краший од грошей.

265. Ловит рибку в мутной водице.

1. В мутній воді рибу ловить.

266. Ломаного гроша не стоит. Див. Гроша нет за душой.

1. Стільки варт, як сіль до оселедця. 2. Ні шеляга не варт. 3. Користи на два шаги, та й ті щербаті.

267. Ломиться в открытые двери.

1. У лісі дерева шукає. 2. За онучу збили бучу. 3. Дереться на стіну. 4. Пнеться, як жаба на купину. 5. Ось смілий – на лежачу колоду сам верхи зліз.

268. Лучшее – враг хорошего.

1. Лучче живий хорунжий, як мертвий сотник. 2. Лучче маленька рибка, як великий тарган. 3. Добре добувши, кращого не шукай. 4. Горобець – молодець, а ластівка краще.

269. Лучше поздно, чем никогда.

1. І я навчуся на сьомій дитині дівочити. 2. Не тепер, так в четвер. 3. Прийде коза до воза та й скаже «мекеке».

270. Лучше хлеб с водой, чем пирог с бедой.

1. Лучче їсти хліб з водою, ніж буханець з бідою. 2. Лучче погано їхати, чим хороше йти. 3. Лучче живий, ніж мертвий сотник. 4. Лучче солom'яний дід, як золотий син. 5. Лучче маленька рибка, як великий тарган. 6. Як з лихим квасом, то ліпше з водою, аби не з бідою.

271. Любит, как собака палку.

1. Любить, як собака цибулю. 2. Рад, як сирота трясці. 3. Терпить його, як сіль в оці. 4. Догоджає, як чирякові на роті. 5. Любить його, як хрін в оці.

272. Лыка не вяжет.

1. Галушкою вдавився. 2. Язык, мов повстяний. 3. Говорить, мов блекоти об'ївся. 4. Не тямить голова, що язык лепече.

272а. Из рук все валится.

1. Робить, як мокре горить. 2. Ні куєш, ні мелеш. 3. Береться, наче не своїми руками. 4. З рук паде все.

273. Любишь кататься, люби и саночки возить. Див. Чтобы рыбки с'есть, надо в воду лезть.

1. Любиш їздити, люби й саночки возить. 2. Яким мечем воював, таким і поліг. 3. Катюзі по заслугі. 4. Яку голову маєш, ту ж і носи здорова. 5. Скотилась баба з неба, так їй і треба.

274. Мал золотник, да дорог.

1. Мал золотник, та важок. 2. Ворона маленька, та рот великий (...а великий кусок м'яса ковтне). 3. Здається, й мала пташка, та кігті гострі. 4. Мале щеня, та

завзяте. 5. Хоч мале, та натоптуване. 6. Хоч мале, та вузлувате. 7. Малі тілом, та великі духом. 8. Невеликий чорт, та великі яйця несе.

275. Маленький, да удаленький. Див. **Мал золотник, да дорог.**

276. Маслом каши не испортишь.

1. Масло каші не портить. 2. Каші маслом не зіпсуєш. 3. Сметаною вареників не спортиш.

277. Медной посуды – крест да пуговица; рогатой скотины – таракан да жуковица (или петух да курица). Только и посуды, что сучки в бревнах. Див. **Богат Мирошка, а животов – собака да кошка.**

278. Мели, Емеля, твоя неделя.

1. Хто багато говорить, той мало творить. 2. Котра корова багато реве, то та молока мало дає. 3. Не мели, як пустий млин. 4. Лепечи що хоч, аби губа не гуляла. 5. Говорить, що слиня до губи принесе. 6. Наказав три мішки гречаної вовни. 7. Там такого наговорив, що і класти нікуди. 8. Оце наказав: три мішки гречаної вовни, та усі три неповні. 9. Що й казати, як нічого слухати. 10. Мовчить, як со-рока в гостях.

279. Милые бранятся – только тешатся.

1. За все гаразд, за все добре, що жінка маленька; він поб'є й полає – вона веселиться. 2. Од милого пана не болить і рана. 3. Милого друга мила і пуга.

280. Мне все это трын-трава. Это мне все нипочем.

1. Через голови плює. 2. Йому все дарма. 3. Йому й чорт не брат. 4. Легко, як дурному з гори збігти. 5. Легко, як п'яному з гори котитись. 6. Як трава на гостру косу.

280а. Трын-трава. Див. **Мне все это трын-трава.**

281. Много будеш знать, скоро состаришься.

1. Як багато будеш знать, то скоро зостарієшся. 2. Не питайся, бо старий будеш. 3. Більш будеш знати, менш будеш спати. 4. Хто багацько знає, той мало має.

282. Молчит, как воды в рот набрал.

1. Мовчить, наче води набрав у рот. 2. І пари з рота не пустить. 3. Заціпило йому язик. 4. Мовчить, як стіна. 5. Як овечка, не скаже ні словечка. 6. Ні чичирк, і дух притаїв.

283. Море переплыть, не поле перейти. Див. **Жизнь прожить – не поле перейти.**

284. Моя хата с краю, ничего не знаю (укр.).

1. Про мене – нехай вовк траву їсть. 2. І сном, і духом не знаю. 3. Не журиться Онтін об тім: батько вмирає, а він блини вминає. 4. Моя хата з краю – нічого не знаю.

285. Мыло серо, да моет бело.

1. Чорна корова – біле молоко. 2. Лазня в калу стоїть та людей миє. 3. Хоч ряба на виду, так маслаки доладу. 4. Не великий чорт, а великі яйця несе.

286. Мягко стелет, жестко спать. Див. **Волк в овечьей шкуре.**

1. М'яко постелить, а твердо спати. 2. Добре говорить, а зле творить. 3. Без мила в душу лізе. 4. Дивиться лисицею, а думає вовком. 5. У вічі, як лис, а за очі, як біс.

287. На бедного Макара и шишки валяться.

1. Бідному Савці нема долі ні на печі, ні на лавці: на печі печуть, а на лавці січуть. 2. У сусіда дочок сім, то й доля всім: у мене одна й тій долі нема. 3. Як вели ведмедя до меду, то вуха урвали; а як тягнули од меду, то урвали й хвіст.

288. На безрыбье и рак рыба. В лесу и медведь архимандрит. За неимением гербовой, пишут и на простой.

1. В степу й хрущ м'ясо. 2. На безлюдді й дяк чоловік. 3. На безвідді (на безлюдді) й рак риба. 4. На безриб'ї і рак риба, на безлюдді й Хома чоловік. 5. Коли нема пшона, давайте круту варить. 6. Під лихий час і кум за собаку.

289. На бога надейся, а сам не плошай. Див. Бог то бог, да сам не будь плох.

1. На бога складайся, розуму ж тримайся. 2. Бога зивай, а руки прикладай. 3. Богу молись, а сам стережись. 4. Богу молись, а до берега гребись. 5. Людей слухай, а свій розум май. 6. Не вважай на врожай, жито сій, то хліб буде. 7. Умирать готуйся, а хліб паши. 8. Надія в бозі, коли хліб у стозі.

290. На брюхе шелк, а в брюхе щелк.

1. На пану шовчок, а в животі щовчок; а в мене хоч свита, та душа сита.

291. На вкус и на цвет товарища нет.

1. Той хоче гарбузів, а той гурків. 2. Хто до кого – а я до Параски.

292. На воде вилами писано.

1. Це ще вилами писано, а граблями скороджено. 2. Не все тому правда, що в пісні співають.

293. На воре шапка горит.

1. На злодію шапка горить (а він собі: хватъ за голову). 2. Хто порося вкрав, у того в ушах пишчить.

294. На всех зверей похожа. Красавица – все лошади пугаются.

1. Як вигляне в окно, то три дні собаки брешуть, а одна придивилась, то й сказала.

295. На всякое хотенье есть терпенье.

1. Як кортить, то й бог простить. 2. Треба розумом надточити, де сила не візьме. 3. Є сало, та не для kota. 4. Наставляй ширше, а то, бач, нікуди сипать.

296. На всякое чиханье не наздравствуешься.

1. На всякий чмих не наздоровкаєшся. 2. На кожний гук не обгукаєшся.

297. На деньгах нет знака (т.-е. не узнаешь, как или кем они нажиты).

1. Гроші не пахнуть. 2. Гроші всігди хороші. 3. Грошам лица немає.

298. Надоел хуже горькой редьки.

1. І ладаном не викуриш. 2. Пусти чорта в хату, то він і на піч залізе. 3. Нехай тобі сто чортів і сіра свитка. 4. Нападись на кого багатшого, чи не дасть хто копійки або шага. 5. Став мені сіллю в оці. 6. Став мені хрином у носі. 7. Але ж дався він у знаки. 8. Допекла гірш од сирої кваші. 9. Нагадав козі смерть, вона що ступить, то і п..дь. 10. Таке уїдливе. 11. Не стій над мою душею. 12. Ходить, як корова за телям. 13. Як хвостик, позаду бігає. 14. Без Гриця і вода не освятиться. 15. Одчепись од мене – глянь на бога.

299. Назвався груздем – полезай в кузов. Див. Взявся за гуж – не говори, что не дюж. С волками жить – по-волчьи выть.

1. Обізвався грибом – лізь у кіш. 2. Знала, нащо грала. 3. Знала кобила, нащо віз била (щоб новий був). 4. Знав кінь, нащо оглоблі бив. 5. На те піп посвятився, щоб по церкві крутився.

300. На зеркало неча пенять, коли рожа крива.

1. Сама в гріхах, як у реп'яхах, а ще й людей судить. 2. Не поможе ні мило, ні вода, коли така врода. 3. Якого пива наварили, таке й пийте. 4. Зробив петлю на свою голову. 5. Хто каші наварив, той мусить і ззісти. 6. Не бачить сова, яка сама. 7. Мовчи сяка, бо й ти така.

301. На ловца и зверь бежит.

1. На стрільця і звір біжить. 2. Багатому й чорт яйце несе. 3. На мельника вода робить. 4. На чумака й дерево похилилося. 5. Кому щастя, тому й півень несеться.

302. На миру и смерть красна.

1. У гурті, то й смерть не страшна. 2. Гурт зробить – гурт і ззість. 3. В гурті й куліш з кашею їсться. 4. Громада – великий чоловік. 5. Поздоров, боже, громаду – а бог буде аби-коли.

303. На нет и суда нет.

1. Чого нема, то й бог не візьме. 2. З голого, як з святого, не візьмеш нічого. 3. Нема й на сміх. 4. Тут було, вертілося, чорт знає, де ділося.

304. На охоту итти, собак кормить.

1. Не тоді хортів годувать, як на влови їхать. 2. Не тоді коня сідлати, як треба сідати.

305. Написано черным по белому.

1. Чорним по білому написане.

306. На свой аршин не меряй.

1. Хто сам такий, то й на другого кладе знаки.

307. Насильно мил не будешь.

1. Силованим волон не доробишся. 2. Проти сили й віл не потягне. 3. Не можна нелюба любити.

308. На то и щука в море, чтоб карась не дремал.

1. На те щука в морі, щоб карась не дримав. 2. На те бог дав голову, щоб посторонок не ссунувся. 3. На те в церкві кілочки, щоб шапки вішать.

309. Науки юношей питают, отраду старцам подают.

1. Вченому і чорт яйце несе. 2. Наука не лізе на бука, лише на чоловіка. 3. Старі покрутились, а молоді навчились. 4. Старі крутяться, а молоді вчаться.

310. Начал „во здравие“, а кончил „за упокой“.

1. Почав «во здравіє», а звів «за упокой». 2. Почне про воли, а кінчає про голуби.

311. На чужой каравай рта не разевай.

1. На чужий коровай очей не поривай (а свій май). 2. В чуже просо не тич носа. 3. Бабина гривня – всім людям дивна. 4. На чуже пшонце укріпцю не приставляй. 5. Чужий кожух не гріє. 6. Завидно, що в когось видно. 7. Як чужими пирогами та

свого батька поминать. 8. Не бери, де не положив. 9. Лучче своє личко, як чужий ремінець. 10. Лучче свої воші бити, ніж чужі гроші лічити. 11. Всяк ласий на чужі ковбаси.

312. На чужой роток не накинешь платок.

1. На чужий роток не накинеш платок. 2. Чужий рот не хлів – не зачинити. 3. Рот не город – не загородиш. 4. Сріблом ушей не завісиш. 5. Людям язика не зав'яжеш.

313. Наша взяла, хоть и рыло (морда) в крови.

1. Хоч пика в крові, та наша (наше) взяла (взяло). 2. Хоч насподі лежатиму, так увічі плюватиму. 3. Мене понесли як пана, а він побіг як собака.

314. Наша горница с богом не спорница (на дворе тепло – и у нас тепло; на дворе холодно – и у нас холодно).

1. Наша горница з богом не спориться. 2. Наша хата з богом не спориться: як надворі тепло, то й у нас тепло, як надворі холодно, й у нас холодно. 3. Живеш, як у решеті: відки вітер подме, то повні хати. 4. Там тепло, як у вусі.

315. Наше счастье – дождь да ненастье. Наше счастье – решето дырявое. Наше счастье – вода в бредне. Наше счастье – комом слежалось. К нашему берегу не привалит хорошее дерево.

1. До нашого берега що не пристане, як не кізьяк, то тріска. 2. Щастя, як трясця, на кого схоче, на того і нападе. 3. Щастя, як трясця, на кого нападе, того і трусить. 4. Пішло щастя в ліс по пруття. 5. Наше щастя – як тієї курки, що качата водить.

316. Нашла коса на камень.

1. Добрий та на доброго наскочив: один другому не видасть. 2. Награпила (наскочила) коса на камінь, та камінь не подається. 3. Наскочив чорт на біса. 4. Наскочив удівець на вдову. 5. Лаяла, лаяла, насилу все село перелаяла.

317. Не боги горшки обжигают.

1. Не святі горшки ліплять, а такі ж люди, як і ми, грішні. 2. Учений, а кобили не запряже. 3. Вони не вчені, нічого не знають, чвалаями ходять, а бісів проводять.

318. Не будет пахотника, не будет и бархатника.

1. Коли б не хлоп, не віл – не було б панів. 2. Коли б пан за плуга взявся, то і світа б одцурався.

319. Не бывають бы счастью, да несчастье помогло.

1. Не бачив гіркого, не бачить і солодкого. 2. Так воно прилучилося, що щастя за біду зачепилося. 3. Полегшало батькові к смерті. 4. Не знаєш, де знайдеш. 5. Нема нічого без але. 6. Дасть бог лихо, то дасть і розум.

320. Не было ни гроша, да вдруг алтын.

1. Із грязі у князі. 2. Бог як схоче, то із грязі поставить у князі. 3. Щастя, як трясця, кого схоче, того й нападе. 4. Упав у гаразд, як муха в сметану. 5. Упав у гаразд, як сливка в болото. 6. Упав у добро, як у тісто.

321. Не было печали, так черти накачали.

1. Не мала баба клопоту, та купила порося (порося у квік, а баба у крик). 2. Не мала дівка лиха, так Каленика привела. 3. Не мав лиха, та оженився на свою голову.

322. Не в бровь, а прямо в глаз.

1. Не в брів, а в око. 2. Приткнув, як ужа вилами.

323. Не видать тебе этого, как своих ушей.

1. Матимеш, як рак свисне. 2. Дізнаєшся, по чім ківш лиха. 3. Не побачиш цього, як своєї потилиці. 4. Де вже нашому теляті та вовка піймати. 5. Не довелося свині на небо дивитись. 6. Жди, море, погоди. 7. Тоді добудешся, як о Петрі вода замерзне.

324. Не в своей тарелке. Чувствуешь себя не по себе.

1. Сидить ні в сих, ні в тих, як собака в човні. 2. Як мила ззів. 3. У сірка очей позичас. 4. Не зна, на яку ступить.

325. Не в свои сани не садись. Див. Беда, коль пироги начнет печи сапожник, а сапоги тачать пирожник.

1. Не в свої сани вліз. 2. І чого б я ліз туди, куди не треба. 3. Не замітай чужої хижі – дивися, чи твоя заметена. 4. Лучче б глядів свого носа, ніж чужого проса. 5. Не пхайся, де тебе не треба. 6. Кому-кому, а куцому зась. 7. Не в свої штани убрався. 8. Коли не Кирило, то не пхай там рило. 9. Щоб лиха не знати, треба своїм плугом та на своїй ниві орати.

326. Не все коту масленица, будет и великий пост.

1. Не все котові масниця, буде й великий піст. 2. Минулася котові масничка. 3. Нема тієї курочки, що несла золотії яєчка. 4. Не довелося свині на небо дивитись. 5. Прийде і на пса колись зима. 6. Носив вовк овець, понесли і вовка. 7. Піп людей хова, сховають і попа.

327. Не все то золото, что блестит.

1. Твоя слава велика: сім сіл – один віл. 2. Не все добре, що смакує. 3. Славні бубни за горами, а прийдеш ближче – собача шкура.

328. Не всякому слуху верь.

1. Не всякому слуху вір. 2. І новина-то така – бодай не чуть. 3. Люди собаки – вони скажуть, що й на вербі груші ростуть. 4. Люди собаки – чого не набрешуть. 5. Не все те переймати, що на воді пливе.

329. Не выноси сора из избы.

1. Замотати, зав'язати та й нікому не казати. 2. Утрись і запрись, щоб ні сич, ні сова не знали. 3. Як камінь у воду, так жеби з твого дому не вийшло нічого непотрібного. 4. Побалакаєш, як у піч укинеш.

330. Не дал бог свиные рог, всех людей переколола бы. Кабы свиные рога – всех бы со свету сжила. Бодливой корове бог рог не дает.

1. Не дай, боже, свині роги, всіх людей поколе. 2. Видів біг, що не дав свині ріг. 3. Якби йому довгий хвіст, то сам би собі боки повідбивав. 4. Не дав бог жабі хвоста, а то б усю траву потолочила.

331. Не до жиру, быть бы живу.

1. Не до жиру, аби живу. 2. Не до поросят свині, коли свиню смалять. 3. Аби душа сита та тіло не наго. 4. Захотів пишно... аби затишно.

332. Не живи, как хочется, а живи, как можется.

1. Не все те зробиться, що на думці згодиться. 2. Не так воно робиться, як нам хочеться. 3. Еге, якби то так! 4. Якби так малось, як не мається, так що б то було. 5. Ба, коли б то сліпий очі мав! 6. Коли б не пліш, і чола б не було.

333. Не житье, а масленица. Живет, припеваючи.

1. Йому й чорт яйця несе. 2. Гуляє, як риба в морі. 3. Заліз, як муха в патоку. 4. Довелося свині неба побачити. 5. Плаває, як вареник у маслі. 6. Плаває, як пампух в олії.

334. Не загребай жар чужими руками. Любит чужими руками жар загребать. Див. Чужими руками жар загребать.

1. Чужими руками добре жар загірбать. 2. Чужими руками добре гада ловити. 3. Чужим потом не нагрієшся. 4. Чужим питвом весілля не одбудеш. 5. В чужій кошарі овець не розплодиш. 6. На чужому коні далеко не поїдеш. 7. Проханим конем не наробишся.

335. Не за то бьют, что зачем украл, а за то бьют, что вперед не воруй.

1. Не в тім сила, що кобила сива, а в тім, що не везе. 2. Не в тім хороша, що чорноброва, а в тім, що діло робить. 3. Не на те козак п'є, що є, а на те, що буде. 4. Не за те бито, що ходила в жито, а за те, що дома не ночувала.

336. Незваний гость хуже татарина.

1. Непроханий гість гірше татарина. 2. Незваному гостю місце за дверми. 3. Гарні гості, та не в пору. 4. Дорогі гості, та в середу трапились. 5. Під лихий час і кум за собаку.

337. Не знаешь, где найдешь, где потеряешь. Див. Кабы знать, где упасть, так соломки бы подостлал.

1. Не знайдеш, звідки на тебе впаде. 2. Щастя, як трясця, на кого схоче, того й нападе. 3. Не стямишся, відкіль лихо складається.

338. Не зная броду, не суйся в воду.

1. Не спитавшись (питавши) броду, не сунься у воду. 2. Не суйся прожогом у воду. 3. Не розмовившись з головою, до чогось іншого не важся. 4. Не спитавши голови, не лізь, до ніг. 5. Де не можна перескочити, то треба перелізти. 6. Де не стає вовчої шкури, настав лиса. 7. З сокирою не лізь туди, де пила не була.

339. Не имей сто рублей, а имей сто друзей.

1. Не так тії сто братів, як сто друзів. 2. Не май і сто рублів, та одного друга. 3. У друга вода солодча вражеського меду.

340. Не клади пальца в рот – откусит. Див. Пальца в рот не клади – откусит.

1. Межи двері пальця не клади. 2. Не клади пальця в рот, бо одкусить. 3. Не клади в рот руки без рукавиці. 4. Становиться, як окунь проти води. 5. Хоч прив'яжи, то одгризеться. 6. Це таке, що не вступить ні кінному, ні пішому.

341. Не красна изба углами, а красна пирогами.

1. Коли є хліба край, то й під вербою рай. 2. Як хліба край, то й в хліві рай.

342. Некуда головы приклонить.

1. Ні ножа, ні образа – ні зарізатись, ні помолитись. 2. Тиняються, як старець попід тинню. 3. Великий світ, та нема де дітись.

343. Не ладно скроен, да крепко сшит.

1. Хоч не в лад, та широко ступає. 2. Хоч смердить, коли смак має. 3. Хоч погано баба танцює, та довго. 4. Молоде орля, та вище старого літає. 5. Понура свиня, а глибоко рис. 6. Хоч не гладко, аби міцно.

344. Не лыком шит.

1. І моя душа не з лопуцька. 2. І я колись під школою ночував.

345. Не любо – не слухай, а врать не мешай.

1. Рот не город – не загородиш. 2. Хто бреше, тому легше, а хто віри не йме, того в сук зогне. 3. Бреше, як шовком шиє.

346. Не мечите бисера перед свиньями.

1. Свиням золоту гору – та й ту рознесуть. 2. Порожнього міха не надуть, коли скрізь дірки йдуть.

347. Не мытьем, так катаньем.

1. Не києм, то палицею.

348. Не нашего поля ягода.

1. Не нашого поля ягода. 2. Не нашого пера пташка. 3. Не того тіста книш. 4. Похожий, як сова на яструба. 5. Не нашого полку, іди собі к вовку. 6. То люди не нашої й хати. 7. Не нашого села прихожани. 8. О, широкого поля ягода – нам нерівня.

349. Не обманеш, – не продаш.

1. Нам, крамарям, як не забожитись, так і не розжитись. 2. Хвалячи продати, а гудячи купити.

350. Не на того наскочил. С чем нагрянул, с тем и отпрянул.

1. Не дам собі в кашу наплювати. 2. Хоч насподі лежатиму, а в вічі плюватиму. 3. І я з зубами родився. 4. Йому й чорт не брат.

351. Не плюй в колодец – пригодится воды напиться.

1. Не плюй в криницю – трапиться (доведеться) води напиться. 2. Підождіть, прийде коза до воза сінця просить. 3. Не зарікайся красть, а як бог дасть (як хто скаже – не попрошу, мовляв). 4. Як напився, то до криниці задки обернувся.

352. Не по деньгам товар. Не по товару деньги.

1. Це, бач, мені не по пір'ю. 2. Купив би, та купила немає. 3. Заправив та й не взяв.

353. Не подливай масла в огонь.

1. Огня огнем не потушиш, а шукай води. 2. Не шукай моря – в калюжі втопишся.

354. Не подмажешь, не поедешь.

1. Без мастила нема діла. 2. Суха ложка рот дере. 3. Сухий кусок горло дере. 4. Треба підмазати, щоб не рипів. 5. Хто мастить, тому віз не скрипить. 6. Хто маже, той і їде.

355. Не пойман – не вор.

1. Хто втік, той і прав. 2. Не піймавши, не кажи, що злодій. 3. Не кажи «злодій», поки за руку не вхопив. 4. Тяжко там украсти, де газда (хазяїн) сам злодій.

356. Не по коню, да по оглобле. Див. **Коли не по коню, то по оглобле.**

1. Не по коню, та по оглоблях. 2. Хазяйська курка комірницькій (або панській) корові ногу переломила. 3. Як нема на кого, то на жінку. 4. На того вина, кого вдома нема.

357. Не ровен час. Всяко бывает. Чего доброго. Див. **Чем чорт не шутит.**

358. Не родись богатый, а родись счастливый. Не родись ни хорош, ни пригож, родись счастлив.

1. Грошей багацько на світі, а щастя мало. 2. Не родись багатий та вродливий, а родись при долі та щасливий. 2. Що ті й гроші, як чортма нічого в голові. 4. Не родись у платтячку, а родись у щастячку.

359. Не рой другому яму – сам в нее попадешь.

1. Хто під ким яму копає – то в ню впадає. 2. Не копай другому ями, бо сам упадеш.

360. Не смейся чужой беде – своя нагряде.

1. Чуже лихо за іграшку, а своє за хрін. 2. Чужий біль нікому не бачить. 3. Людям сміх, а мені плач. 4. Смішки з попової кішки, а як своя здохне, то й плакати му. 5. Не смійся з людей нині, бо завтра люди з тебе будуть сміятись. 6. Що собі не мило – і людям не зич.

360а. Не стоит выеденного яйца.

1. За онучу збивати бучу. 2. Війна посеред гайна.

361. Не суйся наперед отца в петлю (укр.).

1. Поперед батька в пекло не лізь. 2. Не хапайсь перед батька в пекло.

362. Не сули журавля в небе, дай синицу в руки.

1. Не сули журавля в полі, та давай синицю в руки. 2. Лучче синиця в жмені, ніж журавель у небі. 3. Як мати сліпу кобилу водить, так краще пішки ходять. 4. Як мати з кислим молоком, то лучче з водою. 5. Як мати ногам кланялись, то лучче голові. 6. Як масш кланялись лаптю, то лучче поклонись чоботу. 7. Як погано орати, то лучче випрягати. 8. Лучче солов'я в рот, ніж журавель в год. 9. Лучче нині горобець, як завтра горобець.

363. Нет дыма без огня.

1. Де не горить, там ся не курить. 2. Де верба, там і вода.

364. Не тем час дорог, что долог, а тем, что короток.

1. Не тим час дорогий, що довгий, а тим, що короткий.

365. Не так страшен чорт, как его малюют (укр.).

1. Вовк не такий лихий, як страшний. 2. Медвідь який, а й то кільце в губу вправляють. 3. Страшен і вовк, та на ліс дивиться. 4. Не такий страшний чорт, як його малюють.

366. Не ударим лицом в грязь.

1. Не дам з себе насміятись. 2. Не дамся в кашу наплювати.

367. Не хвались, идучи на рать, а хвались, идучи с рати.

1. Не хвались, ідучи на торг, а хвались, ідучи з торгу. 2. Не кажи гоц, поки не перескочиш. 3. Поки хвалько нахвалиться, будько добудеться. 4. Наперед невода

риби не лови. 5. Ще не зловив, а вже скубе. 6. Де той у бога Великдень, а він уже з крашанками. 7. Поки сонце зійде, роса очі виїсть.

368. Не хватает пороху.

1. Плив, плив, та й на березі й утонув. 2. Чхали, чхали, та на степу й ночували. 3. Увірвався бас. 4. Уже йому увірвалось. 5. Докотив до самого краю. 6. Не утнеш, Аврааме, Ісаака, бо порох замок.

369. Нечем крыть.

1. Маком сів. 2. Клямка запала. 3. Нема тієї драбинки, щоб до неба долізти. 4. Не утнеш, Каїне, Абля, бо тупая шабля. 5. Оттепер ні до торгу, ні до жінки. 6. Поживився, як пес макогоном. 7. Згоріла хижка, згоріла книжка – нічим ворозить.

370. Нешто я у бога теленка украл, что меня все обходят (укр.).

1. Хіба я в бога теля вкрав, що мене всі цураються.

371. Ни богу свечка, ни чорту кочерга. Див. Ни рыба, ни мясо.

1. З нашого Захарка ні богу свічка, ні чортові угарка. 2. Ні богові свічка, ні чортові ладан. 3. Не вмiє кішці хвоста зав'язати. 4. Молодець, як печений горобець. 5. Ні сюди Микита, ні туди Микита.

372. Ни в мать, ни в отца, а в прохожего молодца.

1. Чий бик ні плигав, теля наше. 2. Похожий, як сова на яструба. 3. Та рожа, та не та кожа.

373. Ни дна, ни покрывки, ни от беды передышки.

1. О, щоб йому ні дна, ні покривки.

374. Ни кола, ни двора. Ни под себя, ни на себя.

1. Ні кола, ні двора. 2. І кішки в хаті нема. 3. І хліба шматка дасть-бог. 4. Вони такі убогі, що землю держалном міряють, а худобу – ложкою.

375. Ни отдыху, ни сроку.

1. Б'ють і плакати не дають. 2. Ніколи й носа втерти. 3. З клопоту болить голова. 4. З клопоту великого подуріли. 5. На всі заставки хватає. 6. Крутиться, як ведмедик у млинi (невеличке колесо, що зверху падає на його вода).

376. Ни рыба, ни мясо. Див. Ни богу свечка.

1. Ні риба, ні м'ясо і в раки не годиться. 2. Ні пес, ні баран. 3. Ні брат, ні сват. 4. Ні гріє, ні знобить. 5. Од одного берега одстав, та до другого не пристав. 6. Ні в тин, ні в ворота. 7. Ні швець, ні жнець, ні чорзна що.

377. Ни с места. Ни тпру, ни ну.

1. Ні тпру, ні ну. 2. Ні взад, ні вперед. 3. Ні в кут, ні в двері. 4. Ні в тин, ні в ворота. 5. Ні до ліса, ні до біса. 6. Ні сюди, ні туди. 7. Ні к селу, ні к городу.

378. Новая метла хорошо метет.

1. Молоде – золоте, а старе – гниле. 2. Первий кус усьому голова. 3. Первий шматок зсісти у смак, а другий вже не так.

379. Ноготок увяз – всей птичке пропасть. Див. Коготок увяз – всей птичке пропасть.

380. Носится, как курица с яйцом.

1. Носиться, як дурень з ступою. 2. Носиться, як дурень з писаною торбою. 3. Носиться, як кіт з оселедцем. 4. Розносився, як чорт з бубном. 5. Величається, як чумацька воша.

381. Ночью все кошки серы.

1. Вночі всі коти бурі, а всі корови сірі. 2. На одній сіножаті і віл пасеться, і бузько жаби ловить. 3. На весілля всі свати, на христінах – всі куми. 4. І сюди боляче, і туди гаряче.

382. Ну, гуляй на полтину.

1. Гулять, так гулять: бий, жінко, ціле яйце в борщ. 2. Коли ласувать, то ласувать – бий, жінко, ціле яйце в борщ. 3. Лупи, козак, яйця по цілому на день.

383. Нужда научит калачи есть.

1. Навчить біда з салом коржі їсти.

384. Нужда скачет, нужда плачет, нужда песенки поет.

1. Неволя й плаче, неволя й скаче. 2. Навчить біда з салом коржі їсти. 3. За нужди козак жениться, по неволі дівка заміж іде. 4. Скачи, враже, як пан каже.

385. Нужно, как мертвому кадило. Див. Нужен, как пятое колесо в телеге.

1. Не pomoже мертвому кадило. 2. Не pomoже бабі кадило, коли бабу сказило.

386. Нужен, как пятое колесо в телеге. Див. Нужно, как мертвому кадило.

1. Треба, як п'ятої ноги собаці. 2. Треба, як болячки на лоб. 3. Треба, як п'ятого колеса. 4. Приходиться, як п'яте колесо до воза. 5. Йому так треба, як мені ні. 6. Так тобі треба, як мені лиха. 7. Так треба, як волосся в паністару. 8. Як єсть, то розійдеться, а нема, то обійдеться. 9. То так потрібне, як дзюра в мості. 10. Рости псу трава, коли кобила здохла.

387. Обещанного три года ждут.

1. Обіцяв бог дати, тільки казав заждати. 2. Казав пан, кожух дам, та слово його тепле. 3. Обіцяла, та не зав'язала. 4. Надіявся дід на обід, та без вечері ліг спати. 5. Пождіть, діти, поки біг на кисіль шкурку натягне. 6. Ждали, ждали, та й ждання погубили.

388. Овчинка выделки не стоит. Див. Игра не стоит свеч.

1. Шкурка вичинки не варт. 2. Не стала шкірка за виправку.

389. Один в поле не воин. Див. Одна головня и в печи гаснет, а две и в чистом поле дымят.

1. Де робить купа, не болить біля пупа. 2. Копа переможе й попа. 3. Громада – великий чоловік. 4. Більше громада, як одна баба. 5. Більший чоловік громади, як пан.

390. Один с сошкой, а семеро с ложкой.

1. Мельники до готової муки. 2. Готовеньке і кішка ззість. 3. Корову тримав, а хтось другий молоко ззідає.

391. Одна голова не бедна.

1. Добре тому хто вдвох.

392. Одна головня и в печи гаснет, а две и в чистом поле дымят. Див. Один в поле не воин.

393. Одна ласточка не делает весны.

1. Одна ластівка не робить весни. 2. Єдин цвіт не робить вінка.

394. Одним миром мазаны. Див. **Одного поля ягода.**

1. Обоє рябоє. 2. Ворон ворону ока не виклює. 3. Собака собаці хвоста не одкусить. 4. Родом кури чубаті. 5. Зійшовся Яким з таким. 6. Сміється горшок з кітла, а обидва чорні. 7. Насміявся кулик болоту, та й сам туди ж. 8. Той же Савка, та на других санках.

395. Одного поля ягода. Див. **Одним миром мазаны.** **Рыбак рыбака видит издалека.**

1. Одного тіста книш. 2. З одного сукна гудзики. 3. Який їхав, таку стрів.

396. Око за око, зуб за зуб.

1. Зуб за зуб стялися. 2. Дар за дар, слово за слово.

397. Он у него последние животы выматывает. Он у него последнюю душу тянет.

398. Орать благим матом.

1. Пустив на всі заставки. 2. Оце вжарив, аж небові жарко.

399. Остатки сладки.

1. Що на дні, те найсолодше. 2. Їжте, діти, ситу – на дні патока буде. 3. Погано п'ється, тільки в чарці не зостається. 4. Сьорбайте, хлопці, юшку, а риба насподі.

400. Острыт на меня зубы. Див. **В наш огород и каменья бросают.**

1. Е, вже на мене зуби гострять. 2. Риє, та й риє на мене. 3. Як почав на мене ямку гнать, як почав, та і вкопав. 4. Часник гризуть на мене (лихе щось у їх на думці проти мене). 5. Він такий на його добрий, що в ложці води утопив би.

401. От греха не уйдешь.

1. Не зарікайся красть, а як бог дасть. 2. Зарікалася свиня кізьяк їсти, коли біжить, аж трое лежить.

402. От добра добра не ищут. Див. **Из огня да в полымя.**

1. Добра добувши, кращого не шукай. 2. Не треба плахти, що і в запасці гарно. 3. Лучче маленька рибка, як великий тарган. 4. Лучче живий хорунжий, ніж мертвий сотник.

403. Отольются волку овечьи слезки.

1. Одізвуться вовкові коров'ячі слізки. 2. Тривай, це йому рогом вилізе. 3. Прийде і на пса колись зима.

404. Отпусти душу на покаяние.

1. Згляньтеся. 2. На бога глянь. 3. Рятуйте хто в бога вірує.

405. От судьбы не уйдешь. Сколько кобылке не прыгать, а быть в хомуте. Див. **Чему быть, того не миновать.**

1. Неволі й конем не об'їдеш. 2. Лиха доля й під землею надигає. 3. І пити – вмерти, і не пити – вмерти, так лучче вже пити вмерти. 4. Лягай долі на своїй долі. 5. Поліпшало батькові к смерті. 6. Коли на те піде, то і серед битого шляху поламається.

406. От сумы да от тюрьмы – никто не отрекайся.

1. Не зарікайся бути в старцях. 2. В старці пугою не вгнати, а з старців калачем не виманиш. 3. Цілий вік з торбою не сварився.

407. Отчего казак гладок? Поел да на бок (укр.).

1. Чому козак не гладок? Попоїв та на бок. 2. Чого козак гладкий? Наївсь, за-снув, та й нема гадки.

408. Охота пуще неволи.

1. Охота гірше неволі. 2. Охочого не вняти.

409. Охота смертная, да участь горькая.

1. Хотіла баба вирви – та насилу сама вирвалась. 2. Хотіла баба видри – та насилу сама видралась. 3. Повадився глечик по воду ходити – там йому і голівку положить.

410. Очки втирает.

1. За шкуру сала заливає. 2. Смаленого дуба плете. 2. Бреше, як шовком шиє. 4. Туманити світу.

411. Палка о двух концах: и туда, и сюда.

1. Палиця два кінці має. 2. У кия два кінці: один буде на мені, а другий по комусь іншому. 3. Не той козак, що поборов, а той, що вивернувся.

412. Пальца в рот не клади – откусит. Див. Не клади пальца в рот – откусит.

1. Не стромляй пальців між двері, бо прищепнуть. 2. Не лізь, куди голова не влізе.

413. Пар костей не ломит.

1. Пар кості не ломить.

414. Паршивая овца все стадо портит.

1. Одна паршива овечка всю отару поганить. 2. Паршива вівця все стадо спаскудить. 3. Др...вая корова все стадо об...ще. 4. З яким пристаєш, сам таким стаєш. 5. Хто з псами лягає, той з блохами встає. 6. Від диму закоптишся, від води замочишся, а часом і зовсім утопишся. 7. Коло води ходивши, не можна, щоб не замочитися. 8. Тим бочка смердить, чим налита. 9. Чим горшок накипів, тим буде смердіти.

415. Первый блин, да комом.

1. Першу дитину в бур'ян закидають. 2. Перші щенята за пліт кидають. 3. Перші коти за плоти.

416. Переливать из пустого в порожнее.

1. З пустого в порожнє переливає. 2. Після тієї, та знов тієї. 3. Кидаєш словами, як пес хвостом. 4. Бесіди багато, а розуму мало.

417. Перемелется – мука будет.

1. Перемелеться лихо – добре буде. 2. Буде добре, як мине зле. 3. Умреться, так все минеться. 4. Що ж робить – треба жити: душа не пташка, не виженеш. 5. Кріпиться, як диня на морозі.

418. Пеший конному не товарищ. Див. Гусь свинье не товарищ.

419. Пишет, как курица хвостом.

1. Пише, як сорока лапою. 2. Писав писака, читав собака.

420. Плакать крокодиловыми слезами.

1. Розжалобивсь, як вовк над поросям: від'їв ніжки та й плаче.

421. Плетью обуха не перешибешь.

1. Шилом моря не нагрієш. 2. Голим задом їжак не задавиш. 3. Пугою обуха не пересічеш.

422. Повадился кувшин по воду ходитъ, там ему и голову сложить.

1. Пішов глечик по воду, та й голову там положив. 2. Повадився кухоль по воду ходитъ, поки йому ухо одламали. 3. Унадився, як свиня на моркву. 4. Вішував календар, та в помийницю впав. 5. Таке в'їдливе, що візьми та прямо й наплюй йому серед лоба. 6. Оце пристав, наче вош до кожуха. 7. Держитъся, як вош кожуха. 8. Причепився (взявся), як реп'ях кожуха. 9. Учепився, як гріх села. 10. Вчепивсь, як злидні бондаря. 11. Прилип до мене, як шевська смола до чобота. 12. Лізе, як сліпий до тіста. 13. Лізе в вічі, мов оса. 14. Оце так, як та оса межи очі летить.

423. Повинной головы и меч не сечет.

1. Як признався – розквитався. 2. За признання бог прощає. 3. Не буду душі вбивать – буду правду казать. 4. Що ж, винуват – їв гуси. 5. Зараз не вішають, а поперед розсудять.

424. Под другим соусом то же самое.

1. Чи в камінь головою, чи каменем у голову. 2. Одна думка, що за рибу, що за рака. 3. Все однако – що Яким, що Яків. 4. Чи совою в пень, чи совою в дуба, а все сові буба. 5. Не вмер Данило, болячка задавила. 6. Ті ж штани, та назад вузлом.

425. Под лежащий камень и вода не идет.

1. На однім місті і камінь обростає. 2. Лежачи й камінь мохнатіє. 3. На похиле дерево й кози скачуть. 4. Смирного й на тім світі б'ють. 6. Вовка ноги годують. 6. Добре вогонь горить, як є чим підпалить. 7. Де грім гуде, там мокне щось (мокне – пожежа). 8. Не було снігу, не було й сліду; став сніг, став і слід. 9. Якби все вовк лежав, то вже б досі і здох.

426. Поживем – увидим.

1. Поживеш дальше, так побачиш більше. 2. Що було, то бачили, а що буде, то побачимо. 3. З посміху люди бувають.

427. Позднему гостю глотать кости.

1. Прийшов гість, та на голу кість. 2. Хто пізно (не рано) ходитъ, той сам собі шкодить. 3. Опізнився козак, так будеш і так.

428. Полюби меня чорненьким, беленьким всяк полюбит.

1. Полюби мене в чорній, а вже в білій полюбить і аби-хто. 2. Люби мене в чорному, а в білому чорт тебе й просить. 3. Нехай мене полюбить в чорнім, а в біле приберуся, тоді й я сама подивлюся. 4. Поцілуй мене сьогодні, а я тебе завтра, а як забуду, то й так буде. 5. Умри ти сьогодні, а я завтра. 6. Люби мене в середу, а в неділю, як я приберуся, то, може, на тебе й не подивлюся. 7. Лиж мені губоньки, як гіркі, а як солодкі, то й сам я оближу.

429. Помереть – не померла, только время провела. Див. **Говорят, что кур доят.**

1. На Тетяну поговір, що Тетяна вмерла: вона лежить на печі й ноги задерла. 2. Хорий лежить, та без пам'яті хліб їсть. 3. Такий слабий, що тільки під хвіст перцю та на тік. 4. Двоє недужих сіли та й хліб ззіли. 5. Довго ходила, мертва родила. 6. Забула, що недужа, та в солому спать пішла. 7. Назад з корогвами, нема мерця дома, пішов косить.

430. Поминай, как звали. Пиши пропало. Див. **Был да сплыл.**

431. Помрешь – ничего с собой не возьмешь.

1. Скупий збирає, а чорт калитку шиє. 2. Не жалій ухналя, бо підкову загубиш. 3. Скоріш у курки молока випросиш. 4. Змилувався бог над раком, та в заду очі дав.

432. Понимаешь, как свинья в апельсинах.

1. Тямиш, як свиня в дощ. 2. Знаєш ти багато, уночі родившись, та ще й у погребі. 3. Знаєш ти свого батька лисого. 4. Знаєш ти свого батька, який був на шерсть. 5. Знаєш ти в гарбузі смак. 6. Тямиш ти, як їдять та тобі не дають. 7. Знаєш ти за кобилячу голову.

433. По одежде встречают, по уму провожают.

1. Чоловіка по одязі стрічають, а по уму випроваджують.

434. По одежке протягивай ножки.

1. По своєму ліжку простягай ніжку.

435. Попадешься властям в руки – натерпишься муки.

1. Суд не затягає, та й не випускає. 2. Біс та його діти панують в світі. 3. Пан добрий, як отець – взяв корову й скопеч; а пані, як мати – казала теля взяти.

436. Попал промеж двух огней. Попал в перекрестную. Попал впросак.

1. Вліз межі молот і ковадло. 2. Ускочив по самі вуха. 3. Опарився, як муха на окропі.

437. Попалася, как кур во щи.

1. Застукали, як Головка в базарі. 2. Ні сюди, господи, ні туди, господи. 3. Упав у біду, як курка в борщ.

438. Попал пальцем в небо (и прибавка: да в самую середину).

1. Попав пальцем у небо, стромляй дальше. 2. Лучив корову, а попав ворону. 3. Попав, як сліпий стежку. 4. Замкнув вовка межі вівці. 5. Вискочив, як голий з маку. 6. Поживився, як пес макогоном. 7. Поживився, як собака мухою. 8. Зловив куцого за хвіст.

439. Попытка – не пытка, спрос – не беда.

1. Спиток (попиток) – не збиток, спрос – не біда. 2. Утік не втік, а побігти можна. 3. Купить не купив, а поторгуватись можна.

440. Попы трутни – живут на плутни.

1. Піп живе з олтаря, а писар з каламаря. 2. Попа одним обідом не нагодуєш. 3. Як сто кіп, так і піп.

441. Посади свинью за стол, она и ноги на стол.

1. Посади свиню за стіл, вона й лапи на стіл. 2. Дозволь собаці лапу на стіл

покласти, то він і цілий втерebиться. 3. Пусти пса під стіл, а він дереться на стіл. 4. Куди ти вдерся на стіл з постолами. 5. Пусти чорта в хату, то він і на піч залізе.

442. По Сеньке и шапка.

1. По синку шапка. 2. По Савці свитка. 3. Яке співання, таке й читання.

443. Последняя у попа жена (да и та попадья).

1. Послідня в попа жінка, а там хоч на шибеницю.

444. После дождика в четверг. Див. Когда рак свистнет.

1. Коли рак свисне. 2. Не буде риба раком. 3. Не буде баба дівкою. 4. Не буде з тої муки хліба. 5. Жде, як віл обуха. 6. Не буде з тої кози м'яса. 7. Дочекався чортової мами. 8. З нього вже не будуть люди. 9. Ждали, ждали та й ждання погубили. 10. Не буде з цього пива ніякого дива. 11. Ждала, ждала та й годі сказала. 12. Не було в зайця хвоста й не буде. 13. Дождалася Великодня, та не їсти яєць. 14. Ждали, ждали та й жданики поїли. 15. На п'ятій неділі вдовиний плуг виїде.

445. Посмотрел, как рублем подарил.

1. Гляне – молоко кисне. 2. Подивився, як шага дав. 3. Дивиться, як собака на висівки.

446. Поспешись – людей насмешись. Не спеш на тот свет, там хороших людей нет.

1. Хто спішить, той людей смішить. 2. Оце, нетерплячка бере. 3. Прудка ріка береги розмиває. 4. Швидка робота, як нагла смерть. 5. На один раз не зітнеш дерева. 6. Це не так швидко, як на мертвого сорочку шить. 7. Поспієш з козами на торг. 8. Помаленьку, бо спину зломиш. 9. Де той у бога Великдень, а він уже із крашанками.

447. По усам текло, да в рот не попало.

1. Пожививсь, як собака мухою. 2. По бороді текло, а в рот не попало. 3. Коло рота мичеться, та в рот не попаде. 4. Отак наші галки б'ють, ні з чим додому йдуть. 5. Удалося, як тій Солосі. 6. Плив, плив та на березі й утонув. 7. Облизня спіймав. 8. Ухопив місяця зубами. 9. Ухопив шилом патоки.

448. Похож, как две капли воды.

1. Як одне обличчя, як викапаний. 2. Так як з ока випав (вилитий батько, мати й т. ин.). 3. Вилились, як з воска, в матір.

449. Похож, как свинья на пятиалтынный. Далеко, как небо от земли.

1. Прирівняв кішку до собаки. 2. Походила свиня на коня, тільки шерсть не така. 3. Похожий, як свиня на яструба. 4. Далеко, як небо від землі. 5. Та рожа, та не та кожа.

450. Пошла по масло, а в печи погасло.

1. Пішов по масло, та й в печі погасло. 2. Пошли дурня по масло, то й в печі погасне.

451. Правая не знает, что делает левая.

1. Не знає права, що робить ліва. 2. У городі бузина, а в Києві дядько.

452. Правда глаза колет.

1. Правда очі коле. 2. Сові сонце очі коле. 3. Не любить правди, як пес мила.

453. Пристал, как банный лист.

1. Прилип, як шевська смола до чобота. 2. Пристав, як вош до кожуха.

454. Пришла беда – растворй ворота.

1. Іде біда – відчиняй ворота. 2. Нещастя ніколи само не приходить. 3. Як одна біда йде, то й другу за собою веде. 4. Біда, та й за біду зачепилася. 5. Біда біду перебуде – одна згине, десять буде. 6. Моє щастя таке, як тої курки, що качата водить. 7. Як піде добро в двір, то само йде; а як піде з двора, то хоч і ворота зачини, то не впиниш. 8. Біди ні продати, ні проміняти – й грім біди не заб'є. 9. Біда не дуда: як стане дуть, то аж сльози йдуть. 10. Упросилися злидні на три дні, та чорт їх і довіку не викишкає. 11. Уклюнулись злидні на час, не виженеш їх і за рік.

455. Проголодаєшься, так хлеба достать догадаєшься.

1. Голоде, дай їсти. 2. Голод всього навчить. 3. Батьків хліб не навчить. 4. Голодній кумі хліб на умі.

456. Променял кукушку на ястреба.

1. Перебиває бики на барани. 2. Проміняв шило на мило (на швайку). 3. Поправився із кулька в рогожку. 4. Поправився з покутя на лаву.

457. Пропал, как в воду канул.

1. Як у воду впав. 2. Загинув, як марцевий сніг. 3. Нема ані слуху, ані вісти. 4. Й слух запов. 5. Слихом не слыхали, й видом не бачили. 6. Нема й чутки, як в яйці замер. 7. Оце пропав, як з мосту упав. 8. Пішов по канун, та там і втонув. 9. Тут було, вертілося, чорт зна, де ділося.

458. Пропал, как швед под Полтавой.

1. Добувся, як швед під Полтавою. 2. Пропав, як собака в ярмарку. 3. Пропав, як сірко в базарі. 4. Пропав ні за цапову душу. 5. Загинув, як руда миша.

459. Против рожна не попрешь.

1. Проти сили й віл не потягне. 2. І риба не плине проти бистрої води. 3. Проти гори піском не сипать. 4. Така вже планида надійшла.

460. Прошел огонь, воду и медные трубы.

1. Перейшов вже крізь сито й решето. 2. Зуби вже на цьому попрідали. 3. Не з одної печи хліб їв. 4. Не вчи вже мене плакати, я вже добре й сама вмію: не з їдної печи хліба іззіла – я вже знаю віск і воскобоїни. 5. Собака не навчиться плавати, поки не наллється води в ухо. 6. Чим пес старий, тим хвіст твердий. 7. Бачив і горх, і сочавицю. 8. Поспитав вже я і пня, і колоди.

461. Птичка по зернышку клюет и сыта бывает.

1. Курка по зерну клює, та й сита буває. 2. Будь мудрий: натягай маленьку латку на велику дірку.

462. Пуганная ворона и куста боится.

1. Полохлава (лякана) ворона куща боїться. 2. Хто на окропі опарився, і на зимну воду дує. 3. Опарився на молоці, та й на воду студить. 4. Налякав міх, що й торби страшно. 5. Полоханий заєць і пенька боїться. 6. Битому собаці кия не показуй. 7. Десь которий добрий христив, що так далеко звертає. 8. Кого гад укусив, той і глисти боїться.

463. Пусть будет по-вашему.

1. Нехай ваше зверху буде. 2. Нехай ваш чорт буде старший. 3. Нехай буде гречка, аби не суперечка. 4. Нехай риба буде рак. 5. Нехай твого батька журавлі, а мого чаплі.

464. Пьяному море по колено, а лужа по уши.

1. П'яному море по коліна. 2. П'яному й коза в золоті. 3. П'яному гори немає – все рівно. 4. Як п'ян, то капітан (пан); а як проспався, то й свині (вівці) збоявся.

465. Пыль в глаза пускать.

1. У хмару заходить. 2. Пишається, як корова в хомуті. 3. Піском очі засипає. 4. Підлазить, як чорт під монастир. 5. Кота в мішку продає. 6. Ману пускає. 7. Взявся під боки, та й думає, що пан.

466. Работать до поту и поест в охоту.

1. Роби до поту, а їж ув охоту. 2. Хто товче, той хліб пече. 3. Хто добре уйме, той добре несе. 4. Як хто їсть, так і робить.

467. Раз'елся, как вошь, в коросте (в паршах).

1. Роз'ївся, як вош у корості. 2. Добрався, як вовк до кошари. 3. Допавсь, як муха до меду. 4. Оце (хапає), наче собака мухи. 5. Не будь ласий, як попівна заміж.

468. Разливанное море. Где пьют там и льют.

1. Багато, як трави. 2. Як чорт пугою нагнав. 3. Хоч ногою заткни. 4. Хоч греблю гати. 5. І свині не їдять. 6. Кучугура і три обломки.

469. Ранняя птичка носок утирает, а поздняя глаза продирает.

1. Хто пізно встає, тому хліба не стає. 2. Хто рано встає, тому бог щастя дає. 3. Рання пташка зубці теревить, а пізня очиці жмурить. 4. Рання пташка пшеничку клює, а пізня очки дере. 5. Ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки ллють.

470. Рано пташечка запела, как бы кошечка не с'ела.

1. Рано пташечка заспівала, як би кішка не ззіла. 2. Ще й на світ не благословилося. 3. Ще чорти навкулачки не бились.

471. Рвет на себе волос. На стену лезет. Взыл не своим голосом.

1. Волосся з голови рвати. 2. Сирової землі хапатись.

472. Речь – серебро, молчание – золото.

1. Слухай багато, а менше говори. 2. Більш роби, та менше говори.

473. Ржа железо ест, а печаль – сердце.

1. Так гризе, так гризе, як іржа залізо.

474. Риск – благородное дело.

1. Одвага мед п'є. 2. Боятись попа, то у вітвар не йти. 3. Більше разу не вмирати. 4. Як не дасть бог смерти, то чорти не візьмуть.

475. Рожденный ползать летать не может.

1. Який удавсь, такий і згине. 2. Сова хоч би літала попід небеса, то соколом не буде. 3. Хто родився вовком, тому лисицею не бути. 4. Крукові й мило не допоможе. 5. З чорної кішки білої не зробиш. 6. Скільки не літай, а все прийдеться на землю падать.

476. Рука руку моет, и обе белы живут.

1. Рука руку мие, щоб білі були. 2. Нога ногу підпирає.

477. Рыбак рыбака видит издалека.

1. Злодій злодія зразу пізнає. 2. Пізнав свій свого. 3. Свій свояка згадав здалека. 4. Кулик кулика бачить здалека. 5. Чумака чумака бачить здалека. 6. Який їхав, таку й стрів. 7. Який їхав, такий поганяв.

478. Рыльце в пуху.

1. Видно, що Ганна млинці пекла – аж ворота в тісті.

479. Сама себя раба бьет, коль нечисто жнет.

1. Сама себе раба б'є, що нечисто жито жне. 2. Він сам собі руку січе. 3. Мужик з печи спав, ніхто його не спихав. 4. Зробив петлю на свою шию. 5. Заварив кашу, так і їж. 6. Бачили очі, що купували – їжте, хоч повилазьте. 7. Купили хрину, треба ззісти. Плачте очі, хоч повилазьте: бачили, що купували – грошам не пропадать.

480. (Дай срок: будем мы и) Сам(и) с усам(и).

1. Ми сами з усами, тільки ніс не обріс. 2. Не такі сосни ми рубали. 3. Не в такому наварювали та виїдали. 4. Не страши kota салом.

481. С больной головы на здоровую.

1. Хто б'ється, а в кого чуб болить. 2. За моє жито та мене ж і бито. 3. Нашим салом та по нашій шкурі.

482. Светит, да не греет.

1. Світить місяць, та не гріє, тільки в бога дурно хліб їсть. 2. Ой, місяцю, місяцю! Світиш, та не грієш – даремно в бога хліб їси.

483. Свой глаз – алмаз. Див. Своя рубашка ближе к телу.

484. С волками жить, по-волчьи выть. Див. Назвался груздем, полезай в кузов. Взятся за гуж, не говори, что не дюж. С кем поведешься, того и на берешься.

1. Між попами піп, між дяками дяк, віж вовками вий по-вовчи, між свинями хрюкай по-свинячи. 2. Убрався між ворони, і крикай, як вони. 3. Не бери заліза в руки, поки на нього не плюнеш. 4. Куди віє вітер, туди й гілля (люди) гнуться. 5. Хто з псами лягає, той з блохами встає. 6. Тим бочка смердить, чим налита.

485. Своя рубашка ближе к телу. Див. Свой глаз – алмаз.

1. Своя пазуха ближче. 2. Своя губа ближче. 3. Всякому своє рило мило. 4. Курка що гребе, то все на себе. 5. Чоловік собі не ворог. 6. Кожний дідько в свою дудку грає.

486. Своя рука – владыка.

1. Кожна ручка собі панночка. 2. Кожна ручка собі горне.

487. Седина в голову, а бес в ребро.

1. Сивина в голову, а чорт в бороду. 2. Волос сивіє, а голова шаліє. 3. Чоловік старіє, а чортяка під бік.

488. Се лев, а не собака.

1. Не вір, муже, своїм очам, лише моїй повісті. 2. Присягалися сліпці, що своїми очами бачили. 3. Се лев, а не собака. 4. Коли не вовк, то дикий голуб.

489. Семеро одного не ждуть.

1. Два третього не ждуть. 2. Коли двоє кажуть п'яний, то лягай спати. (То вже вір цьому – чого ще ти коцюбишся, то ж не один хто сказав – громада вилекла).

490. Семь бед – один ответ.

1. Сім бід – один одвіт. 2. Раз козі смерть. 3. Що буде, то буде, а голови не зірвуть. 4. Раз у рік великдень. 5. Один тому час, що батько (Катря, сваха, невістка) у плахті, а мати що-дня, то й дива нема. 6. Пустив на одчай божий.

491. Семь лет мак не родил, а голоду не было.

1. Не вродив мак, пробудем і так. 2. Хіба тільки світа, що в вікні. 3. Пес бреше на сонце, а сонце світить.

492. Семь пядей во лбу.

1. Розумний по коліна в біблії. 2. Тільки зір з неба не знімає. 3. Більше у нього розуму в п'яті, як у тебе в голові.

493. Семь пятниц на неделю.

1. Сім п'ятниць на тиждень. 2. На десяти гілках не вішайся. 3. Де літував, там було й зимувати. 4. І вдома мене не лишай, і в поле не бери. 5. «Мало пирогів» – «Та їж, сучий сину, отам на печі». «Еге, я не хочу. Я думав, що нема». 6. І не вгадаєш (стямишся), відкіль вітер повіє. 7. Або вішайте, або пускайте.

494. Семь раз отмерь, раз отрежь.

1. Тричі міряй, а раз одріж. 2. Забий діру – собака не полізе. 3. Широкі ворота увійти, та вузькі вийти.

495. Семья вместе – и душа на месте.

1. Нема в світі як родина. 2. До свого роду хоч через воду.

496. С жиру бесится.

1. Собаки з жиру казяться. 2. Вівса шкапа ззіла, так і віз побила.

497. Сиденьем (или стоянием) города берут.

1. Люди посіявши та ждуть. 2. Терпи горе – пий мед. 3. Терпи козак – отаманом будеш.

498. Сидеть на экваторе (Флотск. Быть без гроша широта – 00).

1. На екваторі сидіти.

499. Сиди у моря да жди погоды.

1. Жди, жди, погоди. 2. Люди посіявши та ждуть. 3. Їж, козо, лозу, коли сіна немає. 4. На п'ятій неділі вдовиний плуг вийде.

500. Сила солому ломит. Див. Плетью обуха не перешибешь.

1. Проти гори піском не сипать. 2. Пугою обуха не пересічеш. 3. Сила солому ломить.

501. Сильнее кошки зверя нет.

1. Нема понад попову свиню. 2. Нема як та попова свиня. 3. На то циган матку б'є, щоб його жінка боялась.

502. С кем поведешься, того и наберешься. Див. С волками жить, по-волчьи выть.

503. Сколько душе угодно. Есть все, что угодно душеньке. Див. Нет только птичьего молока.

1. Добре чорту в дудку грати, сидячи в очереті: одну зломить, другу виріже.
2. Де можна лантух, там торби не треба. 3. В ліс дров не возять. 4. Хоч греблю гати. 5. Хоч гать гати.

504. Скоро сказка сказывается, да не скоро дело делается.

1. Легше говорити, ніж зробити. 2. Не так хутко робиться, як мовиться. 3. Що надто, того й свині не їдять. 4. Двоє кукало, а одне полетіло.

505. Скрипучее дерево два века живет.

1. Скрипливе скрипить, а здорове лежить. 2. Скрипливе дерево два віки живе, а здорове й одного не переживе. 3. Скрипуче колесо довше ходить.

506. С лица воды не пить.

1. З краси не пити води. 2. Не дивись на уроду, лише на пригоду.

507. Слово не воробей, вылетит – не поймаешь.

1. Слово не горобець, назад не вернеться. 2. Слово вилетить горобцем, а вернеться волон. 3. Правди на ніготь, а прибавиться на лікоть. 4. Раз на віку спіткнешся, та й те люди побачать. 5. Сказаного й сокирою не вирубаєш. 6. Слини не підіймеш, а слово назад не вернеш.

508. Слухом земля полнится.

1. На воротях слава не висить. 2. Хороша чутка далеко чутна, а погана ще дальше.

509. Слухом земля полнится.

1. Знають сусіди, що в багача в обіді. 2. Знає, що в людей в горшках кипить.
3. Ніхто не буде знати – тільки сич та сова та людей півсела. 4. Ніхто не знав, лише дід, баба і ціла громада.

510. Слышал звон, да не знает, где он.

1. Чув, що дзонять, та не знає, де (в якій церкві). 2. Чуємо, що бовка дзвін, та не знаємо, де він. 3. Чули, як говорили, що бачили, як їли.

511. Смелость города берет. Див. Смелым бог владеет.

512. Смелым бог владеет.

1. Смільй батька у лоб б'є. 2. Або пан, або пропав. 3. Раз козі смерть. 4. Раз мати родила, раз і умирати.

513. Смерть причину найдет.

1. Від смерти і в печі не замажешся. 2. Як не живеш, а усе труни не минеш.
3. Смерть не справник – не послухає. 4. Смерти не треба шукати – сама прийде.
5. Най жаба голову здійме, то й цар не поставить.

514. С милым рай и в шалаше.

1. Хоч хліб із водою, аби милий з тобою. 2. Нужда в вікно, а любов у двері.
3. Хоч у одній льолі, аби до любови.

515. С миру по нитке, голому рубашка.

1. З хати (миру) по нитці – сироті свитина (сорочка).

516. Смотрит, как баран на новые ворота (укр.).

1. Дивиться, як теля на нові ворота. 2. Витріщив очі, як козел на нові ворота.
3. Дивиться, як чорт на попа.

517. С нас беда, как с гуся вода. Див. Как с гуся вода.

1. Присохне, як на собаці.

518. С него и взятки гладки.

1. Голий розбою не боїться. 2. Мокрий дощу не боїться. 3. З голого, як з святого, не візьмеш нічого.

519. Снявши голову, по волосам не плачут. Див. Лес рубят, щепки летят.

1. Взяв чорт батіг, нехай бере й пужално. 2. Взяв чорт корову, нехай бере й теля.
3. Пропає кинь, і узду кинь. 4. Коли пропає віл, пропадай і батіг. 5. По смерті нема каяння. 6. Є каяття, та нема воріття.

520. Собака лаєт, ветер носит.

1. Собака бреше, а вітер несе. 2. Вітер віє, собака бреше. 3. Брехливу собаку даліше чути.

521. Собаке – собачья смерть.

1. Катюзі по заслугі. 2. Так тоді й треба! Нехай його чорт на глибоку не несе.
3. От тобі наука, не ходи на двір без дрюка: свиня звалить і віку умалить. 4. Оце тобі, бабусю, наука – не ходи заміж за внука. 5. Ледачому – ледача й смерть. 6. Яке життя, така й смерть. 7. Як робив, так і вмер.

522. Собирався пировать – приходится голодать.

1. Понюхав пирога, та не вдалось покуштувати. 2. Облизня спіймає. 3. Пожививсь, як собака мухою. 4. Удалося, як тій Солосі. 5. По бороді текло, а в рот не попало.

523. Согну в бараний рог (в три дуги, в три погібели).

1. Научу в середу пішку їсти. 2. Хука всучу. 3. Мовчи, бо я тебе на кабаку зітру.
4. На гречку перегнати. 5. З вас ремінь деруть, а з їх, бувало, і лій топили. 6. Як дам тобі, то й ногами вкриєшся. 7. На кабаку стерти.

524. С одного вола две шкуры не дерут. Дерет с живого и с мертвого.

1. З одного вола двох шкур не деруть. 2. З однієї липи двічі лика не деруть.
3. Винного двома батогами не б'ють.

525. Соловья баснями не кормят.

1. Соловей піснями не сит. 2. Сердилась баба на торг, а торг того і не чув.

526. Со свиным рылом та в калачный ряд. Див. Куда уж нам с суконым рылом та в калачный ряд.

1. З свинячим писком та в пшеничне тісто. 2. З паршивою головою та в тин лізе.
3. З свинячою мордою в бубличний ряд. 4. В свининці родившися між святими не обідати. 5. Далеко п'яному до Києва. 6. Куди тобі, грішному, кисіль їсти, ти й кваші не вкусиш.

527. С паршивой овцы хоть шерсти клок.

1. З ледачого (лихого) вовка хоч шерсти клок. 2. Лихого нічого жалувати.

528. Спасайся, кто может.

1. Рятуйся, хто може (хто в бога вірує). 2. Ану, ноги на плечі – та й чухрай.
3. Дай, боже, ноги!

529. С собаками не сыщешь. Див. Днем с огнем не найдешь.

530. Старая погудка на новый лад.

1. Все один чорт, що собака, що хорт. 2. Ті ж штани, та назад вузлом. 3. Хоч круть-верть, хоч верть-круть. 4. Хоч Абель Кабеля убив, хоч Кабель Абеля – за все благодареніє госпуду.

531. Старого воробья на мякине не проведешь.

1. Старого горобця на полові не обдуриш. 2. Старого лиса тяжко зловити.

532. Старость – не радость.

1. Старість – не радість, горб – не користь. 2. Старій бабі й на печі ухаб. 3. Стара, як гнила колода – нікому не потрібна. 4. Чому чорт мудрий? бо старий! 5. Така стара, що аж у паністарі зацвіло. 6. Старий що вробив – то бог дав, а що ззів – то пропало. 7. Старість не прийде з добром: коли не з кашлем, то з горбом.

533. Старый друг лучше новых двух.

1. Для приятеля нового не пускайся старого. 2. Старий хліб лучче, як новий.

534. Страшен сон, да милостив бог. Див. **Не так страшен чорт, как его малюют.**

1. Спиться – сниться, свінеться – все минеться.

535. Стрелять из пушек по воробьям.

1. Коли вісюк хвисне, у поліцію не біжать. 2. Велика хмара, та малий дощ. 3. З гармати горобців бити.

536. Стыд не дым – глаза не выест.

1. Стыд не дим – очей не виість. 2. З сорому очі не вилізуть. 3. Добрі очі все перелупають.

537. Счастливые часов не наблюдают.

1. Щасливі на час не зважають.

538. Считать звезды на небе.

1. Зорі лічиш, а під носом не бачиш. 2. З неба зорі хвата, а під носом не бачить. 3. Бачить під лісом, а не бачить під носом. 4. За гоню блоху б'є, а під носом ведмідь реве.

539. С чужого коня среди грязи долой.

1. З чужим і серед села розставайся. 2. З чужого коня серед дороги злазь. 3. З чужого воза хоч серед калюжі. 4. В чужій церкві не паламарюй. 5. Забрався в чужу солому, та ще й шелестить.

540. Сыт крупницей, пьян водицей.

1. Дасть бог і від квасу окрасу. 2. Не голодна корова, що під ногами солома. 3. Обійдеться паска і без шафранів.

541. Сытый голодного не разумеет.

1. Ситий голодному не товариш. 2. Ситий голодному не вірить. 3. Старець ведміднику не товариш.

542. Там хорошо, где нас нет.

1. Там добре, де нас нема, а ми прийдем і другим попсуєм. 2. Там нас люблять, де нема нас. 3. Де каша з маслом, там нас немає.

543. Твоими бы устами да мед пить. Твоим бы медом да нас по губам.

1. Коли б твоє слово, та богові в вухо.

544. Терпение и труд все перетрут.

1. Хто робить – голий не ходить. 2. Якби все вовк лежав, то вже б досі здох.
3. Шатайся за ділом, як муха в окропі.

545. Терпи казак – атаманом будешь (укр.).

1. Терпи, хлопче, козаком будеш, а із козака попадеш в отамани. 2. Терпи, душа, спасена будеш. 3. Терпи, Грицю, хоч яка спека. 4. Їж, коза, лозу, коли сіна немає.

546. Тесно – яблоку негде упасть. Столпились, как сельди в бочке.

1. Народу, як дим іде. 2. Хмарою йдуть люди. 3. Тіснота така, що й києм не протиснеш. 4. Тісняться, неначе хліб у печі. 5. І курці носом нігде кліонуть.

547. Тех же шей, да пожиже влей. Див. Под другим соусом...

1. Хоч того самого, аби в другу миску. 2. Не вмер Данило – болячка задавила.
3. Не здох кінь – тільки бог убив.

548. Тише едешь – дальше будешь.

1. Помалу їдь, а дальше заїдеш. 2. Хто зараз виграє, той на кінці не має що ставити. 3. Іди помаленьку, доженеш і стареньку.

549. Тишь да гладь да божья благодать.

1. Излюдніло усе. 2. Пусто – духу нікого нема. 3. Так пусто в селі, хоч голий біжи. 4. Хоч голий біжи, то ніде нема нікого, не зачепишся. 5. Ані лялечки не видно. 6. Хоч запали. 7. Зосталися самі вишкварки.

550. Толку, что с козла молока.

1. Добра як у курки молока, а з верби петрушки. 2. Із того добра, як з козла, ні вовни, ні молока. 3. З рижу не зробиш Парижу. 4. Із попелу галушки не вдаються. 5. На плохенький животок і пироги вадять. 6. Користи за два шаги, та й ті щербаті. 7. Господар (майстер) такий кепський, як з собачого хвоста сито.

551. Торговали кирпичем и остались не при чем.

1. Торгував кирпичем, а остався ні при чім. 2. Тільки зиску, що в писку. 3. От побаришував: ні стовпа, ні борошна. 4. Добрий товар пояси: що продали, то й поїси.

552. Трудом праведных не наживешь палат каменных.

1. Там, де великі вікна, багато світла, а мало правди.

553. Труслив как заяц, блудлив как кошка (укр.).

1. Блудливий, як лис, а харапудний, як заєць.

554. Тут ему и славу поют.

1. Там йому жаба й цицьки дасть. 2. Тут йому і капут. 3. Тут йому і баран. 4. Тут йому і саксаган.

555. Ты ему про Ивана, а он тебе про болвана.

1. Йому про коня, а він про вола. 2. Чорта христи, а він скаже «пусти». 3. Йому скажи «тату», а він каже «кату». 4. Півня на заріз несуть, а він каже «кукаріку». 5. Ти йому оченаш, а він тобі од лукавого. 6. Дурнів ні сіють, не орють, а сами родяться. 7. Дурень думкою багатіє. 8. Ти йому про Тараса – він тобі півтораєста. 9. На вгороді бузина, а в Києві дядько. 10. Ти йому образки, а він тобі лубки.

556. У всякого барона своя фантазія. Див. **Всяк по-своєму с ума сходить.**

557. Уговор дороже денег.

1. Уговір паче грошей. 2. Мовивши слово, треба бути паном. 3. Хто од слова одскочить, коло того шкура обскочить. 4. Він пан своєму слову. 5. Не давши слова, держись, а давши – кріпись.

558. Узнать всю подноготную.

1. Занюхати ковбасу в борщі. 2. Дізнатися, що в печі є.

559. Улита едет, когда то будет.

1. Поки бабуся спече книші, а у дідуся не буде душі. 2. Поки багатий стухне, то убогий опухне. 3. Поки гладкий схудне, то худий здохне. 4. Поки сонце зійде, роса очі виїсть. 5. Поки хвалько нахвалиться, будько набудеться. 6. Багато води до моря уплине. 7. Його на смерть добре посилать – то нажитись можна.

560. У людей долото (шило) бреет, а у нас и бритва не берет.

1. Його й шило голить, а наша і бритва не бере. 2. Чуже й мило голить, а наше й шило не бере. 3. Одному на трісочці прядеться, а другому і веретінце не хоче. 4. Багатого і серп голить, а убогого й бритва не хоче. 5. Як бідний плаче, то ніхто не бачить, а як багатий скривиться, то всякий дивиться. 6. Як умре багатир, то йде увесь мир; а як умре харпак, то тільки піп да дяк. 7. Умер багатий – ходімо ховати, умер убогий – шкода дороги.

561. Ум хорошо, два – лучше.

1. Що два, то не один. 2. Добре тому, хто вдвох. 3. Коли двоє кажуть «п'яний», то лягай спати. 4. Одна рада хороша, а дві ліпше. 5. Що голова – то розум, а дві – лучче. 6. Як рада, то й порада.

562. Услужливый дурак опаснее врага.

1. Лучче з розумним у пеклі, ніж з дурним у раю.

563. У семи нянек дитя без носа (без глаз).

1. Де багато баб, там дитя безпупе ... (безносе ... беззубе ...). 2. Де багацько няньок, там дитя каліка... (без голови). 3. Де багацько господинь, там хата неметена.

564. У сильного всегда бессильный виноват.

1. Коза з вовками тягалася: тільки шкурка зосталася. 2. Коза з вовком тягалася: тільки паністара зосталася, та ще хвіст та язик: простяглась та й лежить. 3. Хазяйська курка панській (або комірницькій) корові ногу переломила.

565. У страха глаза велики.

1. У страха великі очі. 2. У страха очі по яблуку. 3. З переляку очкур луснув. 4. Показалась за сім вовків копиця сіна. 5. У лісі вовки виють, а на печі страшно.

566. Утопающий хватается за соломинку. Кто тонет, и за соломинку (или за бритву) хватается.

1. І за соломинку хопиться, хто топиться. 2. Як топишся, то й за бритву вхопишся. 3. Як прийде зла година, треба знать, по чім ківш лиха.

567. Утро вечера мудренее.

1. Вечір думає, а ранок умає. 2. Хто звечора плаче, той вранці буде сміятись. 3. На те коваль кліщі держить, щоб у руки не попекло.

568. Укатали сивку крутые горки. Уходили сивку крутые горки. Див. Были и мы рысаками.

569. Ученого учить, только портить.

1. Не вчи орла літати, а рибу плавати.

570. Ученье – свет, неученье – тьма.

1. Ученому – світ, невченому – тьма. 2. Наука в ліс не веде, а з лісу виводить. 3. Письменному книжка в руки. 4. До смерті учиться чоловік. 5. Знайко біжить, а незнайко лежить. 6. Ув умілого й долото рибу ловить. 7. На те коня кують, щоб не спотикався. 8. Люди стали знати, як хліба стало не ставати. 9. Ми бідні не тим, що нічого не маємо, а тим, що нічого не знаємо. 10. І я колись під школою ночував.

571. У чорта на кулижках (или куличках).

1. Поки сонце зайде, то й чорт не знайде. 2. Там, де козам роги правлять.

572. Уши выше лба не растут. Див. Выше головы не прыгнешь.

1. Уха повище лоба не ростуть. 2. Вище лоба очі не ходять. 3. Тим рогом чеши-ся, котрим дістанеш.

573. Ушла душа в пятки.

1. Аж за шкуру снігом сипнуло. 2. Аж у животі похолонуло. 3. У хвості була душа з страху. 4. З переляку очкур луснув. 5. З переляку душа аж опинилась. 6. Наче жалом сипнуло. 7. З-за плечей бере. 8. Аж сорочка пополотніла. 9. Злякався, аж у п'яти закололо. 10. І волос зів'яв.

574. Федот, да не тот.

1. Усим козак, та чуб не так. 2. Козак, та купра не так. 3. Коли не вовк, то дикий голуб.

575. Фу-ты, ну-ты, ножки гнуты.

1. Надувся, як вош на мороз. 2. Дмись, не дмись, а волом не будеш. 3. Пнуться, як грішні душі до пекла. 4. Не пили, я к обідні іду.

576. Хватил шилом патоки (укр.).

1. Вхопив шилом патоки. 2. Пожививсь, як собака мухою. 3. Вліз межі молот та ковадло. 4. Опарився, як муха на окропі. 5. Заробив на сіль до оселедця.

577. Хлеб, соль ешь, правду-матку режь.

1. Щирая правда всюди куток найде.

578. Хорошо поет, да где-то сядет. Хорошо попеть, да было бы где сесть.

1. Добре співає, та низько сідає. 2. Високо літає, та низько сідає. 3. Не дивись високо, бо запорошиш око.

579. Хорошо, что хорошо кончается.

1. Кінець діло хвалить. 2. Кінець – і вінець.

580. Хоть песни пой, хоть волком вой.

1. Кричи, хоч на гору вилізь.

581. Хоть плюй в глаза, и то божья роса. Ему хоть плюй в глаза, а он говорит – божья роса.

1. Ти йому плюй в вічі, а він каже – дощ іде. 2. Піп з хрестом, а чорт з хвостом. 3. Піп у дзвін, а чорт у калатало. 4. Хоч йому чорта дай, а він все своє меле. 5. Ти йому стрижено, а воно тобі голено. 6. Йй кажеш о вес, а вона каже гречка.

582. Хоть шаром покати.

1. Там давно старці обідали. 2. Прийшов нестаток, забрав остаток.

583. Хоть кол на голове теши.

1. Хоч йому кіл (клин) на голові теши. 2. Піп своє, а чорт своє. 3. Хоч гавкай на його – нічого не вдієш. 4. Хоч заріж, то не хоче. 5. Хоч камінь на шию та у воду. 6. Хоч стріль йому в очі. 7. Як на пень з'їхав. 8. Хоч вогню до нього прикладай.

584. Худая слава бежит, а добрая лежит.

1. Брехливу собаку дальше чути.

585. Худая снасть отдохнуть не даст.

1. Віз ламається – чумака ума набирається, а як віл пристає – то ума не стає. 2. Як снасть ломиться, то чоловік стріється, а як віл пристає, то і здоров'я не стає. 3. Щаслив чумака, коли воли добрі має.

586 Худой мир лучше доброй ссоры.

1. Худий мир гірше лихої сварки. 2. Згода дім будує, а незгода руйнує. 3. Лучче солом'яна згода, як золота звада. 4. Де незгода, там часто шкода.

587. Худой солдат, который не надеется быть генералом. Плох тот солдат, что не надеется быть генералом.

1. То не козак, що отаманом не думає бути.

588. Цыплят по осени считают.

1. Що було, те бачили, а що буде, то побачим. 2. Вийде, Ляше, на наше. 3. Скачи, бабо, хоч задом, хоч передом, а діла підуть своїм чередом. 4. Як це Настя скаже, так і буде. 5. Поки хвалько нахвалиться, будько добудеться.

589. Часом густо, а часом и пусто. Где пусто, а где и густо. Див. **Вдруг густо, вдруг пусто.**

590. Часом с квасом, а порою с водою (укр.).

1. Часом з квасом, порою з водою. 2. Іноді густо та пусто, а іноді рідко та мітко.

591. Чего моя левая нога хочет.

1. Чого моя нога хоче. 2. Чого душа забажає. 3. Забажалося в Петрівку мерзлого. 4. Захотіла муха злого духа. 5. Нехай буде гречка.

592. Человек предполагает, а бог располагает (перевод). Див. **Цыплят по осени считают.**

1. Чоловік мислить, а бог радить. 2. Чоловік стріляє, а бог кулі носить. 3. Чоловік крутить, а бог розкручує.

593. Чем богаты, тем и рады.

1. Чим багаті, тим і раді. 2. Чим хата має, тим і приймає. 3. На що нас бог споміг, тим і приймаєм.

594. Чем бы дитя не тешилось, лишь бы не плакало.

1. Нехай риба буде рак. 2. Про мене нехай вовк траву їсть. 3. Нехай буде гречка, аби не суперечка.

595. Чем дальше в лес, тем больше дров.

1. Що дальше в ліс, то більше дров. 2. Далі в ліс, більше труску.

596. Чем ночь темней, тем ярче звезды.

1. Золото і в попелі блищить. 2. Церква горить, а люди руки гріють. 3. Темної ночі зорі ясніші.

597. Чему быть, того не миновать. Див. От судьбы не уйдешь.

1. Що написано на роду, того не об'їдеш і на льоду. 2. Що кому написано на роду, то й конем не об'їдеш. 3. Співатиме півень, чи ні, а день буде. 4. Скачи, бабо, хоч задом, хоч передом, а діла підуть своїм чередом.

598. Чем чорт не шутит: из дубинки выпалит. Чем чорт не шутит, когда бог спит. Див. Не ровен час.

1. Чим чорт не шутить. 2. Чим чорт не жартує. 3. Як пить дасть. 4. Чого доброго з цього, як води.

599. Через золото слезы льются.

1. Гроші то й роблять біду на світі. 2. Срібло, золото тягне чоловіка в болото. 2. Грошей багацько (на світі), а щастя мало. 4. Що з тих кубків, як повні сліз.

600. Через час по столовой ложке.

1. По пошті на волах. 2. Трохи, як комар наплакав. 3. Як кіт наплакав.

601. Чтобы рыбки с'ест, надо в воду лезть. Див. Любишь кататься, люби и саночки возить.

1. Їв би кіт рибу, а в воду не хоче. 2. Не взявшись за сокиру, хати не зробиш. 3. Печені голуби не летять до губи. 4. Нікому сама птаха в руки не вскочить.

602. Что есть в печи – все на стол мечи.

1. Пшеничне, гречичне – верни вмісто. 2. Чим хата багата, тим і рада.

603. Что имеем – не храним, потерявши – плачем.

1. Гарна дівка, як засватана.

604. Что написано пером, того не вырубишь топором.

1. Що написано пером, того не виволочеш волом.

605. Что ни город – то норов, что ни деревня – обычай.

1. Кожний Івась на свій лас. 2. Що хатка, то инша гадка. 3. Що село, то й піп, 4. Що вік, то инший світ. 5. Що вісь, то инша піснь. 6. Що город, то й гонор.

606. Сеять ветер, чтоб пожать бурю. Див. Что посеешь, то и пожнешь.

607. Что посеешь, то и пожнешь. Див. Кто сеет ветер, тот пожнет бурю.

1. Хто товче, той хліб пече. 2. Як посіяв, так і зібрав. 3. Трусіться рубці, дивіться люді: як робимо, так ходимо, як дбаємо, так маємо. 4. Якби пес не сидів, то б зайця зловив. 5. Як заробив, так і відбудеш. 6. Якою мірою міряєш, такою тобі одміряють. 7. Де гріх, там і покута. 8. Терпи, тіло: маєш, що хотіло. 9. Де господар не ходить, там нивка не родить. 10. Сіє вітер, вітром жати буде. 11. Не взявшись за сокиру, хати не зробиш. 12. Поки не упріти, пити не уміти. 13. Хто як постеле, так і виспитися. 14. Хто вітрові служить, тому димом платять.

608. Что с воза упало, то пропало. Упало – пиши пропало.

1. Давно пропало, що з возу впало. 2. Що з горшка вибіжить, то не позбираєш. 3. Що пройшло, як у воду ввійшло. 4. Не pomoже воронові мило, а вмерлому кадило. 5. Пізно з козами на торг. 6. Мертвого з гроба не вертають. 7. Слини з землі не

підняти. 8. Внесе нечиста, не винесе й пречиста. 9. Не pomoже бабі кадило, коли бабу сказило. 10. Прошло літо, не ходи в луг по калину. 11. Поможе, як мертвому кадило.

609. Что у кого болит, тот про то и говорит.

1. Що в кого болить, той про те й говорить. 2. Що кому рупить, той про те й лупить. 3. Кому кортить, тому й болить. 4. Де болить, там і торкнеш. 5. Кому що, а курці просо. 6. Голодній курці просо на думці.

610. Что у трезвого на уме, то у пьяного на языке.

1. Що в тверезого на умі, то в п'яного на язиці. 2. Не бий, не волочи – у горілці язык намочи – усю правду скаже.

611. Чудеса в решете.

1. Чудеса в рѣшеті. 2. Диво не решето: багато дірок, та нікуди вилізти. 3. Диво не диво, що кобила здохла: але хто дав псам знати, що ззіли її. 4. Чудний, як бублик: кругом об'їси, а всередині нема нічого.

612. Чует кошка, чье сало с'ела (укр.).

1. Знає кіт, чиє сало ззів. 2. Чує кішка, де сало лежить.

613. Чужие петухи поют, а на наших типун напал.

1. Стороною дощик іде, поливає, а на мою роженьку й немає. 2. Його й шило голило, а наша й бритва не бере. 3. Кому й чорт діти колише, а ми й няньки не знайдемо.

614. Чужими руками жар загребать. Див. Не загребай жар чужими руками.

1. Щедрий на батьківські гроші. 2. Мельникі до готової муки.

615. Чужую беду руками разведу, своей ума не приложу.

1. Чуже на ніжки ставить, а своє – з ніг валить.

616. Чужая душа – потемки.

1. Чужа голова – темний ліс. 2. У чужу душу не влізеш. 3. Нікому на чолі не написано, що він.

617. Чья б корова мычала, а твоя бы молчала.

1. Чия б гарчала, а твоя б мовчала.

618. (Пришел на) шапочный разбор.

1. Прийшов по хвилі – вже миски помили. 2. Поліпшало батькові к смерті. 3. Прийшов пізно – аж завізно.

619. Шила в мешке не утаишь.

1. Шила в мішку не сховаєш. 2. Вдар (товкни) у стіл – ножиці обізвуться. 3. Брехнею недалеко зайдеш. 4. З брехні не мруть, та більше віри не ймуть.

620. Щи да каша – пища наша.

1. Борщ та каша – добрая паша. 2. Борщ без каші удівець, а каша без борща – удова. 3. Каша – мати наша, а борщ полежака, лежить удома, як собака. 4. В нас просто: борщ, каша, третя кваша. 5. Коли б чим борщ оженив (багацько не треба), коли каші немає. 6. Хліб та вода – то козацька їда.

621. Этого только и не доставало. Этого только мы и ждали.

1. Хоч сирової землі хватайсь. 2. От тобі й на! 3. От тобі кукли й теремки! 4. От і встереглись! 5. От тобі, Гандзю, книш!

622. Это еще цветочки, а ягодки впереди.

1. Це ще тільки цвіт, а ягоди будуть.

623. Этот квас не про вас. Этот ананас не для вас (не для нас). Див. Есть, да не про вашу честь.

624. Эх, жизнь наша собачья. Эх, жизнь наша – копейка.

1. Ой, чумаче, чумаче, життя твоє собаче. 2. Чоловік, як муха: сьогодні живе, а завтра вмере. 3. Життя, як собаці на перелазі. 4. Такий наш вік: сьогодні жив, а завтра згнив. 5. Як умер чоловік, то як не бував. 6. День мій – вік мій. 7. Вік наш, як година. 8. Такий вік, як у зайця хвіст. 9. Вік один – другого не буде. 10. Жили-жили, та чорзна де й ділися. 11. Уродився, оженився, та й вмер. 12. Життя наше, як павутиння. 13. Нехай мруть, та й нам дорогу труть, а ми сухарів насушим, та й собі рушим.

625. Эх-ма! Кабы денег тьма, купил бы корову, да хлебал бы молоко.

1. Якби попом мені бути, то я б сало із салом їв. 2. Якби я був царем, то сало б їв, сало пив. 3. Якби я був царем, то все б їв мед та сало. 4. Якби я був царем, то вкрав би пуд сала та й утік би.

626. Яблочко от яблони недалеко падает. Див. Каков поп, таков и приход.

1. Який дід, такий його плід. 2. Од свині не будуть ведмежата, а ті ж поросята. 3. Який батько, такі й діти. 4. Який батько, такий син – викрали з діжки сир. 5. Яке дерево – такий клин, який батько, такий син. 6. Який пуп, такий й одрост. 7. Яка щепка, така яблуня. 8. Яке коріння, таке й насіння. 9. З доброго плота добрий кіл. 10. Зо злої трави не буде доброго сіна. 11. Дурна мати, дурні діти. 12. Сова не приведе сокола. 13. Доброму вору все в пору. 14. Тернина грушок не родить.

627. Язык без костей.

1. Говорить язык безкостый та договориться до одного кінця. 2. Язичок мельне та й у кут, а губу наговчуть.

628. Язык до Киева доведет.

1. Язык доведе до Києва (і до кия). 2. Язык на кінець світа заведе.

629. Язык мой – враг мой.

1. Язиче, язиче, лихо тебе миче, в мені сидиш, а мені добра не зичиш. 2. Язичку, язичку, маленька штучка, а велике лихо робить. 3. Що вимовиш язиком, того не витягнеш і волом. 4. Хто язик держить за зубами, того нічого не кортить. 5. Млин меле – мука буде; язик меле – біда буде.

630. Яйца курицу не учат.

1. Довелося яйцям кур учить. 2. Діти батька не вчать.

631. Яко благ, яко наг, яко нет ничего (опричь простоты).

1. Яко наг, яко благ, яко нема нічого. 2. Прийшов нестаток, забрав остаток. 3. Ані я в'ївся, ані я впився. 4. Були коралі, та пішли далі; були перли, та ся стерли.

632. Я милого узнаю по походке.

1. Видно пана по халявах. 2. Видно пана по походу.

633. Quod licet Jovi, non licet bovi. (Ина слава солнцу, ина луне, ина слава звездам).

1. Що вільно панові, то не вільно Іванові. 2. Що голова, то не хвіст. 3. Сук не верба. 4. Що кому годиться: шляхтичеві шабля, мужикові свиня.

ІНДЕКС

(Лі в о р у ч стоїть порядкова нумерація українських приказок; п р а в о р у ч номери тих російських приказок, під якими можна знайти дану українську).

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
1. Аби болото, а жаби будуть	33
2. Аби душа сита та тіло не наго	331
3. Аби кінці з кінцями позводить	237
4. Аби пень через колоду	237
5. Аби пшоно – каша буде	33
6. Аби хліб, а зуби найдуться	33
7. Або вішайте, або пускайте	493
8. Або пан, або пропав	512
9. Або рибку ззісти, або на дно сісти	263
10. Адам ззів кисличку, а у нас оскома на губах	87
11. Аж за шкуру снігом сипнуло	573
12. Аж очі йому рогом лізуть	192
13. Аж сорочка пополотніла	573
14. Аж у животі похолонуло	573
15. Аж, шкура труситься (болить)	104
16. Але ж дався він у знаки	298
17. Амінь тобі буде	161
18. Ані лялечки не видно	549
19. Ані нам, ані вам	220
20. Ані я в'ївся, ані я впився	631
21. Ану, ноги на плечі – та й чухрай	528
22. Баба з воза – велика зрада: на возі легше – кобила рада	109
23. Баба з воза – кобилі легше	109
24. Бабина гривня – всім людям дивна	311
25. Багатий на лати та на дрібні сльози	57
26. Багатий – маю дві стодолі: в одній мак, а в другій так	57
27. Багатий, як циган на блохи	18
28. Багато води до моря уплине	559
29. Багатого і серп голить, а убогого й бритва не хоче	19, 560
30. Багатому й чорт гроші носить	19
31. Багатому й чорт яйце несе	19, 301
32. Багатому чорт діти колише, а убогий і няньки не знайде	19
33. Багато, як трави	468

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
34. Багацько, як у голомозого чуприни	212
35. Ба, коли б то сліпий очі мав!	332
36. Бас гуде, скрипка грає, – Іван мовчить, та все знає	180
37. Батьків хліб не навчить	455
38. Батога з піску не уплетеш	258
39. Бачив і горох, і сочавицю	460
40. Бачили очі, що купували – їжте, хоч повилазьте	98, 479
41. Бачить корова, що на повітці солома	50
42. Бачить під лісом, а не бачить під носом	160, 163, 200, 538
43. Бачить, що в хижу, та дверей не знайде	160
44. Бачиш, не бачиш, а не брешти	133
45. Без божої волі й волос з голови не спаде	7
46. Без Гриця і вода не освятиться	298
47. Без мастила нема діла	354
48. Без мила в душу лізе	286
49. Без мила голить	10
50. Без ножа ріже	10
51. Без огню пече	10
52. Без попа не розбереш	245
53. Без причини і смерти не буде	214
54. Без хазяїна й двір плаче, а без хазяйки й хата	11
55. Без хазяїна чужі руки – кочерга	11
56. Берега пустився	248
57. Береженого й бог береже (а небереженого й чорт не стереже)	15
58. Бережи вуха, щоб не вкусила муха	15, 132
59. Береться, наче не своїми руками	272a
60. Бесіди багато, а розуму мало	416
61. Б'ється сірою собакою – нічого не вдіє	216
62. Била Хима Євдокима, пішла позивати, присудили Євдокиму ще Хими прохати	170
63. Битому собаці кия не показуй	462
64. Біда біди на слободі	227
65. Біда біду гонить	227
66. Біда біду перебуде – одна згине, десять буде	4, 454
67. Біда за біду чіпляється, – як у ланцюзі кільце за кільце	4, 230
68. Біда не дуда: як стане дуть, то аж сльози йдуть	454
69. Біда, та й за біду зачепилася	4, 454
70. Біди ні продати, ні промінати – й грім біди не заб'є	454, 251
71. Бідному Савці нема долі ні на печі, ні на лавці: на печі печуть, а на лавці січуть	287
72. Бідою біди не допоможеш	227
73. Біжить, мов з шибениці зірвався	262
74. Більше в нього розуму в п'яті, як у тебе в голові	492
75. Більше громада, як одна баба	389
76. Більше разу не вмреш	474, 120
77. Більший чоловік громада, як пан	389
78. Більш будеш знати, менш будеш спати	281

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
79. Більш роби, та менш говори	472
80. Біс та його діти панують в світі	435
81. Близько лікоть – та не вкусиш	16
82. Блудливий, як лис, а харапудний, як заєць	553
83. Бо благоденствує	216
84. Бога взивай, а руки прикладай	289
85. Бог дав, бог і взяв	20
86. Богу молись, а до берега гребись	289
87. Богу молись, а сам стережись	289
88. Бог усе дає, як сам знає	21
89. Бог як схоче, то із грязі поставить у князі	320
90. Бодай тебе той знав був, що трясє очеретами	1
91. Боже поможи, а сам не лежи	24
92. Боїться, як чорт ладану	26
93. Болить бік дев'ятий рік, та не знаю, в котрім місці	200
94. Борода виросла, та ума не винесла	44
95. Борода до пояса, а розуму ні волоса	59
96. Борщ без каші удівець, а каша без борща – удова	620
97. Борщ та каша – добрая паша	620
98. Боятися попа, то у вітвар не йти	60, 474
99. Брат братом, сват святом, – а гроші не рідня	146
100. Брат мій, а хліб їж свій	146
101. Брехали твого батька діти	71
102. Брехливу собаку дальше чути	520, 584
103. Брехнею не виберешся	88
104. Брехнею недалеко зайдеш	23, 619
105. Брехня покажеться	88
106. Бреше, як шовком шиє	345, 410
107. Був волон, та став козлом	35
108. Був кінь, та з'їздивсь	35
109. Був колись оріх, а тепер свистун	35
110. Був колись хазяїн, а тепер бовкуном ходить	18
111. Був мед, та гості попили	37
112. Був у Римі, та й папи не бачив	160
113. Бугай реве і ведмідь реве – хто кого дере, і чорт не розбере	245
114. Буде він тямив, доки буде жив	161
115. Буде добре, як мине зле	417, 70
116. Буде знати сьому масляну	161
117. Буде знать, по чім в Тростянці гребінці	179
118. Буде й на нашому тижню свято	196
119. Буде ще й батька женить	17
120. Будь мудрий: натягай маленьку латку на велику дірку	461
121. Була б шия, а хомут буде	33
122. Були і в кози роги, та притерті	36
123. Були коралі, та пішли далі, були перли, та ся стерли	631

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
124. Було та загуло	37
125. Буряк не дурак: на дорозі не росте, а все в огороді	115, 180
126. Б'юся, як риба об лід	216
127. Б'ють і плакати не дають	185, 375
128. Валяється, як почка (нірка) в салі	226
129. В болоті не без чорта	75
130. В гурті й куліш з кашею їється	302
131. Вдар (товкни) у стіл – ножиці обізвуться	619
132. Ведмідь який, а й то кільце в губу вправляють	365
133. Велика хмара, та малий дощ	535
134. Велике дерево поволі росте	28
135. Велике диво – опеньки!	12, 67
136. Великий дуб, та дуплинастий	44
137. Великий дуб, та дуплинастий, порохнею напхатий	44
138. Великий рот у вола, а говорити не може	198
139. Великий світ та нема де дітись	159, 342
140. Великий, як ломака, а дурний, як собака	44
141. Великий, як світ, а дурний, як кіт	44
142. Великої кошари свиня	187
143. Великому велика й яма	28
144. Велик пень та дурень	44
145. Величається, мов куций бик у череді	164
146. Величається, мов сучка в човні	112, 164
147. Величається, як заць хвостом	164
148. Величається, як чумацька воша	164, 380, 112
149. Вертиться, як муха в окропі	46
150. Вертиться, як оюн в ополонці	46
151. Вертиться, як сорока на тину	46
152. Весна раз красна	256
153. Вечір думає, а ранок ўмає	567
154. Взвся під боки, та й думає, що пан	465
155. Взав чорт батіг, нехай бере і пужално	261, 519
156. Взав чорт корову, нехай бере й теля	519
157. Вивести на сухеньке	88
158. Видів бог, що не дав свині рог	330
159. Видко, що на роду так написано	52
160. Видно, де дно	65
161. Видно й хати, та далеко чухрати	16
162. Видно між ложками ополоник	123
163. Видно пана по походу	632
164. Видно пана по халявах	632, 25, 51
165. Видно сучку в ретязі	25
166. Видно, та не під пеньком губка	16
167. Видно, що Ганна млинці пекла – аж ворота в тісті	478, 51
168. Видно, що жак – такий на нім знак	25

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
169. Видно, яка удаль	208
170. Вийде, ляше, на наше	588
171. Вийде наверх, як олива на воді	88
172. Виля гострі, а їден кінець мають	60
173. Виливали воду й дитину вивернули	54
174. Вилились, як з воска, в матір	448
175. Винного двома батогами не б'ють	524
176. Вирвався, як заєць з конопель	262
177. Вирвався, як Пилип з конопель	262
178. Вискочив, як голий з маку	438
179. Високий до неба, а дурний, як треба	44
180. Високий, як дуб, а дурний, як пень	44
181. Високий, як тополя, а дурний, як квасоля	44
182. Високо літає, та низько сідає	578
183. Витріщив очі, як козел на нові ворота	516
184. Вище лоба очі не ходять	90, 572
185. Від диму закоптишся, від води замочишся, а часом і зовсім утопишся	414
186. Від огню біжу, а в воду скачу	193
187. Від смерти і в печі не замажешся	513
188. Віз ламається – чумака ума набирається, а як віл пристає – то ума не стає	585
189. Війна посеред гайна	360
190. Вік живи, та дурнем умри	43
191. Вік наш, як година	624
192. Вік не вилами перепхати	158
193. Вік один – другого не буде	624
194. Вік прожить – не поле перейти	158
195. Він коня шукає, а кінь його	200
196. Він мене знає, як чоботи на своїх ногах	181
197. Він пан своєму слову	557
198. Він сам собі руку січе	479
199. Він так боїться, як заєць бубна	20
200. Він такий на його добрий, що в ложці води утопив би	400
201. Віра й гори зсуває	45
202. Вітер віє, собака бреше	520
203. Вітер свище в голові	97
204. Віщував календар, та в помийницю впав	31, 422
205. Вліз межі молот і ковадло	436, 576
206. В ліс дров не возять	503
207. В лісі був, а дров не бачив	190, 163
208. В лісі дрова рубають, а до села тріски падають	261
209. В мутній воді рибу ловить	265
210. В нас просто: борщ, каша, третя кваша (багацько не треба)	620
211. Внесе нечиста, не винесе й пречиста	608
212. Вночі всі коти бурі, а всі корови сірі	381
213. Вовка боятись – в ліс не ходити	60

чч чергові	ЧЧ російського альфавіту
214. Вовка ноги годують	425
215. Вовк не такий лихий, як страшний	365
216. Вовк сливи поїв – Гапон вусом моргає	184, 451, 40
217. Вовча натура в ліс тягне	208
218. В огороді бузина, а в Києві дядько	451
219. Вода й камінь довбає	224
220. Волос сивіє, а голова шаліє	487
221. Волосся з голови рвати	471
222. Вони невчені, нічого не знають, чвалаями ходять, а бісів проводять	317
223. Вони такі убогі, що землю держалном міряють, а худобу ложкою	374
224. Ворона маленька, та рот великий (... а великий кусок м'яса ковтне)	274
225. Ворон ворону ока не виклюне	394
226. В очах мигтить, а в голові свистить	97
227. Впав у біду як курка в борщ	122
228. В роду не без уроду	75
229. В свининці родившися, між святими не обідати	526
230. Все в оренді, брехня не в оренді	241
231. Все йде в гак, пішли на пси	176
232. Все однако – що Яким, що Яків	424
233. Все один чорт, що собака, що хорт	530
234. В старці пугою не вгнати, а з старців калачем не виманеш	406
235. В степу і хрущ м'ясо	288
236. Всяка птичка своїм носиком живе	607, 78
237. Всяк ласий на чужі ковбаси	311
238. Всякому своє рило мило	485
239. Всяк по-своєму казиться	81
240. Всяк правду хвалить, та не всяк знає	83
241. Всяк сам свою долю кує	78
242. Вхопив, як шилом борщу	212
243. Вченому й чорт яйце несе	309
244. Вчепивсь, як злидні бондаря	422
245. В чуже просо не тич носа	311
246. В чужий монастир із своїм уставом не ходи	86
247. В чужий черевик ноги не саджай	86
248. В чужій церкві не паламарюй	539
249. В чужім оці й порошинку бачиш, а в своїм і бревна не примічасш	85
250. В чужу церкву з своїм уставом не носись	86
251. Галушкою вдавився	272
252. Ганя, як чорт по болоту	46
253. Гарна дівка, як засватана	604
254. Гарні гості, та не в пору	336
255. Гірке життя, гірка доля – що ж робити, божа воля	67
256. Гіркий світ, а треба жить	66
257. Гість хазяїнові не укажчик	86
258. Гість, як невільник – де посадять, там і сидить	86

ЧЧ чергові	ЧЧ російського альфавету
259. Глас вопіючого в пустині	96
260. Гляне – молоко кисне	445
261. Гнись не гнись, а в голоблі становись	9
262. Говорить, мов блекоти об'ївся	272
263. Говорить, що слиня до губи принесе	278
264. Говорить язик безкостий, та договори́ться до одного кінця	627
265. Голий, аж крізь ребра видко	100
266. Голий розбою не бої́ться	518
267. Голий, як бубон	100
268. Голий, як долоня	100
269. Голий, як мати народила	100
270. Голий, як миша (церковна)	100
271. Голий, як палець	100
272. Голий, як пень	100
273. Голий, як турецький святий	100
274. Голим задом їжака не задавиш	421, 258
275. Голова велика, а розуму мало	44
276. Головою стіни не проб'єш	258
277. Голоде, дай їсти	455
278. Голод і бреше, і краде	103
279. Голод – не тітка	103
280. Голодний, як собака (... як пес)	104
281. Голодний кумі хліб на умі	455
282. Голодний курці просо на думці	102, 609
283. Голодному хліб на думці (на гадці)	102
284. Голод усього навчить	102, 455
285. Гонить, як вітрів батько	262
286. Гора з горою не зійдеться (не сходиться), а чоловік з чоловіком зійдеться	108
287. Горбатого могила виправить	110
288. Горобець – молодець, а ластівка краще	268
289. Господар (майстер) такий кепський, як з собачого хвоста сито	550
290. Готовеньке й кішка з'їсть	390
291. Гречана каша сама себе хвалить	112
292. Гріш круглий – розкотиться	129
293. Громада – великий чоловік	302, 389
294. Грошам лица нема	297
295. Грошей багацько на світі, а щастя мало	358, 600
296. Гроші всігди хороші	297
297. Гроші не пахнуть	297
298. Гроші то й роблять біду на світі	600
299. Гуляє, як риба в морі	333, 226
300. Гуляй, дитино, покіль твоя година	256
301. Гулять, так гулять: бий, жінко, ціле яйце в борщ	92, 382
302. Гуляй, тато, – завтра свято	124
303. Гурт зробить – гурт ззість	302

чч чергові	ЧЧ російського альфавіту
304. Густо дивиться, та рідко бачить	257
305. Гусь свині не товариш	116
306. Дав бог роток, дасть і шматок	21
307. Давно пропало, що з воза впало	608
308. Дай, боже, ноги!	528
309. Дай дурню товчак, він і вікна поб'є	173
310. Далеко п'яному до Києва	526, 254
311. Далеко, як небо від землі	449
312. Далі в ліс, більше труску	596
313. Дар за дар, слово за слово	396
314. Дарованим конем не їздити	118
315. Дарованому коневі в зуби не дивляться	118
316. Дасть бог і від квасу окрасу	540
317. Дасть бог лихо, то дасть і розум	319
318. Два коти в однім мішку не помиряться	243
319. Два третього не ждуть	489
320. Двічі літо не бува	228
321. Двоє кукало, а одне полетіло	504
322. Двоє недужих сіли, та й хліб ззіли	429
323. Де багато баб, там дитя безпупе	563
324. Де багацько господинь, там хата неметена	563
325. Де багацько нянюк, там дитя каліка (... без голови)	563
326. Де болить, там і торкнеш	609
327. Де борошно, там і порошно	261
328. Де верба, там і вода	363
329. Де вже нам грішним – тільки й ходу, що з мосту та в воду	253
330. Де вже нашому теляті та вовка піймати	50, 323
331. Де господар не ходить там нивка не родить	607
332. Де грім гуде, там мокне щось	425
333. Де гріх, там і покута	607
334. Де їдять – там не пхайся, а де б'ються – звідтіль утікай	119
335. Де каша з маслом, там нас немає	542
336. Де коротко, там і рветься	94
337. Де літував, там було й зимувати	393
338. Де люди, там і лихо	111
339. Де можна лантух, там торби не треба	503
340. Де не горить, там ся не курить	363
341. Де незгода, там часто шкода	586
342. Де не можна перескочити, то треба перелізти	338
343. Де не стає вовчої шкури, настав лиса	338
344. День біжить, а три дні лежить	152
345. День і ніч – сутки пріч	130
346. День мій – вік мій	624
347. Де оком не доглянеш, там калиткою доплатиш	8
348. Де пси свої гризуться, там чужий не мішайся	119

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
349. Де п'ють, там без шкоди не бува, аби здорова наша голова	261
350. Де п'ють, там і ллють	261
351. Дере з живого й мертвого	185
352. Держи копійчку про чорний день	14
353. Держитися, як вош кожуха	422
354. Дере голову, як попова кобила	164
355. Дереться на стійку	267
356. Де Рим, де Крим, а де попова груша	243
357. Де робить купа, не болить біля пупа	389
358. Десь которий добре христив, що так далеко звертає	462
359. Десята шкура на киселі	135
360. Де той у бога Великдень, а він вже з крашанками	367, 446
361. Дешевої рибки і юха дешева	214, 626
362. Дивись: пан, а балакає, як люди	61
363. Дивиться лисицею, а думає вовком	286, 58
364. Дивиться, як собака на висівки	445
365. Дивиться, як теля на нові ворота	516
366. Дивиться, як чорт на попа	516
367. Диво не диво, що кобила здохла, але хто дав псам знати, що ззіли її	611
368. Диво не решето: багацько дірок, та нікуди вилізати	611
369. Димом (догори) пішло	37
370. Дим стовпами	149
371. Дід твій дрига: піймав жабу, та й каже риба	97
372. Діждемо тої години, що будуть по шелягу дині	70
373. Дізнаєшся, по чім ківш лиха	323
374. Дізнатися, що в печі є	558
375. Дістанеться на горіхи (на кабачки)	145
376. Діти батька не вчать	630
377. Для милого друга й вола з плуга	136
378. Для приятеля нового не пускайся старого	533
379. Дми, дми, не к Різду, а к Великодню!	222
380. Дмись, не дмись, а волом не будеш	575
381. До бога високо, до царя далеко, а ті панки що хтять, то й роблять	138
382. Добравсь, як вовк до кошари	467
383. Добра, як з курки молока, а з верби петрушки	550
384. Добре вогонь горить, як є чим підпалити	425
385. Добре все по мірі	134
386. Добре говорить, а зле творить	286
387. Добре добувши, кращого не шукай	268, 402
388. Добре начало – половина діла	264
389. Добре співає, та низько сідає	578
390. Добре сулиш, та не гарно міриш	153
391. Добре тому, хто вдвох	561, 391
392. Добре чорту в дудку грати, сидячи в очереті: одну зломить, другу виріже	226, 503
393. Добрий та на доброго наскочив: один другому не видасть	316

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
394. Добрий товар пояси: що продаси, то й поїси	551
395. Добрі очі все перелупають	536
396. Доброму вору все впору	626
397. Добувся, як швед під Полтавою	458
398. Довго ходила, мертва родила	429
399. Довелося свині неба побачити	333
400. Довелося яйцям кури вчить	630
401. Догоджає, як чирякові на роті	271
402. Діждалася Великодня, та не їсти яєць	444
403. Діждусь і я тії години, що будуть по шагу дині	196
404. Дожився до самого краю	216
405. Дозволь собаці лапу на стіл, то він і цілий втерebиться	441
406. До камня зруйнувати	223
407. Доки не намучиться, доти не научиться	238
408. Доки не поберуться – любляться: а як поберуться – судяться	55
409. Доки сонце зійде – роса очі виїсть	143
410. Докотив до самого краю	368
411. Дома лев, а на війні тхір	107
412. До нашого берега ніщо добре не припливе	94, 253, 315
413. До несхочу їж	155
414. До обід ложка, а після обід не треба	141
415. Допавсь, як муха до меду	467
416. Допекла гірш од сирої кваші	298
417. Дорогі гості, та в середу трапились	336
418. Дорога ложка до обіда	141
419. Дороге яєчко к Великодню	142
420. Дорогий шаг до сповіддя	77, 142
421. До свого роду хоч через воду	495
422. До смерти учиться чоловік	570
423. До схочу їж	155
424. До цурки побити	223
425. Дочекався чортової мами	444
426. Дочку мати хвалила – поки з рук звалила	112
427. До чого бик привик удень, того реве й уночі	79
428. Др...вая корова все стадо об...ще	414
429. Дурень думкою багатіє	555
430. Дурень нічим ся не журисть: горілку п'є і люльку курить	147
431. Дурна мати – дурні діти	626
432. Дурневі бог щастя дає	147
433. Дурне сало	97
434. Дурний, як турецький кінь	97
435. Дурний, аж гуде	97
436. Дурний, аж крутиться	97
437. Дурний, аж очі йому рогом лізуть	97
438. Дурний, аж світиться	97

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
439. Дурний, як баран	97
440. Дурний, як сало	97
441. Дурний, як сосновий пень	97
442. Дурний, як чобіт	97
443. Дурнів не сіють, не орють, а сами родяться	555
444. Дурніший од попа	97
445. Дурному гори немає, а все низ	148
446. Дурному бог дасть щастя, та не дасть розуму	147
447. Дурному море по коліна	148
448. Дурням закон не писаний	148
449. Е, вже на мене зуби гострять	400
450. Еге, ця на обидві кована	172
451. Еге, як би то так!	332
452. Е, якби, та якби, та вирости на голові гриби, то був би огород	153
453. Є в глеку молоко, та голова не влізе	198, 236
454. Є в глеку молоко, та голова не влізе (... розб'ить та в корито налить – можна без ложки наїстись)	236, 198
455. Єдині руки право пишуть, а єдині і мажуть	166
456. Єдин цвіт не робить вінка	393
457. Єдна ластівка не робить весни.	393
458. Є каяття, та нема воріття	519
459. Є ложка, та в мисці нема	198
460. Є сало, та не для kota	295, 154
461. Є сало, та не можна дістати: високо висить	50, 154
462. Жалкує за вчорашнім днем, що добрий був	202
463. Жахається, як чорт хреста	26
464. Ждала, ждала, та й годі сказала	444, 143
465. Ждали, ждали, та й жданики поїли	444
466. Ждали, ждали, та й ждання погубили	444, 143
467. Жде, як віл обуха	444
468. Жди, море, погоди	156, 323
469. Живемо, як горох при дорозі: хто не йде, той і скубне	122, 253
470. Живе так, як сорока на тину, хто йде – сполохне	159
471. Живеш, як у решеті: відки вітер подме, то повні хати	314
472. Живись, та під себе дивись	134
473. Живіт товстий, а лоб пустий	44
474. Живуть, як кішка з собакою	157
475. Жиє, не жиє – паскудить своїм світом	159
476. Жили-жили, та чорт зна, де ділися	624
477. Життя їм, як у христа за пазухою	221
478. Життя наше, як павутиння	624
479. Життя провадить собаче	159
480. Життя, як собаці на перелазі	624
481. Жить – не вола кормить	158
482. Жінки довге волосся мають, а розум короткий	59

ЧЧ чергові	ЧЧ російського альфавіту
483. За багачем сам чорт з калачем	19
484. Забажалося, мов перед смертю	89
485. Забажалося в Петрівку мерзлого	73, 89, 592
486. Забавив печеної криги	73, 89
487. Забий діру, собака не полізе	494
488. За більшим поженись, та й того рішиш	162
489. Заблукав межі хатою й коморою	160
490. Забравсь у чужу соломку, та ще й шелестить	539
491. Забула, що недужа, та в соломку спати пішла	429
492. Заварив кашу, так і їж	479
493. За великим носом нічого не бачить	257
494. Завзяте, як панське щеня	172
495. Завидно, що в когось видно	311
496. За все гаразд, за все добре, що жінка маленька; він поб'є й полає – вона весе- литься	279
497. За водою пішло	202
498. За вухо на сухе	174
499. Загадай дурному богу молитися, – він і голову розіб'є	173
500. Загинув, як руда миша	458
501. Загоїться, поки весілля скоїться	144
502. За гоню блоху б'є, а під носом ведмідь реве	85, 163
503. За дев'ятьми ворітьми гавкнеш	179
504. Задніх не пасе	187
505. Задумався, як собака в човні	160
506. За дурною головою і ногам нема покою	8
507. За злиднями (через злидні) й світа не бачить	190
508. За кавалок кишки сім миль пішки	171
509. Закон, як помийниця, що в нього налий, тим і смердітиме	166
510. Заліз, як муха в патоку	42, 333
511. Заманулось, як серед зими криги	73, 89
512. Замішався, як полоник межі ложками	254
513. Замкнув вовка межі вівці	188, 438
514. За моє жито (та) мене (ж) і бито	170, 185, 481
515. За морем вовк три гроші, та руб перевозу	168
516. За морем телушка полушка, та перевіз дорог	168
517. Замотати, зав'язати, та нікому не казати	329
518. За невміння деруть реміння	238
519. За нужди козак жениться, по неволі дівка заміж іде	384
520. Занюхала ковбасу в борщі	115, 180, 558
521. За онучу збивати бучу	360, 267
522. Запас біди не чинить	14, 129, 169
523. Запас у гузно не коле	14
524. За початком діло становиться	264
525. Заправив, та й не взяв	352
526. За признання бог прощає	423

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
527. Зараз не вішають, а поперед розсудять	423
528. Зарікалась свиня кізьяк їсти, коли біжить, аж троє лежить, – вона всі троє і зіла	117, 401
529. Заробив на сіль до оселедця	576
530. За сім миль киселю їсти	171
531. Заставили чоловіка моркву стругати	173
532. Застукали, як Головка в базарі	437
533. Заступи природу дверима, то вона тобі вікном	106
534. Затвердила ворона Якова, та все одно про всякого	167
535. За хорощим хазяїном і свинка – господинка	11
536. Захотів пишно, аби затишно	331
537. Захотіла муха злого духа	592
538. За цапа в них в отарі	187
539. За царя Томка, як була земля тонка – пальцем проб'єш і води напийся	71, 121
540. Заціпило йому язик	282
541. Зачиняються царські врата для нашого брата	154
542. За шкуру сала заливає	410
543. За що боролися?	175
544. За що купив, за те й продаю	177
545. За що мене господь карає: чи я уплів, чи я убрів, чи в середу кобилу ззів	216
546. З багна хліба не спечеш	258
547. З брехні не мруть, а більше віри не ймуть	241, 619
548. З вас ремінь деруть, а з їх, бувало, і лій топили	523, 185
549. З гармати горобців бити	535
550. Згинеш, як руда миша	15
551. Згинув, як марцевий сніг	457
552. Згляньтеся	404
553. Згода дім будує, а незгода руйнує	586
554. З голого, як з святого, не візьмеш нічого	518, 303
555. Згоріла хижка, згоріла книжка – нічим ворожить	369
556. Здається, й мала пташка, та кігті гострі	274
557. З доброго плота добрий кіл	626
558. Здоров'я – всьому голова	47
559. З дощу та під ринву	193
560. З дурнем і в ступі не справишся	148
561. З дурнем пива не звариш	148
562. З-за плечей бере	573
563. Зійде, як вода з гуски	217
564. Зійшов ні в честь, ні в славу	35
565. Зійшовся Яким з таким	394
566. З клопоту болить голова	375
567. З клопоту великого подуріли	375
568. З краси не пити води	506
569. З ледачого (лихого) вовка хоч шерсти клок	527
570. Злиднями очі не колють	6
571. Зловив зайця за хвіст	42

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
572. Зловив куцого за хвіст	438
573. Злодій злодія зараз пізнає.	477
574. Злодій на злодію їде й злодієм поганяє	62
575. Злякався, аж у п'яти закололо	573
576. З малої хмари великий дощ буває	191
577. Змилювався бог над раком, та в задю очі дав	431
578. Знав кінь – нащо голоблі бив	299
579. Зна, де вовк, а де лисиця	115, 180
580. Знає, де раки зимують	180
581. Знає кіт, чиє сало ззів	612
582. Знає свиня, що (де) морква	115, 180
583. Знаєш ти багато, уночі родившись, та ще й в погребі	432
584. Знаєш ти в гарбузі смак	432
585. Знаєш ти за кобилячу голову	432
586. Знаєш ти свого батька лисого	432
587. Знаєш ти свого батька, який був на шерсть	432
588. Знає, що в людей в горшках кипить	509
589. Знай, кобила, де брикати	82, 204
590. Знайко біжить, а незнайко лежить	570
591. Знай, коза, своє стійло	204
592. Знай та гадай – мудрому досить. Цить та диш!	133
593. Знайте нас, ми кислиці – з нас квас.	79
594. Знай, хто роком старший	82
595. Знала кобила, нащо віз біла (щоб новий був)	299
596. Знала, нащо грала	299
597. Знатимеш, по чім ківш лиха.	179
598. Знатимеш ти Кузькину матір	179a
599. З нашого Захарка ні богу свічка, ні чортові угарка	371
600. Знають сусіди, що в багача в обіді	509
601. З неба зорі хапає (хвата), а під носом не бачить	163, 200, 538
602. З ним не виведе справи і той, що в болоті	167
603. З одного сукна гудзики	395
604. З однієї липи двічі лика не деруть	524
605. З одного вола двох шкур не деруть	524
606. Зо злої трави не буде доброго сіна	626
607. Золото і в попелі блищить	597
608. Зорі лічить, а під носом не бачить	257
609. Зорі лічиш, а під носом не бачиш	85, 538
610. Зосталися самі вишкварки	549
611. З пальця не виссав.	177
612. З панами рідко, а з дурнями ніколи не ставай	148
613. З паршивою головою та в тин лізе	526
614. З переляку душа аж опинилась	573
615. З переляку очкур луснув	573, 565
616. З попелу галушки не вдаються	550

чч чергові	ЧЧ російського alfabetу
617. З посміху люди бувають	234а, 426
618. З пустого в порожнє переливає	416
619. З рижу не зробиш Парижу	550
620. Зробив аби-як, як казав дяк	207
621. Зробив людям на сміх	207
622. Зробив петлю на свою голову	300, 479
623. З розумним розуму наберешся, а з дурним і останній загубиш	148
624. З рук паде все	272а
625. З свинячою мордою у бубличний ряд	254, 526
626. З свинячим писком та в пшеничне тісто	254, 526
627. З сліпим дороги не знайдеш	148
628. З сокирою не лізь туди, де пила не була	338
629. З сорому очі не вилізуть	536
630. Зуб за зуб стялися	396
631. Зуби вже на цьому попроїдали	460
632. З хати (миру) по нитці – сироті свитина (сорочка)	515
633. З чорної кішки білої не зробиш	106, 110, 475
634. З чужим і посеред села розставайся	539
635. З чужого воза хоч серед калюжі	539
636. З чужого коня серед дороги злазь	539
637. З чужої торби хліба не жалують	118
638. З нічим до млина, впорожні додому	206
639. З нього вже не будуть люди	444
640. З яким пристаєш, сам таким стаєш	414
641. Іноді густо, та пусто, а іноді рідко, та мітко	590
642. Й в погоду часом грім ударить	210
643. І вві сні не снилося	182
644. І вдома мене не лишай, і в поле не бери	493
645. І вже, як чужими пирогами та свого батька поминать	311
646. І він колись під школою ночував	115
647. І волос зав'яв	573
648. І в світі й в білому не знайдеш	137
649. І в ус не дме	184
650. І вусом не моргне	184
651. І вухом не веде	201
652. І голова посивіє (поки діждусь)	229
653. Ігумену діло, а братії зась	204
654. Іде біда – відчиняй ворота	454
655. Іди під три чорти	1
656. Іди помаленьку, доженеш і стареньку	548
657. Їж, коза, лозу, коли сіна немає	253
658. І за соломину хопиться, хто топиться	566
659. Із ворон почали, на сороки перевели	175, 193
660. Із грязі у князі	320
661. Із його добра, як з козла: ні вовни, ні молока	550

ЧЧ чергові	ЧЧ російського альфавіту
662. Із копійки рублі робляться	128
663. Ізлюдніло усе	549
664. Із малого монастиря мала й милостиня	28
665. Із-під стоячого підошву випоре	63
666. Із пісні слова не викидають	194
667. Із ради його не викидають	187
668. Із шкури виринає	192
669. І кішки в хаті нема	114, 374
670. І кози ситі, й сіно ціле	183
671. І курці носом нігде кльонуть	546
672. І ладаном не викуриш	298
673. І межі капустою доброю буває багацько гнилих качанів	75
674. І моя ж душа не з лопуцька, і хоче того, що і людська	115 (344)
675. І моя душа не з лопуцька	344 (115)
676. І на миру не чути	1
677. І наша губа не халява: то ся би з'їла, як і ваша	115
678. І не вгадаєш (стямишся), відкіль вітер повіє	493
679. І пари з рота не пустить	282
680. І пити – вмерти, і не пити – вмерти, так лучче вже пити вмерти	405
681. І новина то така – бодай не чуть	328
682. І риба не плине проти бистрої води	459
683. І сам не гам, і другому не дам	220
684. І свині не їдять	468
685. І сміх, і біда, і людям сором казати	199
686. І сміх, і гріх	199
687. І сном, і духом не знаю	284
688. І стид говорить, і гріх потаїть	199
689. І сюди боляче, і туди гаряче	381
690. І чиряк даремно не сяде – хіба почешеш	214
691. І чого б я ліз туди, куди не треба	325
692. І я з зубами родився	350
693. І я колись під школою ночував	344, 570
694. І я навчуся на сьомій дитині дівочити	269
695. Їв би кіт рибу, а в воду не хоче	601
696. Їв би очима, та душа не приймає	198
697. Їв би паляниці, та зубів нема	50
698. Їдеш на один день, а хліба бери на тиждень	151
699. Їдної смерти не минеш, а другої не буде	120
700. Їж, коза, лозу, коли сіна немає	545
701. Їж, поки рот свіж, а як помреться, то все минеться	256
702. Їжте, діти, ситу – на дні патока буде	399
703. Їй кажеш овес, а вона каже гречка	581
704. Їсти – аж живіт до спини тягне	104
705. Їсти – аж плач	104
706. Його і в корці не піймаєш	91

ЧЧ чергові	ЧЧ російського альфавету
707. Його й шило голить, а нас і бритва не бере	560, 613
708. Його по смерть добре посилає, – то нажитись можна	559
709. Йому все дарма	280
710. Йому й за вухом не свербить	201
711. Йому й чорт не брат	350, 280
712. Йому й чорт яйця несе	333
713. Йому кажи тату, а він каже кату	555
714. Йому про коня, а він про вола	555
715. Йому так треба, як мені ні	386
716. Й слід пропав	202
717. Й слух запав	457
718. І хліба шматка дасть – бог	374
719. Казав пан, кожух дам, та слово його тепле	387
720. Кажуть, що з лиха вмреш – отже ні!	216
721. Каплюху хоч родзинками годуй, а все буде каплюха	208
722. Кат вас розбере	245
723. Кат його зна	1
724. Кат зна, як робить	207
725. Каша – мати наша, а борщ – полежака: лежить дома, як собака	620
726. Каші маслом не зіпсуєш	276
727. Кива головою, неначе кобила в спасівку	164
728. Кидається й сірою собакою, й білою, а ради не дасть	216
729. Кидаєш словами, як пес хвостом	416
730. Кинь мене, боже, де мене не треба	252
731. Кирпу гнути	164
732. Кисне, як кваша	95
733. Кінець – і вінець	234, 579
734. Кінець діло хвалить	234, 579
735. Кінці в воду ховати	235
736. Кінці з кінцями не стикаються	108
737. Кінь воліві не товариш	116
738. Кінь коневі – не рівний	80, 82
739. Кінь з чотирма ногами, та спотикається	236
740. Кішці смішки, а мишці сльозки	240
741. Клекіт орлячий з-під хмар чути	204
742. Клепки не достає	97
743. Клин клина вибиває	227
744. Клямка запала	369
745. Коваль зогрішив, а шевця повісили	87
746. Коваль клепле, доки тепле	256
747. Коваль коня кус, а жаба й собі ногу дає	250
748. Кого біда учепиться, того тримається і руками, і ногами	230
749. Кого бог хоче покарати, то перше розум відійме	148
750. Кого гад укусив, той і глисти боїться	462
751. Кожна лисиця свій хвостик хвалить	79

ЧЧ чергові	ЧЧ російського альфавету
752. Кожний дідько в свою дудку грає	485
753. Кожен жучок своєю дорожкою тягне	78
754. Кожен за себе, а бог за всіх	205
755. Кожна ручка собі горне	486
756. Кожна ручка собі панночка	486
757. Кожне стадо не без паршивої вівці, кожне село не без скурвого сина	75
758. Кожний Івась за свій лас	605
759. Коза з вовками тягалася: тільки паністара зосталася та ще хвіст, та язик: протяглась та й лежить	564
760. Коза з вовком тягалася : тільки шкурка зосталася	564
761. Козак та купра не так	574
762. Коли б знаття, де упаду, то б соломки підстелив	203
763. Коли б кізка не скакала, то б і ніжки не зламала	98
764. Коли б не пліш, і чола б не було	332
765. Коли б не хлоп, не віл – не було б панів	318
766. Коли бог не попустить, то свиня не вкусить	22
767. Коли б пан за плуга взявся, то і світа б одцурався	318
768. Коли б твоє слово та богові в вухо	543
769. Коли б чим борщ оженить (коли каші немає).	620
770. Коли взявсь за гуж, не кажи, що не дуж	49
771. Коли віслюк хвисьне, у поліцію не біжать	535
772. Коли двоє кажуть „п’яний”, то лягай спати (то вже вір цьому – чого ще ти коцюбишся ? То ж не один хто сказав – громада вирекла)	489, 561
773. Коли є хліба край, то й під вербою рай	341
774. Коли ласувать, то ласувать – бий, жінко, ціле яйце в борщ	382
775. Коли мені, сліпому, курка, то тобі, виднощому, й дві	28
776. Коли на те піде, то й серед битого шляху поламається	405
777. Коли не вовк, то дикий голуб	488, 574
778. Коли не йде, так і не везе	206
779. Коли не Кирило, то не пхай там рило	204, 325
780. Коли не коваль, то и руки не погань	204
781. Коли нема пшона, давайте круту варить	288
782. Коли не пиріг, то й не пирожися, коли не швець, то й не берися	3, 82, 214
783. Коли не тямиш, то й не берися	204
784. Коли почав орати, так у сопілку не грати	125
785. Коли пропав віл, пропадай і батіг	519
786. Коли рак свисне	444
787. Колись і в моє віконце засвітить сонце	196
788. Коли сіно в стозі, то забув о бозі	113
789. Колись і на нас сонечко гляне	196
790. Колись і на моім подвір’ї буде болото (худоба, а од неї гній)	196
791. Коло води ходивши, не можна, щоб не замочитись	414
792. Коло рота мичеться, та в рот не попаде	447
793. Кому Варвари, а мені голову обірвали	87
794. Кому весілля, а курці смерть	240, 253

ЧЧ чергові	ЧЧ російського альфавету
795. Кому й чорт діти колише, а ми й няньки не знайдемо	613
796. Кому-кому, а куцому зась	325
797. Кому кортить, тому й болить	609
798. Кому щастя, тому й півень несеться	301
799. Кому що, а курці просо	102, 609
800. Кому як на роду написано	233
801. Копа переможе й попа	289
802. Копійка любить, щоб її рахували	129
803. Користи на два шаги, та й ті щербаті	266, 550
804. Корову тримає, а хтось другий молоко з'їдає	390
805. Коростяве порося дарма чесати	110
806. Кота в мішку продає	465
807. Котра корова багато реве, то та молока мало дає	278
808. Коту жартушки, а мишці смертушки	240
809. Катюзі по заслuzі	273, 521
810. Коцюба кудкудакала, помело яйце знесло	71
811. Краще піак, ніж дурак	53
812. Кривого дерева в лісі найбільше	197
813. Кричи, хоч на гору вилізть	580
814. Кріпиться, як диня на морозі	67, 417
815. Крукові й мило не поможе	106, 475
816. Крутиться, як ведмедик у млині (невеличке колесо, що зверху пада на його вода)	375
817. Крутиться, як вуж на сковородці	242
818. Крутиться, як гайно в ополонці	242
819. Крутиться, як дзига	262
820. Крутиться, як посолений оюн	46
821. К слову іде й прислів'я	194
822. Кто робить, той ся доробить	78
823. Куди віє вітер, туди й гілля (люди) гнуться	484
824. Куди вітер – туди і закон	166
825. Куди кинь, туди кинь, то все голим на п'яти	251
826. Куди кинь з копитом, туди й жаба з хвостом	250
827. Куди не кинь, а наверх дірою	251
828. Куди тебе чорти занесли?	252
829. Куди ти вбрався на стіл з постоломи?	441
830. Куди ти, очмано, лізеш?	252
831. Куди ти сліпма лізеш?	252
832. Куди тобі грішному кисіль їсти, ти і кваші не вкусиш	526, 254
833. Кулик кулика бачить здалека	477
834. Кулик на місці соколиним не буде птичим господином	82, 204
835. Купив би, та купила немає	352
836. Купив, та насили втік	62
837. Купили хрину, треба з'їсти. Плачте очі, хоч повилазьте, бачили, що купу-вали – грошам не пропадать	479

ЧЧ чергові	ЧЧ російського альфавету
838. Купить не купив, а поторгуватись можна	439
839. Курка збіжжя розгрібає, та в сміттю зерно шукає	227
840. Курка по зерну клює та й сита буває	461
841. Курка що гребе, то все на себе	485
842. Кусає комар до пори	41
843. Кучугура й три обломки	468
844. Лазня в калу стоїть, та людей мие	285
845. Ламаного шеляга нема (не варт)	114
846. Ласкаве теля дві матки ссе	259
847. Ласувати так ласувати – бий, жінко, ціле яйце в борщ	34, 382
848. Лаяла, лаяла, насилу все село перелаяла	316
849. Легко, як дурному з гори збігти	280
850. Легко, як п'яному з гори котитись	280
851. Легше правду хвалити, як по правді жити (робити)	83
852. Ледачого й в церкві б'ють (нігде не минають)	150
853. Ледачому – ледача й смерть	521
854. Лежачи й камінь мохнатіє	425
855. Лежачого не б'ють	260
856. Лежачого не займай	260
857. Лежить собака на стерні, – і сама не буде їсти, і другому не дасть	220
858. Легше говорити, ніж зробити	504
859. Лепечи, що хоч, аби губа не гуляла	278
860. Лижі мені губоньки, як гіркі, а як солодкі, то я й сам оближу	428
861. Лиха доля й під землею надібає	405
862. Лиха іскра поле спалить, а сама щезне	191
863. Лиха конем не об'їхати	52
864. Лиха не шукай – воно само тебе знайде	111
865. Лихого нічого жалувати	527
866. Лихого справить заступ та лопата	110
867. Лихо приключки шукає	111
868. Лихо приходить пудами, а сходить золотниками	27
869. Лихо швидко приходить, а поволі виходить	27
870. Лишок – та не зав'язаний	257
871. Лізе в вічі, мов оса	422
872. Лови рибку, як ловиться	256
873. Лупи, козак, яйця по цілому на день	92, 382
874. Лучив корову, а попав ворону	438
875. Лучче б глядів свого носа, ніж чужого проса	325
876. Лучче живий хорунжий, ніж мертвий сотник	268, 270, 402
877. Лучче з розумним два рази загубити, як з дурним раз знайти	148
878. Лучче з розумним у пеклі, ніж з дурним у раю	148, 562
879. Лучче їсти хліб з водою, ніж буханець з бідою	270
880. Лучче маленька рибка, як великий тарган	270, 402, 268
881. Лучче нині горобець, як завтра горобець	362
882. Лучче погано їхати, чим хороше йти	270

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
883. Лучче своє личко, як чужий ремінець	311
884. Лучче свої воші бити, ніж чужі гроші лічити	311
885. Лучче синиця в жмені, ніж журавель в небі	362
886. Лучче солом'яна згода, як золота звада	586
887. Лучче солом'яний дід, як золотий син	270
888. Лучче солов'я в рот, ніж журавля в год	362
889. Люби мене в чорному, а в білому чорт тебе й просить	428
890. Люби мене в середу, а в неділю, як приберуся, то, може, на тебе й не подивлюся	428
891. Любиць його, мов хрін в оці	271
892. Любиць солодко, та морда коротка	16, 198
893. Любиць, як собака цибулю	271
894. Любиш їздить, люби й саночки возить	273
895. Людей слухай, а свій розум май	289
896. Люди посіявши та ждуть	156, 497
897. Люди собаки – вони скажуть, що й на вербі груші ростуть	328
898. Люди собаки – чого не набрешуть	328
899. Люди стали знати, як хліба стало не ставати	570
900. Людям сміх, а мені плач	360
901. Людям язика не зав'яжеш	312
902. Лягай долі на своїй долі	405
903. Мабуть, не будь козі на торзі, а свині на ярмарці	2
904. Мається (живе) – хто йде, то й скубне (...йде не мине)	159
905. Майстер зна, що кобилі робить	123
906. Маком сів	369
907. Мале щеня, та завзяте	274
908. Мал золотник, та важок	274
909. Малі тілом, та великі духом	274
910. «Мало пирогів!» – «Та їж, сучий сину, отам на печі». «Еге! Я не хочу! Я думав, що нема»	493
911. Ману пускає	465
912. Масло каші не портить	276
913. Матимеш, як рак свисне	323
914. Межи двері пальця не клади	340
915. Ведмедя коли вчать танцювать, то йому на сопілку грають	238
916. Мельники до готової муки	324, 614, 390
917. Мене понесли, як пана, а він побіг, як собака	313
918. Мертвого з гроба не вертають	608
919. Ми бідні не тим, що нічого не маємо, а тим, що нічого не знаємо	570
920. Милого друга мила й пуга	279
921. Минулася котові масничка	326
922. Ми сами з усами, тільки ніс не обріс	480
923. Митець голою паністарою їжаків бить	123
924. Митькой поминай	202
925. Між попами піп, між дяками дяк, між вовками вий по-вовчи, між свинями хрюкай по-свинячи	484

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
926. Младенці в голові	97
927. Млин меле – мука буде, язик меле – біда буде	629
928. Мовивши слово, треба бути паном	557
929. Мовчи, бо я тебе на кабаку зітру	523
930. Мовчи та диш, не кажи, що спиш	156
931. Мовчи сяка, бо й ти така	300
932. Мовчить, наче води набрав у рот.	282
933. Мовчить, як сорока в гостях.	278
934. Мовчить, як стіна	282
935. Мовчок: розбив тато горшок, а мати й два, та ніхто не зна	133
936. Моє щастя таке, як тої курки, що качата водить	454
937. Може, воно колись і правда була, та тепер за брехню править	121
938. Молоде – золоте, а старе – гниле.	378
939. Молоде орля, та вище старого літає	343
940. Молодець, як печений горобець	371
941. Моркву скребе	10
942. Моя хата з краю – нічого не знаю	284
943. Мудрий лях по шкоді	165
944. Мужик з печи спав, ніхто його не спихав	479
945. Мужича правда колоча, а панська на всі боки гнуча	166
946. Мухи коня з’їли, а вовк помагав	87
947. М’яко постелить, а твердо спати	286
948. М’ясом хвалиться, а воно й юшки не їло	112
949. На безвідді (на безлюдді) й рак риба	288
950. На безлюдді й дяк чоловік	288
951. На безриб’ї і рак риба, на безлюдді й Хома чоловік	288
952. На бога глянь	404
953. На бога складайся, розуму ж тримайся	289
954. На вгороді бузина, а в Києві дядько	555, 31
955. На весіллю – всі свати, на хрестинах – всі куми	381
956. Навмання йти.	189
957. На вовка помовка, а зайці кобилу з’їли	184
958. На волівій шкурі не списав би	17
959. На воротях слава не висить	508
960. Навряд, чи є в Кузьми гроші – хіба який чорт підкинув	2
961. На все є час	77
962. На всі заставки хватає	375
963. На всякий чмих не наздоровкаєшся	296
964. Навчить біда з салом коржі їсти	383, 384
965. Нагадав козі смерть, вона що ступить, то й п..дь	298
966. На гречку перегнати	523
967. Нагинай гілляку, доки молода	141
968. Надав мені нечистий (надала мені нечиста мати) встрять у це діло	1
969. Надвоє баба ворожила: або вмре, або буде жива	2
970. На десяти гілках не вішайся	493

ЧЧ чергові	ЧЧ російського альфавету
971. Надія в бозі, коли хліб у стозі	289
972. Надувся, як вош на мороз	164, 575
973. Назад з корогвами, нема мерця дома, пішов косить!	429
974. Наздогад буряків, щоб дали капусти	115, 189
975. На злодію шапка горить (а він собі хвать за голову)	293
976. Най жаба голову здійме, то й цар не поставить	513
977. На кабаку стерти	523
978. Накадив йому під ніс	105
979. Наказав три мішки гречаної вовни	278
980. На канцур'я побити	223
981. На кожний гук не одгукнешся	296
982. На коні їде і коня шукає	257
983. Накрив мокрим рядном	219
984. На кулаку сльози тре	95
985. На ладан дише	152
986. Наладив дід хижу для бабки: то лазили кішки, стали лазити собаки	188
987. Налякав міх, що й торби страшно	462
988. Нам бога не вчить, як хліб родить	7
989. На мельника вода робить	301
990. Нам (крамарям) як не забожиться, так і не розжиться	349
991. На один раз не зітнеш дерева	446
992. На одній сіножаті і віл пасеться, і бузько жаби ловить	381
993. На одним місці і камінь обростає	425
994. Напав, як сніг на голову	219
995. Нападись на кого багатшого, чи не дасть хто копійки або шага	298
996. На пану шовчок, а в животі шовчок, а в мене хоч свита, та душа сита	290
997. Наперед не виривайся, ззаду не зоставайся, середини держись	134
998. Наперед не виривайся, ззаду не лишайся	134
999. Наперед невода риби не лови	367
1000. Напиймося тут, бо в небі не дадуть	256, 228
1001. На плохенький животик і пироги вадять	550
1002. На похиле дерево і кози (не) скачуть	260, 425
1003. На пси перевівся	36
1004. На п'ятій неділі вдовиний плуг вийде	387, 444
1005. Народу, як дим їде	546
1006. Народ, як товар у череді, усякого є	80
1007. Наскочив удівець на вдову	316
1008. Наскочив чорт на біса	316
1009. Насміявся кулик болоту, та й сам туди ж	394
1010. Наставляй ширше, а то, бач, нікуди сипать	131, 295
1011. На стрільця і звір біжить	301
1012. На те бог дав голову, щоб посторонок не зувався	308
1013. На те в церкві кілочки, щоб шапки вішать	308
1014. На те коваль кліщі держить, щоб у руки не попекло	567
1015. На те коня кують, щоб не спотикався	570

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
1016. На те піп посвятився, щоб по церкві крутився	299
1017. На Тетяну поговір, що Тетяна вмерла; вона лежить на печі і ноги задерла	99, 429
1018. На те циган матку б'є, щоб його жінка боялась	501
1019. На те жука в морі, щоб карась не дрімав	308
1020. На того вина, кого вдома нема	356
1021. Натрапила (наскочила) коса на камінь, та камінь не подається	316
1022. Наука в ліс не веде, а з лісу виводить	570
1023. Наука не лізе на бука, лише на чоловіка	309
1024. Навчу в середу пишку їсти	523
1025. Наче жаром сипнуло	573
1026. Наче курча впустив	209
1027. Начне про воли, а кінчає про голуби	310
1028. На чуже пшонце укріпцю не приставляй	311
1029. На чужий коровай очей не поривай (а свій май)	311
1030. На чужий роток не накинеш платок	312
1031. На чужій кошарі овець не розплодиш	334
1032. На чужому коні далеко не поїдеш	334
1033. На чумака й дерево похилилося	301
1034. Наша горниця з богом не спориться	314
1035. Наша хата з богом не спориться: як надворі тепло, то й у нас тепло, як на- дворі холодно, то й у нас холодно	314
1036. Наше тільки й добре	79
1037. Наше щастя – як тієї курки, що качата водить	315
1038. Нашим салом та по нашій шкурі	170, 481
1039. Нашій кумі все просо на умі	102
1040. Нашому маляті лиш слинку ковтати	254
1041. На що нас бог споміг, тим і приймасмо	594
1042. Не бачив гіркого, не бачить і солодкого	319
1043. Не бачить сова, яка сама	300
1044. Не бери, де не положив	311
1045. Не бери заліза в руки, поки на нього не плюнеш	484
1046. Не бий, не волочи – у горілці язик намочи, усю правду скаже	610
1047. Не буде баба дівкою	444
1048. Не буде з пса солонини	80
1049. Не буде з цього пива ніякого дива	444
1050. Не буде з тої кози м'ясо	444
1051. Не буде з тої муки хліба	444
1052. Не буде риба раком	444
1053. Не буду душі вбивать – буду правду казати	423
1054. Не будь ласий, як попівна заміж	467
1055. Не будь солодкий, бо проглинуть, не будь гіркий, бо проплюють	134
1056. Не будь тим індіком, що моркву рие	208
1057. Не було в зайця хвоста і не буде	229, 444
1058. Не буде добра зроду, не буде й до гробу	52
1059. Не було снігу – не було й сліду, став сніг – став і слід	425

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
1060. Не в брів, а в око	322
1061. Не вважай на врожай, а жито сій, то хліб буде	289
1062. Не велике диво, що баба пуп зав'яже	12
1063. Не великий чорт, та великі яйця несе	274, 285
1064. Не взявшись за сокиру, хати не зробиш	607, 602
1065. Не вір, мужу, своїм очам, лише моїй повісті	488
1066. Не вір собаці, бо укусить	15, 132
1067. Не вмер Данило, болячка задавила	424, 547
1068. Не вмів кішці хвоста зав'язати	371
1069. Неволя й плаче, неволя й скаче	384
1070. Не в потилицю битий	180, 115
1071. Не вродив мак, пробудемо і так	12, 491
1072. Не в свої сані вліз	325
1073. Не в свої штани убравсь	325
1074. Не все добре, що смакує	327
1075. Не все котові масниця – буде й великий піст	326
1076. Не все теє зробиється, що на думці згодиться	332
1077. Не все те переймати, що на воді пливе	328
1078. Не все тому правда, що в пісні співають	292
1079. Не всі дома	97
1080. Не всім туди раком лізти, де зозуля кує	250
1081. Не всякий раз крадь, та всякий раз бережись	15
1082. Не всякому слуху вір	328
1083. Не в такому наварювали, та виїдали	480
1084. Не в тім сила, що кобила сива, а в тім, що не везе	335
1085. Не в тім хороша, що чорнобрива, а в тім, що діло робить	335
1086. Не в час дасш хліба густо, коли зубів в губі пусто	142
1087. Не вчи вже мене плакати, бо я вже добре і сама вмю: не з їдної печи хліба із'їла, – я вже знаю віск і воскобоїни	460
1088. Не вчи орла лігати, а рибу плавати	569
1089. Не голодна корова, що під ногами солома	540
1090. Не далось свині на небо дивитись	32
1091. Не дав бог жабі хвоста, а то б усю траву потолочила	2, 330, 22
1092. Не дасть собі в кашу наплювать	172
1093. Не давши слово – держись, а давши – кріпись	557
1094. Не дай, боже, свині роги – всіх людей поколе	330
1095. Не дам з себе насміятись	336
1096. Не дамся у кашу наплювати	366, 350
1097. Не даром його бог назначив	25
1098. Не дивись високо, бо запорошиш око	578
1099. Не дивися на уроду, лише на пригоду	506
1100. Не для Гриця паляниця	154
1101. Не для пса ковбаса, не для Кузьми гроші	154
1102. Не довелося свині на небо дивитись	323, 326
1103. Не до жиру – аби живу	331

чч чергові	ЧЧ російського альфавіту
1104. Недолі й конем не об'їдеш	405
1105. Не до поросят свині, коли свиню смалять	331
1106. Не дуж – не берись за гуж	49
1107. Не думав і в головах не покладав	182
1108. Не жалій ухналя, бо підкову загубиш	431
1109. Не журиться Онтін об тім: батько вмирає, а він блини вминає	284
1110. Не заведе так пес, як вовк	123
1111. Не замітай чужої хижі – дивись, чи твоя заметена	325, 85
1112. Не зарікайся бути в старцях	406
1113. Не зарікайся красть, а як бог дасть (як хто скаже – не попрошу, мовляв).	351, 401
1114. Не заспить грушок у попелі	115
1115. Не за те бито, що ходила в жито, а за те, що дома не ночувала	335
1116. Не за шию капле	178
1117. Незваному гостю місце за дверима	336
1118. Не здох кінь – тільки бог убив	547
1119. Не знаєш, де знайдеш	319
1120. Не знаєш, з котрого боку зайти	203
1121. Не знаєш, звідки на тебе впаде	337
1122. Не знає права, що робить ліва	451
1123. Не зна, на яку ступить	324
1124. Не з однієї печи хліб їв	460
1125. Не йде на ум ні їда, ні вода, коли перед очима біда	4
1126. Не кайся рано встати, а змолоду вчитись	43
1127. Не кажи гоц, поки не перескочиш	367
1128. Не кажи «зłodій», поки за руку не вхопив	355
1129. Не києм, то палицею	347
1130. Не клади в рот руки без рукавиці	340
1131. Не клади пальця в рот, бо одкусить	340
1132. Не кожний спить, що хропить	84
1133. Не копай другому ями, бо сам упадеш	359
1134. Не крути, бо перекрутиш	134
1135. Не лізь, куди голова не влізе	380, 412
1136. Не любить правди, як пес мила	452
1137. Нема ані слуху, ані вісти.	457
1138. Не мав лиха, та оженився на свою голову	321
1139. Нема в світі, як родина	495
1140. Нема в тебе толку: хоч запали, так не трісне	97
1141. Нема й на сміх	303
1142. Нема й чутки, як в яйці замер	457
1143. Не май і сто рублів, та одного друга	339
1144. Нема кишок в голові	97
1145. Не мала баба клопоту, та купила порося (порося у квік, а баба у крик)	321
1146. Не мала дівка лиха, так Каленика привела	321
1147. Нема муки без науки!	238
1148. Нема нічого без але	197, 319

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
1149. Нема об що і зачепитись	232
1150. Нема понад попову свиню	501
1151. Нема роду без вироуду	75
1152. Нема тієї драбинки, щоб до неба долізити	369
1153. Нема тієї курочки, щоб несла золотії яєчка	326
1154. Нема того дерева, щоб на йому яка птиця не сиділа – нема того чоловіка, щоб хоч трохи не збрехав	241, 197
1155. Нема чоловіка без вади	197
1156. Нема, як та попова свиня	501
1157. Не мели, як пустий млин	278
1158. Не ми, так люди знають	83, 88
1159. Не можна нелюба любити	307
1160. Не на те козак п'є, що є, а на те, що буде	335
1161. Неначе з-за угла мішком прибитий	97
1162. Не нашого пера пташка	348
1163. Не нашого поля ягода	348
1164. Не нашого полку, іди собі к вовку	348
1165. Не нашого села прихожани	348
1166. Не плюй, бо вона й сама чвіркне	172
1167. Не пили – я к обідні йду	575
1168. Не питайся, бо старий будеш	281
1169. Не питайся: чиї гроші, а дивись, чи хороші	38
1170. Не піймавши, не кажи, що злодій	355
1171. Не плюй в криницю – трапиться (доведеться) води напиться	351
1172. Не побачиш цього, як своєї потилиці	323
1173. Не поберігши тіла, й душу погубиш	47
1174. Не позичай у сусіда розума	78
1175. Не по коню та по голоблях	356
1176. Не помиряться, як два коти над салом	157
1177. Не поможе воронові (крукові) мило, а вмерлому кадило	608
1178. Не поможе бабі кадило, коли бабу сказило	385, 608
1179. Не поможе мертвому кадило	385
1180. Не поможе ні мило, ні вода, – коли така врода	300
1181. Не прав вовк, що козу з'їв, – не права й коза, що в ліс пішла	166
1182. Не присікаєшся	232
1182а. Не прикопаєшся	232
1183. Непроханий гість гірше татарина	336
1184. Не пхайся, де тебе не треба	325
1185. Не роби з губи халяви	71
1186. Не родить рілля, але божа воля	7
1187. Не родись багатий та вродливий, а родись при долі, та щасливий	358
1188. Не родись у платтячку, а родись у шастячку	358
1189. Не розмовившись з головою до чогось іншого не важся	338
1190. Не святі горшки ліплять, а такі ж люди, як і ми грішні	317
1191. Не смійся з людей нині, бо завтра люди з тебе будуть сміятися	360

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
1192. Не спитавши голови, не лізь до ніг	338
1193. Не спитавшись (питавши) броду, не сунься у воду	338
1194. Не стала шкірка за виправку	338
1195. Не стій над моєю душею	298
1196. Не страши kota салом	480
1197. Не стромляй пальців між двері, бо притиснуть	340, 412
1198. Не стямишся, відкіль лихо складеться	337
1199. Не суйся прожогом у воду	338
1200. Не сули журавля в полі, та давай синицю в руки	362
1201. Не так воно робиться, як нам хочеться	332
1202. Не такий страшний чорт, як його малюють	365
1203. Не такі сосни ми рубали	480
1204. Не так пани, як підпанки	138
1205. Не так скоро лихо вилізе, як влізе	27
1206. Не так тії сто братів, як сто друзів	339
1207. Не так хутко робиться, як мовиться	504
1208. Не тепер по гриби ходити: в-осени, як будуть родити	.77
1209. Не тепер, так у четвер	269, 77
1210. Не терши, не м'явши, не їсти калача	238
1211. Не тим час дорогий, що довгий – а тим, що короткий	364
1212. Не то біда, що плаче, а то біда, що скаче	4
1213. Не тоді коня сідлати, як треба сідати	304
1214. Не того тіста книш	348
1215. Не тоді до млина, як вітра нема	228
1216. Не тоді хортів годувати, як на влови їхати	304
1217. Не той козак, що поборов, а той, що вивернувся	411
1218. Не треба плахти, що і в запасці гарно	402
1219. Не тямить голова, що язик лепече	272
1220. Не у всі дзвонить	133
1221. Не утнеш, Авраме, Ісака, бо порох замок	368
1222. Не утнеш, Каїне, Абля, бо тупая шабля	369
1223. Не учися розуму до старости, але до смерти	43
1224. Нехай буде гречка (аби не суперечка)	463, 532, 595
1225. Нехай ваше зверху буде	463
1226. Нехай ваш чорт буде старший	463
1227. Нехай лежать – вони їсти не просять	169
1228. Нехай мене полюблять в чорнім, а в біле приберуся, тоді й я сама подивлюся	428
1229. Нехай мруть, та й нам дорогу труть, а ми сухарів насушим, та й собі рушим	624
1230. Нехай риба буде рак	463, 595
1231. Нехай твого батька журавлі, а мого чаплі	463
1232. Нехай тобі сто чортів і сіра свитка	298
1233. Не хапайсь поперед батька в пекло	361
1234. Не хвались, ідучи на торг, а хвались, ідучи з торгу	367
1235. Не ходи до суду, бо хліба не буде	166
1236. Не хотів слухати батька – послухай собачої шкури	98

ЧЧ чергові	ЧЧ російського альфавету
1237. Не хоче курка на весілля, та несуть	9
1238. Не чує полуску	201
1239. Не шукай моря – в калюжі втопишся	353
1240. Нещастя ніколи само не приходять	454
1241. Ниточка доведе клубочка	257
1242. Ні богів свічка, ні чортів ладан	371
1243. Ні брат, ні хват.	376
1244. Ні взад, ні вперед	377
1245. Ні в кут, ні в двері	377
1246. Ні в тин, ні в ворота	376, 377
1247. Нігде правди діти	257, 423
1248. Ні гріє, ні знобить	376
1249. Ні з губи мови, ні з носу вітру	97
1250. Ні гульня, ні робота	125
1251. Ні до ліса, ні до біса	377
1252. Ні за віщо і рук зачепити	232
1253. Ні кола, ні двора	374
1254. Ніколи і носа втерти	375
1255. Нікому на чолі не написано, що він	616
1256. Нікому сама птаха в руки не вскочить	602 – 273
1257. Ні к селу, ні к городу	377
1258. Ні кує, ні меле	176, 272a
1259. Ні ножа, ні образа, – ні зарізатись, ні помолитись	57, 114, 342
1260. Ні пава, ні гава.	61
1261. Ні пес, ні баран	376
1262. Ні риба, ні м'ясо, і в раки не годиться	376
1263. Ні слуху, ні прослуху	137
1264. Ні сюди, господи, ні туди, господи!	437
1265. Ні сюди Микита, ні туди Микита	371
1266. Ні сюди, ні туди	377
1267. Ні тпру, ні ну	377
1268. Ніхто не баче, як сирота плаче; а як заскаче, то всяк побаче	72
1269. Ніхто не буде знати – тільки сич та сова та людей півсела	509
1270. Ніхто не знає, лише дід та баба та ціла громада	509
1271. Ніхто того не відає, як сирота обідає, – а всяк теє баче, як сирота плаче	72
1272. Ніхто чорта не сів, а родився	208
1273. Ні чичирк, і дух притаїв	282
1274. Ніч – не мати, а день – не батько	130
1275. Ні швець, ні жнець, ні чорт знає що	376
1276. Ні шеляга не варт	266
1277. Нога ногу підпирає	476
1278. Носив вовк овець, понесли і вовка	326
1279. Носиться, як дурень з писаною торбою	380
1280. Носиться, як дурень з ступою	380
1281. Носиться, як кіт з оселедцем	380

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
1282. Носиться, як кіт із салом	380
1283. Носом чує, та руками не впійме	50
1284. Нужда в вікно, а любов у двері	514
1285. Нуте, браття, або добути, або дома не бути	263
1286. Нюхачів багато, а табаки нема	146
1287. Обізвався грибом – лізь у кіш	299
1288. Одізвуться вовкові коров'ячі слізки	403
1289. Обійдеться паска і без шафранів	540
1290. Обіцяв бог дати, тільки казав заждати	387
1291. Обіцяла, та не зав'язала	387
1292. Облизня спіймав	213, 447, 522
1293. Обоє рябое	394
1294. Овса шкапа з'їла, так і віз побила	496
1295. Оглядайся на задні колеса	15, 132
1296. Огня огнем не потушиш, а шукай води	353
1297. Одвага мед п'є	474
1298. О, де ви такі розумні й понабирались!	147
1299. Один дурень камінь у воду вкине, а десять розумних не витягнуть	148
1300. Од милого пана не болить і рана	279
1301. Один тому час, що батько (Катря, сваха, невістка) у плахті, а мати щодня, то й дива нема	490
1302. Одна біда – не біда; от – коли дві або три разом біди!	4
1303. Одна біда тягне за собою й другу	4
1304. Одна дяка, що за рибу, що за рака	424
1305. Одна паршива овечка всю отару поганить	414
1306. Одна рада хороша, а дві ліпше	561
1307. Одне к лісу, друге к бісу	243
1308. Одного тіста книш	395
1309. Одному на трісочці прядеться, а другому і веретенце не хоче	560
1310. Од одного берега одстав, та до другого не пристав	376
1311. Од тиха все лихо	84
1312. Одчепись од мене, – глянь на бога	298
1313. Ой місяцю, місяцю! Світиш та не грієш – даремно в бога хліба їси!	482
1314. Ой чумаче, чумаче, життя твое собаче!	624
1315. Опарився на молоці, та й на воду студить	462
1316. Опарився, як муха на окропі	576, 436
1317. Опинився, як Панас на тім боці	160
1318. Опізнився козак, так будеш і так	427
1319. Опустилися, як на воду	209
1320. Освячу я йому воду в три батоги	145
1321. Ось смілий – на лежачу колоду сам верхи зліз	267
1322. Отак наші галки б'ють – ні з чим додому йдуть	447
1323. От і встерглися	621
1324. Ото драпонував, аж потилиця лиска	262
1325. Ото дурень, був би ще більший, та вже нікуди	97

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
1326. От побаришував: ні стовпа, ні борошна	551
1327. От побіг, мов скажений	262
1328. От свині не будуть ведмежата, а ті ж поросята	626
1329. От така халепа	68
1330. Отак, матінко, лихі люди: як напало на мене семеро перекупок, то ледве од- гризлась	172
1331. Отепер ні до торгу, ні до жінки	369
1332. От тільки моя тітка була, та вже й загула, як поліський яструб	37
1333. От тобі, бабо, і Юрія	68
1334. От тобі, віз, і перевіз	234
1335. От тобі, Гандзю, книш	621
1336. От тобі й на	68, 621
1337. От тобі кукли й теремки	621
1338. От тобі наука, не ходи надвір без дрюка: свиня звалить і віку умалить	206, 521
1339. Отут біг, а тут поріг	64
1340. О умерлім добре говори, а ні – то мовчи	126
1341. Охота гірше неволі	408
1342. Охочого не вняти	408
1343. Оце вжарив – аж небові жарко	398
1344. Оце наказав: три мішки гречаної вовни, та усі три неповні	278
1345. Оце нарядилась – як теля в мішку	211
1346. Оце (хвагає), наче собака мухи	467
1347. Оце нетерплячка бере	178, 446
1348. Оце пристав, наче вош до кожуха	422
1349. Оце пропав, як з мосту упав	457
1350. Оце так, як та оса межі очі летить	422
1351. Оце тобі наука, не ходи надвір без дрюка: свиня звалить і віку умалить	98
1352. Оце хата: дві сохи та й соломи трохи, та й діти почаділи	18
1353. Очерет з водою не помиряться: хоч вітру нема, все лаються	157
1354. Очі б їли, а губа не хоче	198
1355. О, широкого поля ягода; нам не рівня!	28, 348
1356. О, щоб йому ні дна, ні покришки!	373
1357. Палиця два кінці має	411
1358. Пам'ятатимеш до нових віників	179
1359. Пан далеко, а бог високо	138
1360. Пан добрий, як отець, – взяв корову й скопець, а пані, як мати, казала теля взяти	435
1361. Пани деруться, а в хлопів чуби тріщать	261
1362. Пани – як пани, та вийти собаки	138
1363. Пані на всі сані, тільки хвіст волочиться	61
1364. Панство в голові, а воші за коміром	61
1365. Пар кості не ломить	413
1366. Паршива вівця все стадо спаскудить	414
1367. Пень горів, а він руки нагрів, – та й став йому дядьком	135
1368. Первый кус усьому голова	378

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
1369. Первий шматок з'їси усмак, а другий – вже не так	378
1370. Перебиває бики на барани	456
1371. Перейшов вже крізь сито й решето	460
1372. Перемелеться лихо – добре буде	70, 417
1373. Перші щенята за пліт кидають	415
1374. Перші коти за плоти	415
1375. Першу дитину в бур'ян закидають	415
1376. Пес бреше на сонце, а сонце світить	419
1377. Печені голуби не летять до губи	602, 273
1378. Пий винце, та знай дільце	53
1379. Пий, та ума не пропий	53
1380. Писав писака, читав собака	419
1381. Письменному книжка в руки	570
1382. Пишається, як корова в хомуті	465
1383. Пише, як сорока лапою	419
1384. Півня на заріз несуть, а він каже «кукаріку»	555
1385. Підвів під пень кашлять	105
1386. Під'їхав його так, що тільки ушами стрепенув	105
1387. Підкосило, як косою	215
1388. Підлазить, як чорт під монастир	465
1389. Під лихий час і кум за собаку	288, 336
1390. Піднімайте, свині, хвости, бо глибоко морем брести	263
1391. Підняв морду так, що й кочергою носа не дістанеш	164
1392. Підождіть, прийде коза до воза сінца просить	351
1393. Під тобою й лід розтає, а підо мною мерзне	81
1394. Пізнав свій свого	477
1395. Пізнати вовка, хоч в бараній шкурі	51
1396. Пізнати ворону по пір'ю	123
1397. Пізнати сову по льоту	51, 123
1398. Пізно з козами на торг	608
1399. Пізно старого kota учити гопки	110
1400. Піймав корову за роги	29
1401. Піп дитину христив і в купелі втопив	54
1402. Піп живе з олтаря, а писар з каламаря	440
1403. Піп з хрестом, а чорт з хвостом	581
1404. Піп людей хова, сховають і попа	326
1405. Піп своє, а чорт своє	583
1406. Піп у дзвін, а чорт у калатало	581
1407. Пірвався, як з мотикою на сонце	252
1408. Піском очі засипає	465
1409. Після тієї та знов тієї	416
1410. Пішла голота на вигадки	105
1411. Пішли наші вгору, по два на мотузку	28
1412. Пішло щастя в ліс по пруття	203, 315
1413. Пішов глечик за водою, та й голову там положив	422

ЧЧ чергові	ЧЧ російського альфавету
1414. Пішов і пішов – мов мила ковтнув	213
1415. Пішов по канун, та там і втонув	457
1416. Пішов по масло, та й в печі погасло	450
1417. Пішов, як стріпаний	213
1418. Плаває, як вареник у маслі	333, 226
1419. Плаває, як пампук в олії	383
1420. Плачте очі, бачили, що купували – їжте, хоч повилазьте	479
1421. Плив, плив та на березі й утонув	42, 368, 447
1422. Пнеться, як жаба на купину	267
1423. Пнуться, як грішні душі до пекла	575
1424. Побалакаєш, як у піч укинеш	329
1425. Побачимо, як свою потилицю	50
1426. По бороді текло, а в рот не попало	447, 522
1427. Повадився глечик по воду ходить – там йому і голову положить	409
1428. Повадився кухоль по воду ходить, поки йому ухо не одломлять	422
1429. Поволі, бо попа звалиш	178
1430. Поганому погана і честь	273
1431. Погано п’ється, тільки в чарці не зостається	399
1432. Погодилися, як пороса з вовком	116
1433. Подивився, як шага дав	445
1434. Пождіть, діти, поки біг на кисіль шкурку натягне	229, 387
1435. Поживеш дальше, так побачиш більше	426
1436. Пожививсь, як пес макогоном	193, 438, 369
1437. Пожививсь, як сірко паски	193, 213
1438. Пожививсь, як собака мухою	213, 438, 447, 576, 522
1439. По животу, мов коти лазять	104
1440. Поздоров, боже, громаду, – а бог буде аби-коли	302
1441. Показалась за сім вовків копиця сіна	565
1442. Поки бабуся спече книші, у дідуся не буде душі	559
1443. Поки багатий стухне, то убогий опухне	559
1444. Поки в баби поспіють книші, у діда не стане душі	143
1445. Поки гладкий схудне, то худий здохне	559
1446. Поки не упріти, поки не уміти (не упріти)	607
1447. Поки сонце зійде, роса очі виїсть	367, 559
1448. Поки сонце зайде, то й чорт не знайде	571
1449. Поки хвалько нахвалиться, будько набудеться	367, 559, 588
1450. Поліпшало (полегшало) батькові к смерті	618, 405, 319
1451. Полоханий заєць і пенька боїться	462
1452. Полохлива (лякана) ворона куца боїться	462
1453. Полюби мене в чорній, а вже в білій полюбить і аби-хто	428
1454. Помаленьку, бо спину зломити	446
1455. Помалу їдь, а дальше заїдеш	548
1456. Поможє, як умерлому кадило	608
1457. Понура свиня, а глибоко рие	343
1458. Понюхав пирога, та не вдалось покуштувати	522

чч чергові	ЧЧ російського альфавіту
1459. Попав пальцем у небо – стромляй дальше	438
1460. Попав, як сліпий стежку	438
1461. Попа одним обідом не нагодуєш	440
1462. Поперед батька в пекло не лізь	361
1463. По пошті на волах	600
1464. По правді роби, по правді й буде	23
1465. По правді роби, по правді й очі повилазять	23
1466. Поправився з печи на лоб	193
1467. Поправився з покуття на лаву	456
1468. Поправився із кулька в рогожку	456
1469. Порожнього міха не надуть, коли скрізь дірки йдуть	346
1470. Порою сіно косять	77
1471. По роботі пізнати майстра	123
1472. Порятуйте мене в пригоді, а в добрім разі не потребуєм рятунків	141
1473. По Савці свитка	442
1474. Посади свиню за стіл, вона й лапи на стіл	441
1475. По своєму ліжку простягай ніжку	434
1476. Посеред зими льоду не випросиш	96
1477. По синку шапка	442
1478. Послав туди, де козам роги правлять	249
1479. Послідня в попа жінка, а там – хоч на шибеницю	443
1480. Поспитав уже я і пня, і колоди	460
1481. Поспієш з козами на торг	446
1482. Поспішився поперед батька на шибеницю	31
1483. По смерті нема каєння	519
1484. Потай бога, щоб (і) чорт не знав	133, 235
1485. Походила, як свиня на коня, тільки шерсть не така	449
1486. Похожий, як свиня на яструба	449
1487. Похожий, як сова на яструба	348, 372
1488. Поцілуй мене сьогодні, а я тебе завтра, а як забуду, то й так буде	428
1489. Почастую тим чаєм, що ворота підпирають	145
1490. Почав «во здоровіє», а звів «за упокой»	310
1491. Почин кращий од грошей	264
1492. Почухасься, де й не свербить	179a
1493. Пошли дурня по масло, то й в печі погасне	173, 450
1494. Пошли дурня по раки, а він жаб наловить	173
1495. Пошлють кіз кувати	249
1496. Правда і в морі не втоне	23
1497. Правда очі коле	452
1498. Правда Сидорова – киселем млинці помазані – на паркані сушаться	71
1499. Правда, як олива, наверх вийде	23, 88
1500. Правди на ніготь, а прибавиться на лікоть	507
1501. Працювали до синього поту	175
1502. Привик собака за возом бігти, то й за санками побіжить	79
1503. Прийде й на пса колись зима	326, 403

ЧЧ чергові	ЧЧ російського альфавету
1504. Прийде коза до воза та й скаже «мекеке»	269
1505. Прийшов гість, та на голу кість	427
1506. Прийшов нестаток, – забрав остаток	20, 582, 631
1507. Прийшов пізно, аж завізно	618
1508. Прийшов по хвилі – вже миски помили	618
1509. Прилип, як сліпий до тіста	422
1510. Прилип, як шевська смола до чобота	453, 422
1511. Прирівняв кішку до собаки	449
1512. Присохне, як на собаці	217, 517
1513. Пристав, як вош до кожуха	453
1514. Пристало, як свині наритники	211
1515. Присягалися сліпці, що своїми очима бачили	71, 488
1516. Приткнув, як вужа вилами	322
1517. Приходиться, як п'яте колесо до воза	386
1518. Причепився (взявся), як реп'ях кожуха	422
1519. Продав kota в торбі	105
1520. Прошло літо, не ходи в луг по калину	608
1521. Про мене – нехай вовк траву їсть	248, 595
1522. Проміняв шило на мило (на швайку)	456
1523. Пропав кінь і узду кинь	519
1524. Пропав ні за цапову душу	458
1525. Пропав, як здимнів	202
1526. Пропав, як сірко в базарі	458, 137
1527. Пропав, як собака в ярмарку	458
1528. Пропадеш ні за копійку	15
1529. Пропало, як на собаці	217
1530. Проханим конем не наробишся	334
1531. Проти гори піском не сипать	459, 500, 258
1532. Проти сили й віл не потягне	307, 459
1533. Прудка ріка береги розмиває	446
1534. Пугою обуха не пересічеш	421, 500
1535. Пусти на всі заставки	398
1536. Пусти на одчай божий	490
1537. Пусти пса під стіл, а він дереться на стіл	441
1538. Пусти чорта в хату, то він і на піч залізе	298, 441
1539. Пусто – й духа нікого нема	549
1540. Пшеничне, гречичне – верни вмісто	603
1541. П'яному гори немає – усе рівне	464
1542. П'яному й коза в золоті	464
1543. П'яному море по коліна	464
1544. П'ятами наживав – аж залопотіло	262
1545. П'ятниця вдруге не трапиться	256
1546. Рада б душа в рай, та гріхи не пускають	198
1547. Рада б мама за пана, та пан не бере	198
1548. Рад(ий), як сирота трясці	195

чч чергові	ЧЧ російського альфавіту
1549. Рад, як сирота трящі	271
1550. Раз козі смерть	490, 120, 512
1551. Раз літо родить	256
1552. Раз мати родила – раз і умирати	120, 512
1553. Раз на віку спіткнешся, та й те люди побачать	507
1554. Разом густо, а разом пусто	41
1555. Раз у рік великдень	490
1556. Ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки ллють	469
1557. Рання пташка зубці терепить, а пізня очиці жмурить	469
1558. Рання птичка пшеничку клює, а пізня очі дере	469
1559. Рано пташечка заспівала, як би кішка не з'їла	470
1560. Риє та й риє на мене	400
1561. Роби до поту, а їж ув охоту	466
1562. Робить, як мокре горить	272a
1563. Родом кури чубаті	394
1564. Розжалобивсь, як вовк над поросям: від'їв ніжки та й плаче	420
1565. Розживимось, як сорока на лозі, а тінь на воді	209, 218
1566. Роз'ївся, як вош у корості	467
1567. Розносився, як чорт з бубном	380
1568. Розумна голова багато волосу не держить	59
1569. Розумний по коліна в біблії	492
1570. Розумний, як Хведькова кобила	97
1571. Рости псу трава, коли кобила здохла	386
1572. Рот не город – не загородиш	312, 345
1573. Рука руку миє, щоб білі були	476
1574. Руками дивиться, а очима лапа	62
1575. Рятуйте, хто в бога вірує	404
1576. Рятуйсь, хто може (хто в бога вірує)	528
1577. Савка не дурак – не б'є жінку та все мачуху	115, 180
1578. Сама в гріхах, як у реп'яхах, а ще й людей судить	300
1579. Сама себе раба б'є, що нечисто жито жне	479
1580. Сам голий, і сорочка за пазухою	57
1581. Сват не сват, а мого не руш нічого	146
1582. Свиня в наритниках, то вже й кінь	204
1583. Свиням золоту гору – та й ту рознесуть	346
1584. Свій з своїм січися, рубайся, а чужий не мішайся	119
1585. Свій не свій, а у горох не лізь	146
1586. Свій свояка вгадає здалека	477
1587. Світ за очі подався	248
1588. Світ зійшов, а ще такого дурня не бачив	97
1589. Світить місяць, та не гріє, – тільки в бога дурно хліб їсть	482
1590. Своя губа ближче	485
1591. Своя пазуха ближче	485
1592. Святився б гурток, коли б не чортова ззіжа	205
1593. Се лев, а не собака	488

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
1594. Се не так швидко, як на мертвого сорочку шить	446
1595. Сердилась баба на торг, а торг того й не чув	525
1596. Се така баба, що чорт їй на махових вилах чоботи оддавав	172
1597. Се така, що не вступить ні конному, ні пішому	340
1598. Се ще вилами писано, а граблями скороджено	292
1599. Се ще тільки цвіт, а ягоди будуть	622
1600. Сиди, Векло, бо ще не смеркло	124
1601. Сидить ні в сих, ні в тих, як собака в човні	324
1602. Сиділа баба на печі, та й каже «але».	31
1603. Сила солому ломить	500
1604. Силуваним конем не доробишся	307
1605. Синиця шкоду робить, а журавлям попадеться	87
1606. Синицю й на салі поклади, то синиця синицею	106
1607. Сип, жінко, перцю, нехай нам на віку хоч раз гірко буде	92
1608. Сирової землі хапатись	471
1609. Ситий голодному не вірить	541
1610. Ситий голодному не товариш	541
1611. Сідина в голову, а чорт в бороду	487
1612. Сіє вітер, вітром жати буде.	607
1613. Сім бід, один одвіт	490
1614. Сім п'ятниць на тиждень	493
1615. Сказаного й сокирою не вирубаєш	507
1616. Скачи, бабо, хоч задом, хоч передом, – а діла підуть своїм чередом	106, 233, 588, 598
1617. Скоріш дурень одурить розумного, як розумний дурня на розум наведе	148
1618. Скачи, враже, як пан каже	384
1619. Скільки вовка не годуй, а він у ліс дивиться	208
1620. Скільки не літай, а все прийдеться на землю падать	475
1621. Скоріш у курки молока випросиш	96, 431
1622. Скотилася баба з неба, так їй і треба	273
1623. Скрививсь, як середа на п'ятницю	239
1624. Скрипливе дерево два віки живе, а здорове й одного не переживе	505
1625. Скрипуче колесо довше ходить	505
1626. Скрипливе скрипить, а здорове лежить	505
1627. Скупий збирає, а чорт калитку шиє	431
1628. Скучив, як собака за києм	6
1629. Слава не поляже, не поляже, а розкаже	175
1630. Славні бубни за горами, а прийдеш ближче – собача шкура	327
1631. Слини з землі не підняти	608
1632. Слихом не слыхали, й видом не бачили	457
1633. Слово вилетить горобцем, а вернеться волом	507
1634. Слово не горобець, назад не вернеться	507
1635. Слухай багато, а менше говори	472
1636. Слини не підіймеш, а слово назад не вернеш	507
1637. Смаленого дуба плете	410, 71
1638. Смерти не треба шукати – сама прийде	513

чч чергові	ЧЧ російського альфавіту
1639. Смерть не справник – не послухає	513
1640. Сметаною вареників не спортиш	276
1641. Смирного й на тім світі б'ють	425
1642. Сміється горщик з кітла, а обидва чорні	394
1643. Смілий батька у лоб б'є	512
1644. Смішки з попової кішки, а як своя здохне, то й плакатимеш	360
1645. Смотри (дивись) мовчи, а своє роби	133
1646. Сніп з бородою, а козак з молодою	81
1647. Собака бреше, а вітер носить	520
1648. Собака не навчиться плавати, поки не налеться води в ухо	460
1649. Собака собаки не мине	157
1650. Собака собаці хвоста не одкусить	394
1651. Собака, як привик за возом бігати, то йому й нудно, як не побіжить	79
1652. Собаки з жиру казяться	496
1653. Собі на умі	265
1654. Сова знає, де кури ночують	115, 180
1655. Сова не приведе сокола	626
1656. Сова спить, та кури бачить	180
1657. Сова хоч би лігала попід небеса, то соколом не буде	475
1658. Сові сонце очі коле	452
1659. Создав бог, та й ніс всякав	97
1660. Соловей піснями не сит	525
1661. Солодкий мед, але пальців не обгризти	16
1662. Сонечко блисне, сорочечка висхне	70
1663. Спиток (попиток) не збиток, спрос не біда	439
1664. Спиться – сниться, свінеться – все минеться	534
1665. Співатиме півень, чи ні, – а день буде	598
1666. Срібло, золото тягне чоловіка в болото	599
1667. Сріблом ушей не завісиш	312
1668. Ставивсь, як лев, а загинув, як муха	107
1669. Став мені сіллю у оці	298
1670. Став мені хріном у носі	13, 298
1671. Становиться, як окунь проти води	340
1672. Старе, як гнила колода – нікому не потрібне	532
1673. Старець медвіднику не товариш	541
1674. Старий хліб лучче, як новий	533
1675. Старий, що вродив – то бог дав, а що ззів – то пропало	532
1676. Старій бабі й на печі ухаб	532
1677. Старі крутяться, а молоді вчаться	309
1678. Старі покрутились, а молоді навчились	309
1679. Старість не прийде з добром: коли не кашлем, то горбом	532
1680. Старість – не радість, горб не користь	532
1681. Старого горобця на полові не обдуриш	531
1682. Старого лиса тяжко зловити	531
1683. Старої корови пузир!	187

чч чергові	ЧЧ російського альфabetу
1684. Старому жениться – і ніч коротка	5
1685. Стережися того, кого бог назначив	25
1686. Стид не дим, – очей не виїсть	536
1687. Стільки варт, як сіль до оселедця	266
1688. Стонадцять чортів йому у хвіст	1
1689. Стороною дощик іде, поливає, а на мою роженку і немає	613
1690. Страшен і вовк, та на ліс дивиться	365
1691. Суд не затага та й не випуска	435
1692. Сук не верба	633
1693. Суха ложка рот дере	354
1694. Сухий кусок горло дере	354
1695. Сьогодні з мішком, а завтра з торбиною	131
1696. Сьорбайте, хлопці, юшку, а риба на споді	399
1697. Така вже планида надійшла	233, 459
1698. Така година надійшла	233
1699. Така подоба, як свиня в хомуті	211
1700. Така стара, що аж у паністарі зацвіло	532
1701. Так болить, що якби не вмів стогнати, то вмер би	27
1702. Так воно прилучилося, що щастя за біду зачепилося	319
1703. Так гризе, так гризе, як ржа залізо	473
1704. Так до діла, як свиня штани наділа	188
1705. Таке в'їдливе, що візьми та прямо й наплюй йому серед лоба	422
1706. Таке уїдливе!	298
1707. Такий багатир, що не знає, що то «нема»	73
1708. Такий вік, як у зайця хвіст	624
1709. Такий жвавий, як біс уночі	262
1710. Такий наш вік: сьогодні жив, а завтра зник	624
1711. Такий слабий, що тільки під хвіст перцю та на тік	429
1712. Такий убогий, що й кошеняти нічим з запічку виманити	114
1713. Такий, що в одне вухо влізе, а в друге вилізе	180
1714. Такі убогі, що землю держалном міряють, а худобу ложкою	57
1715. Так любляться, як собака з кішкою	157
1716. Так нужно, як волосся в паністару	386
1717. Так от у чім сила, що кобила сива	65
1718. Так пусто в селі, хоч голий біжи	549
1719. Так-сяк, на косяк, не по людськи	207
1720. Так тобі і треба. Нехай його чорт на глибоку несе	521
1721. Так тобі треба, як мені лиха	386
1722. Так тому рад, як би «му пси обід ззіли»	195
1723. Так як з ока випав (вилитий батько, матір і т. ін.)	448
1724. Так, як кажуть: за дванадцять миль киселю. Ні з цього, ні з того приїхала кума з Ніжина	171
1725. Там грошей – і кури не клюють	17, 127
1726. Там давно старці обідали	582
1727. Там, де великі вікна, багато світла, а мало правди	552

чч чергові	ЧЧ російського альфавіту
1728. Там, де козам роги правлять	571
1729. Там добре, де нас нема, а ми прийдем і другим попсуем	542
1730. Там йому жаба й цицьки дасть	554
1731. Там йому й капут	554
1732. Там нас люблять, де нема нас	542
1733. Там такого наговорив, що й класти нікуди	278
1734. Так тепло, як у вусі	314
1735. Та рожа, та не та кожа	372, 449
1736. Твоя слава велика: сім сіл – один віл	327
1737. Телись ялова, давай молока	89
1738. Телят боїться, а воли краде	84
1739. Темної ночі зорі ясніші	597
1740. Тепер йому так, як грішникові до гарячої сковороди	195
1741. Тепер хоч камінь на шию та у воду	10
1742. Терниця грушок не родить	3, 626
1743. Терпи горе – пий мед	497
1744. Терпи, Грицю, хоч яка спека	545
1745. Терпи, душа, спасена будеш	545
1746. Терпи козак горе – будеш пити мед	70
1747. Терпи козак – отаманом будеш	497
1748. Терпи тіло – маєш, що хотіло	607
1749. Терпить його, як сіль в оці	271
1750. Терпи, хлопче, козаком будеш, а із козака попадеш і в отамани	545
1751. Ти землю їв – зарікавсь	117
1752. Ти йому образки, а він тобі лубки	555
1753. Ти йому «Оче наш», а він тобі «од лукавого»	555
1754. Ти йому плюй у вічі, а він каже – дощ іде	555
1755. Ти йому про Тараса – він тобі півтораста	555
1756. Ти йому стрижено, а воно тобі голено	581
1757. Тим бочка смердить, чим налита	414, 484
1758. Тим рогом чешися, котрим дістанеш	204, 572
1759. Тиняються, як старець по-під тинню	342, 216
1760. Тиха вода греблю рве	84
1761. Ті ж штани, та назад вузлом	530, 424
1762. Тільки живий та теплий	152
1763. Тільки зиску, що в писку	551
1764. Тільки зір з неба не знімає	492
1765. Тільки чуприна майорить	262
1766. Тіснота така, що й києм не протиснеш	546
1767. Тісняться, неначе хліб у печі	546
1768. Тобі нехай золотом вуха позавішувані	133
1769. Тобі треба клепку вставить	97
1770. Тобі хоч діжу з тістом, то все мало	162
1771. Товчється, як Марко по пеклу	46
1772. То дарма, що був злодій, аби тепер козак	38

ЧЧ чергові	ЧЧ російського alfabetу
1773. Тоді будеш мати, як старий чорт візьметься помирати	229
1774. Тоді дівку віддавай, поки люди трапляються	256
1775. Тоді добудешся, як о Петрі вода замерзне	323
1776. Тоді це буде, як свині з череди йтимуть	229
1777. Той же Савка та на других санках	394
1778. Той хоче гарбузів, а той гурків	291
1779. То люди не нашої й хати.	348
1780. То не козак, що отаманом не думає бути	587
1781. Тонкослізка	95
1782. Торгував кирпичем, а остався ні при чім	551
1783. То так потрібне, як дзюра в мості	386
1784. То чорт бідний, а чоловік убогий	6
1785. То ще тоді діялося, як шкурані гроші були	121
1786. Треба підмазати, жеб не рипів	354
1787. Треба розумом надточити, де сила не візьме	295
1788. Треба, як болячки на лоб	386
1789. Треба, як п'ятого колеса	386
1790. Треба, як п'ятої ноги собаці	386
1791. Тричі міряй, а раз одріж	494
1792. Тривай, це йому рогом вилізе	403
1793. Трохи, як комар наплакав	212, 601
1794. Трудна згода, де огонь і вода	157
1795. Трудно вийти з біди, як каменю з води	251
1796. Трусіться рубці, дивіться людя: як робимо, так ходимо, як дбаємо, так маємо .	607
1797. Туди брехнею пройдеши, а назад трудно	241
1798. Туди тебе зашлють, де волам роги правлять, а кіз кують підковами	249
1799. Туманити світу	410
1800. Тут було, вертілося, – чорт знає, де ділося	303, 457
1801. Тяжко там украсти, де газда (хазяїн), сам злодій.	355
1802. Тямитиме (пам'ятатиме) до нових віників і до судної дошки, покіль аж поро- ху на очі насиплять	161
1803. Тямиш ти, як їдять, та тобі не дають	432
1804. Тямиш, як свиня в дощ	432
1805. Убрався між ворони: крякай як они	484
1806. Увірвався бас	368
1807. У вічі як лис, а за очі як біс	286, 58
1808. У воді стоїть, а води просить	200, 257
1809. Ув умілого й долото рибу ловить	570
1810. Уговір паче грошей	557
1811. Угору плює, а в рот хапає	180
1812. У гурті, то й смерть не страшна	302
1813. Удалося, як тій Солосі	42, 447, 522
1814. Удень з каганцем не обшукаєш	137
1815. У друга вода солодша од вразького меду	339
1816. Уже йому увірвалось	368

ЧЧ чергові	ЧЧ російського альфавіту
1817. У жінки волос довгий, та ум короткий	59
1818. У здоровім тілі, душа здорова	47
1819. Узялися варити – запалили хату	54
1820. Узялися за діло, як воші за тіло	192
1821. У його грошей, як у жаби пір'я	114
1822. У кия два кінці: один буде на мені, а другий на комусь іншому	411
1823. Уклюнулися злидні на час, не виженеш їх і за рік	454
1824. У лісі вовки виють, а на печі страшно	565
1825. У лісі дерева шукає	267
1826. У людей повна піч, та горить, а у мене одна ломака, та й та не горить	94
1827. Ума ні з шило нема	97
1828. Умер багатий – ходімо ховати, умер убогий – шкода дороги	560
1829. Умирать готуйся, а хліб ори	289
1830. Умреться, так все минеться	417
1831. Умри ти сьогодні, а я завтра	428
1832. Унадився, як свиня на моркву	422
1833. У нас, у самих (грошей) свині не їдять	17
1834. Упав в гаразд, як муха в сметану	320, 221
1835. Упав в гаразд, як сливка в болото	320
1836. Упав у добро, як у тісто	320
1837. Упав у біду, як курка в борщ	437
1838. У поганому тілі – погана душа	47
1839. Упросилися злидні на три дні, та чорт їх і довіку не викишкає	454
1840. Урагова мати його знає	1
1841. Уродився, оженився та й вмер	624
1842. Усе божеє, тільки гріхи наші	74
1843. Усім козак, та чуб не так	574
1844. Усі ми під богом	74
1845. Усі під богом ходимо	74
1846. У сірка очей позичає	324
1847. Ускочив по самі вуха	436
1848. У страху великі очі	565
1849. У страху очі по яблуку	565
1850. У сусіда дочок сім, то й доля всім: у мене одна й тій долі нема	287
1851. Усякий Веремій про себе розумій	204
1852. Усяк кулик до свого озера привик	79
1853. Утеревив бог душу, як у пень, та й кається	8, 97
1854. У тихому болоті чорти плодяться	84
1855. Утікав перед вовком, а впав на ведмедя	193
1856. Утік не втік, а побігти можна	439
1857. Утрись і запрись, щоб ні сич ні сова не знали	329
1858. Уха повище лоба не ростуть	90, 572
1859. У хвості була душа з страху	573
1860. У хмару заходить	465
1861. Ухом веде	201

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
1862. Ухопив місяця зубами	447
1863. Ухопив шилом патоки	213, 447, 576
1864. Учений, а кобили не запряже	317
1865. Ученому – світ, невченому – тьма	570
1866. Учепився, як гріх села	422
1867. Учись – на старість буде, як нахідка	43
1868. У чужу душу не влізеш	616
1869. У шент потрошити	223
1870. Хазяйська курка (панській) комірницькій корові ногу переломила	356, 564
1871. Хапай, Петре, поки тепле	228, 256
1872. Хвали мене, губонько, бо як не похвалиш, то я тебе роздеру	112
1873. Хвалячи продати, а гудячи купити	349
1874. Хворий лежить, та без пам'яті хліб їсть	429
1875. Хіба на панщину гонять?	178
1876. Хіба на світі одна вода, можна й аби де напитись	12
1877. Хіба птичого (пташачого) молока нема	73, 127
1878. Хіба тільки світа, що у вікні? (За вікном іще й більше)	12, 491
1879. Хіба тобі дощ за шию ілле?	178
1880. Хіба я в бога теля вкрав, що мене всі цураються?	370
1881. Хіба я тобі загадав море випить?	153
1882. Хліб в дорозі не затяжить?	169
1883. Хліб та вода – то козацька їда	620
1884. Хмарою йдуть люди	546
1885. Ходить, як корова за телям	298
1886. Ходжу, наче чоловіка згубив, або-що	209
1887. Хотів я того, як собака цибулі	9
1888. Хороша чутка далеко чутна, а погана ще дальше	508
1889. Хороше, та не наше	16
1890. Хотіла баба вирви та насилу сама вирвалась	409
1891. Хотіла баба видри – та насилу сама видралась	409
1892. Хоч Абель Кабеля убив, хоч Кабель Абеля, – за все благодареніє господу	530
1893. Хоч би своє пожить	237
1894. Хоч вогню до нього прикладай	583
1895. Хоч гавкай на нього – нічого не вдієш	583
1896. Хоч гать гати	503
1897. Хоч голий біжи, то ніде нема нікого, не зачепишся	549
1898. Хоч голий, та в поясі (в підвязках)	92
1899. Хоч греблю гати	17, 468, 503
1900. Хочеться, як голому на вулицю	195
1901. Хоч запали	549
1902. Хоч заріж, то не хоче	583
1903. Хоч і діжу з тістом оддай, то ще буде клясти, що важко нести	162
1904. Хоч іду в гостину, то беру хліб у торбину	151
1905. Хоч із-за нігтя виколупни, та дай	89
1906. Хоч і полаємось, нам з тобою дітей не христити	157

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
1907. Хоч йому кіл (клин) на голові теши	583
1908. Хоч йому чорта дай, а він все своє меле	581
1909. Хоч камінь на шию, та у воду	583
1910. Хоч кисло, хоч прісно – усе вали в місто	39
1911. Хоч круть-верть, хоч верть-круть	530
1912. Хоч мале, та вузлувате	274
1913. Хоч мале та напотуване	274
1914. Хоч ми собі брати, але наші кишені не сестри	146
1915. Хоч насподі лежатиму, а в вічі плюватиму	172, 313, 350
1916. Хоч не в лад, та широко ступає	343
1917. Хоч не гладко, аби міцно	343
1918. Хоч ногою заткни	468
1919. Хоч пика в крові, а наше взяло	313
1920. Хоч погано баба танцює, та довго	343
1921. Хоч прив'язи, то одгризеться	340
1922. Хоч рябо на виду, так маслаки доладу	285
1923. Хоч сирової землі хватайсь	621
1924. Хоч смердить, коли смак має	343
1925. Хоч стріль йому в очі	583
1926. Хоч так, куме, сядь, хоч так сядь, а все сядь	9
1927. Хоч того самого, аби в другу миску	547
1928. Хоч украв, аби добре сховав	232, 38
1929. Хоч в одній льолі, аби до любови	514
1930. Хоч хліб із водою, аби милий з тобою	514
1931. Хоч хто мал, не топчи його в кал	260
1932. Хоч щука вмерла, та зуби не вмруть	58
1933. Хрін його батька знає: у багатого повна піч та горить, а у мене одне поліно та й те не горить	94
1934. Хто багато говорить, той мало творить	278
1935. Хто багачко знає, той мало має	281
1936. Хто б'ється, а в кого чуб болить	481
1937. Хто бреше, тому легше, а хто віри не йме, того в сук зогне	345
1938. Хто в горох, а хто в сочавицю	243
1939. Хто везе, того й підганяють	28
1940. Хто великого не бачив, той і малому дивується	244
1941. Хто вітрові служить, тому димом платять	607
1942. Хто в ліс, а хто по дрова	243
1943. Хто втік, той і прав	355
1944. Хто дбає, той і має	78
1945. Хто два зайці гонить, жодного не догонить	162
1946. Хто добре уйме, той добре несе	466
1947. Хто до кого, а я до Параски	80, 81, 291
1948. Хто в світі знає, що біг гадає	7
1949. Хто зараз виграс, той на кінці не має, що ставити	548
1950. Хто звечора плаче, той вранці буде сміятись	567

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
1951. Хто з псами лягає, той з блохами встає	414, 484
1952. Хто зразу дав, той два рази дав	141
1953. Хто з ступою, а я з товкачем	80, 81
1954. Хто каші наварив, той мусить і з'їсти	300
1955. Хто кисліці поїв, а на кого оскома напала	87
1956. Хто любить світ, той любить правду	83
1957. Хто маже, той і їде	354
1958. Хто мастить, тому віз не скрипить	354
1959. Хто мовчить, той двох навчить	133
1960. Хто на окропі опарився, і на зимну воду дус	462
1961. Хто не слухав тата, тот послухав ката	98
1962. Хто не стоїть о гріш, той сам його не варт	14
1963. Хто новини не бачив, той і ветоші рад	244
1964. Хто од слова одскочить, коло того шкурка обскочить	557
1965. Хто під ким яму копає, то в ню впаде	359
1966. Хто пізно встає, тому хліба не стає	469
1967. Хто пізно (нерано) ходить, той сам собі шкодить	427
1968. Хто по обіді не оддише, того бог хазяїном не пише	125
1969. Хто порося вкрав, у того в ушах пищить	293
1970. Хто про що, а я про Параску	102
1971. Хто рано встає, тому бог щастя дає	469
1972. Хто робить – голий не ходить	544
1973. Хто родився вовком, тому лисицею не бути	3, 106, 475
1974. Хто сам такий, той на другого кладе знаки	306
1975. Хто спішить, той людей смішить	446
1976. Хто старе поминає, той щастя не має	247
1977. Хто старе пом'яне, тому розп'якши палець та в око	247
1978. Хто товче, той хліб пече	466, 607
1979. Хто шага не береже, той не варт копійки	128
1980. Хто язик держить за зубами, того нічого не кортить	629
1981. Хто як постеле, так і виспитьсь	607
1982. Худий мир гірше лихого сварки	586
1983. Хука всучу	523
1984. Царка в голові не має	97
1985. Це, бач, мені не по пір'ю	352
1986. Церков горить, а люди руки гріють	597
1987. Церкву покрив, а дзвіницю обдер	54
1988. Це йому й за вухом не свербить	184
1989. Цілий вік с торбою не сварився	406
1990. Час на часу не стоїть	41
1991. Часник гризуть на мене (лихе щось у їх на думці проти мене)	400
1992. Часом з квасом, порою з водою	590
1993. Час часу рознь – і чоловік чоловіку	80
1994. Чваниться, наче та кобила, що віз побила	112
1995. Через голови плює	280

ЧЧ чергові	ЧЧ російського альфавету
1996. Чешися кінь з конем, а віл з волом	116, 204
1997. Чи в камінь головою, чи каменем у голову	424
1998. Чи гріх, чи два, а вже не видержу	34
1999. Чий бик не плигав – теля наше	372
2000. Чим багаті, тим і раді	594
2001. Чим горщик накупів, тим буде смердити	414
2002. Чи ми знаємо, сліпий народ!	253
2003. Чи може сова в сонце дивиться	204
2004. Чим мудрий встидається, тим дурний величається	148
2005. Чим пес старий, тим хвіст твердий	460
2006. Чим хата багата, тим і рада	603
2007. Чим хата має, тим і приймає	594
2008. Чим чорт не жартує	599
2009. Чим чорт не шутиє	599
2010. Чи пан, чи пропав – (двічі не вмирати).	34, 263
2011. Чи совою в пень, чи совою в дуба, а все сові буба	424
2012. Чия б гарчала, а твоя б мовчала.	617
2013. Чого доброго з цього, як води	598
2014. Чого душа забажає	592
2015. Чого Івась не навчиться, того й Іван не буде вміти	141
2016. Чого козак гладкий: наївсь, заснув, та й нема гадки	407
2017. Чого моя нога хоче	592
2018. Чого нема, то й бог не візьме	303
2019. Чоловіка по одежі стрічають, а по уму випроваджають	433
2020. Чоловік думає, а бог ўмає	593
2021. Чоловік крутить, а бог розкручує	593
2022. Чоловік мислить, а бог радить	593
2023. Чоловік собі не ворог	485
2024. Чоловік старіє, а чортяка під бік	487
2025. Чоловік стріляв, а бог кулі носить	593
2026. Чоловік цілий вік розуму вчиться, а дурним умирає	43
2027. Чоловік, як муха: сьогодні живе, а завтра вмере	624
2028. Чому козак гладок: поїв та на бок	407
2029. Чому чорт мудрий, бо старий	532
2030. Чорна корова – біле молоко	285
2031. Чорним по білому написано	305
2032. Чорта христи, а він каже „пусти”	555
2033. Чорт би дятла знав, коли б не довгий ніс	65, 51
2034. Чорт би тебе спік	1
2035. Чорт його підвів, а чорт його не знає	245
2036. Чорт (чорти) його бери	1
2037. Чув, що дзвонять, та не знає де (в якій церкві)	510
2038. Чудеса в решеті	611
2039. Чудний, як бублик: кругом об’їси, а всередині нема нічого	611
2040. Чує кішка, де сало лежить	612

ЧЧ чергові	ЧЧ російського alfabetу
2041. Чуємо, що бовка дзвін, та не знаємо, де він	510
2042. Чужа голова – темний ліс	616
2043. Чуже бачить під лісом, а своє не бачить під носом	85
2044. Чуже й мило голить, а наше й шило не бере	560
2045. Чуже лихо за іграшку, а своє за хрін	360
2046. Чуже на ніжки ставить, а своє з ніг валить	615
2047. Чужий біль нікому не болить	360
2048. Чужий кожух не гріє	311
2049. Чужий рот не хлів – не зачинити	312
2050. Чужим волом не доробишся	78
2051. Чужим пивом весілля не одбудеш	334
2052. Чужим потом не нагрієшся	334
2053. Чужими руками добре гада ловити	334
2054. Чужими руками добре жар загібать	334
2055. Чуй не чуй, бач не бач, а мовчи	133
2056. Чули, як говорили, що бачили, як їли	510
2057. Чумак чумака бачить здалека	477
2058. Чхали, чхали, та на степу й ночували	368
2059. Шаг був один – і той пропав	20
2060. Шатайся за ділом, як муха в окропі	544
2061. Швець не купець, а коза не товар	255
2062. Швидка робота, як нагла смерть	446
2063. Шила в мішку неховаєш	619
2064. Шилом моря не нагрієш	421
2065. Широкі ворота увійти, та вузькі вийти	494
2066. Шкода заходу	175
2067. Шкурка вичинки не варт	388
2068. Шорник свитникові не товариш	3, 116
2069. Шукай вітра в полі	137
2070. Щасливі на час не зважають	537
2071. Щаслив чумак, коли воли добрі має	585
2072. Щастя, як тряця: кого нападе, того й трусе	315
2073. Щастя, як тряця: (на) кого схоче, на того й нападе	315, 377, 320
2074. Щедрий на батьківські гроші	614
2075. Ще з того смерть не покаже	144
2076. Ще не зловив, а вже скубе	367
2077. Ще й на світ не благословилося	470
2078. Ще чорти навкулачки не бились	470
2079. Щирая правда всюди куток найде	83, 577
2080. Щирий козак ззаду не нападається	260
2081. Щоб вовк був ситий і баран цілий	183
2082. Щоб з рота й пари не пустив	133
2083. Щоб лиха не знати, треба своїм плугом та на своїй ниві орати	325
2084. Що бог дає, то все к лучшому	76
2085. Що бог дасть, то все в торбу	118

чч чергові	ЧЧ російського alfabetu
2086. Що бог не робить, то все на лучче	76
2087. Що б то й було, якби всі вправду жили	23
2088. Що буде, то буде, в голови не зірвуть	490
2089. Що буде, то буде, а горілки пить не покину	167
2090. Що було, те бачили, що буде, те побачимо	588, 426
2091. Що було, то за вітром по воді поплило	37
2092. Що вік, то інший світ	606
2093. Що вільно панові, то невільно Іванові	633
2094. Що вісь, то інша піснь	80, 606
2095. Що вимовиш язиком, того не витягнеш і колом	629
2096. Що в кого болить, той про те й говорить	609
2097. Що вхопить, то зробить	123
2098. Що голова, то не хвіст	633
2099. Що голова – то розум, а дві – ще лучче	561
2100. Що город, то й гонор	606
2101. Що далше в ліс, то більше дров	596
2102. Що два, то не один	561
2103. Що ж, винуват: їв гуси!	423
2104. Що ж робить, – треба жить, душа не пташка – не виженеш	417
2105. Що з горщика вибіжить, то не позбираєш	608
2106. Що з тих кубків, як повні сліз	599
2107. Що й казати, як нічого слухати	278
2108. Що кому годиться: шляхтичеві шабля, мужикові свиня	633
2109. Що кому написано на роду, того й конем не об'їдеш	52, 598
2110. Що кому рупить, той про те й лупить	609
2111. Що на дні – те найсолодше.	399
2112. Що надто, того й свині не їдять	504
2113. Що написано на роду, того не об'їдеш і на льоду	52, 598.
2114. Що написано пером, того не виволочеш волом	605
2115. Що не попало, то клади в мішок	118
2116. Що пройшло, як у воду ввійшло	608
2117. Що село, то й піп	80, 606
2118. Що собі не мило, і людям не зич	360
2119. Що ті й гроші, як чортма нічого в голові	358
2120. Що у тверезого на умі, то в п'яного на язиці	610
2121. Що хатка, то інша гадка	606
2122. Шука (пішов шукати) пустого вітру в полі	202
2123. Я вже то забула, що вчора їла	133
2124. Язык, мов повстанний	272
2125. Язиче, язиче, лихо тебе миче, в мені сидиш, а мені добра не зичиш	629
2126. Язичку, язичку, маленька штучка – велике лихо робиш	629
2127. Язык доведе до Києва, і до кия	628
2128. Язык на кінець світа заведе	628
2129. Язык мельне, та й у кут, а губу натовчуть	627
2130. Яка грушка, така й юшка	214

ЧЧ чергові	ЧЧ російського альфавету
2131. Яка диковина, що собака не кована	767
2132. Яка пряжа, таке й полотно	214
2133. Яка пшениця, така й паляниця	214
2134. Яка харч, така й робота	206
2135. Яка хатка, така й паніматка	214
2136. Яка щеп, така яблуня	626
2137. Як багато будеш знать, то скоро зостарієшся	281
2138. Як без мила підголив	232
2139. Як беруть – сто коней дають, а візьмуть, і одного не дають	139
2140. Якби все вовк лежав, то вже й досі б здох	544, 425
2141. Якби знав, де найду, то б туди пішов; а якби, де загублю, то б туди й не пішов	203
2142. Якби знагтя, що в кума пиття, то б сам пішов і дітей забрав	16, 165
2143. Якби йому довгий хвіст, то сам собі боки повідбивав	330
2144. Якби на кропиву не мороз, вона б усіх людей пожалила	22
2145. Якби не ох, то б давно здох	101
2146. Як би пес не сидів, то б зайця зловив	607
2147. Як би попом мені бути, то я б сало із салом їв	625
2148. Як би так малось, як не мається, так що б то було!	332
2149. Якби той розум спереду, що тепер ззаду	165
2150. Якби я був царем, то все б їв мед та сало	625
2151. Якби я був царем, то вкрав би пуд сала та і втік би	625
2152. Якби я був царем, то сало б їв, сало пив	625
2153. Як бідний плаче, то ніхто не бачить, а як багатий скривиться, то всяке ди- виться	19, 560
2154. Як бог годить, то й мокро горить	74
2155. Як бог дасть, і в печі не замажешся	7
2156. Як буде уміть писать, буде людей кусать	43
2157. Як вели медведя до меду, то вуха урвали: а як тягнули од меду, то урвали й хвіст	287
2158. Як в зайця хвоста	212
2159. Як вигляне в окно, то три дні собаки брешуть: а одна придивилась, та й ска- зилась	294
2160. Як укопаний	448
2161. Як гукають, так і одгукається	206
2162. Як дам тобі, так і зорі позбираєш	179
2163. Як дам тобі, то й ногами вкриєшся	145, 523
2164. Яке диво, що в сучки дівер	67
2165. Як дитя не плаче, у матери думки нема	113
2166. Як до діла – так і сіла	124
2167. Яке дерево, такий клин, – який батько, такий син	626
2168. Яке життя, така й смерть	521
2169. Яке коріння, таке й насіння	626
2170. Яке поїхало, таке й повернуло	214
2171. Яке співання, таке й читання	442
2172. Яке частування, таке – дякування	214

чч чергові	ЧЧ російського альфавету
2173. Як есть, то розійдеться, а нема, то обійдеться	386
2174. Як заробив, так і відбудеш	607
2175. Як з лихим квасом, то ліпше з водою, аби не з бідною	270
2176. Як зовуть, так і одкликаються	206
2177. Як з тобою толкувать, то треба ночувать	167
2178. Як з того світа встав	152, 209
2179. Як з хреста знятий	152, 209
2180. Який батько, такий син, – викрали з діжки сир	626
2181. Який батько, такі й діти	626
2182. Який гість, така йому і чисть	214
2183. Який дід, такий його плід	626
2184. Який їхав, такий поганяв	477
2185. Який їхав, таку й стрів	477, 395
2186. Який пастух, така й череда.	214
2187. Який піп, така його й парохвія	214
2188. Який піп, таке й благословення.	214
2189. Який пуп, такий і одрост	626
2190. Який Сава, така й слава	214
2191. Який удався, такий і згинеш	106, 475
2192. Який хват до вареників	131
2193. Яким мечем воював, таким і поліг	48, 273
2194. Як камінь у воду, так жеби з твого дому не вийшло нічого непотрібного	329
2195. Як кат утяв	10
2196. Як кіт наплакав	212, 601
2197. Як коли густо, а коли й пусто	41
2198. Як корові сідло	211
2199. Як кортить, то й бог простить	295
2200. Як лихо, то й «ходи Петрико», а як п'ють та їдять, то на Петрика не глядять	139
2201. Як маєш кланяться лаптю, то лучче поклонись чоботу	362
2202. Як мати з кислим молоком, то лучче з водою	362
2203. Як мати ногам кланяться, то лучче голові	362
2204. Як мати сліпу кобилу водить, так краще пішки ходить	362
2205. Як мітлою заметено	37
2206. Як мила з'їв	324
2207. Як на долоні волосся поросте	229
2208. Як на пень з'їхав	583
2209. Як напився, то до криниці задом обернувся	351
2210. Як не бачу – душа мре, а побачу, з душі пре	55
2211. Як не дасть бог смерти, то чорти не візьмуть	22, 474
2212. Як не живеш, а усе труни не минеш	513
2213. Як нема на кого, то на жінку	356
2214. Як не під'іси, то й святих продаси	103
2215. Як овечка, – не скаже ні словечка	282
2216. Якого пива наварили, таке й пийте	300
2217. Як одна біда йде, то й другу за собою веде	454

ЧЧ чергові	ЧЧ російського alfabetу
2218. Як одне обличчя	448
2219. Яко наг, яко благ, яко нема нічого	631
2220. Якою мірою міряєш, такою тобі одміряють	286, 607
2221. Як пампух в олії	221
2222. Як пилинки в морі	212
2223. Як пить дасть	599
2224. Як піде добро в двір, то само йде: а як піде з двора, то хоч і ворота зачини, то не впиниш	454
2225. Як пішло вже на лихо, то дійде до погибели	230
2226. Як пішла пішком, так і прийшла з порожнім мішком	206
2227. Як погано орати, то лучче випрягати	362
2228. Як поросся з вовком погодились	157
2229. Як посіяв, так і зібрав	607
2230. Як почав на мене ямку гнать, як почав, та і вкопав	400
2231. Як признався – розквитався	423
2232. Як прийде зла година, треба знать, по чім ківш лиха	566
2233. Як п'ян, то (пан) капітан; а як проспався, то й свині збоявся	464
2234. Як рада, то й порада	561
2235. Як різцем одрізало	215, 10
2236. Як робив, так і вмер	521
2237. Як свиня на небо гляне	229
2238. Як сіль в оці	13
2239. Як Сірка годують, так він і гавка	206
2240. Як снасть ломиться, то чоловік строїться, а як віл пристає, то і здоров'я не стає	585
2241. Як сова світ уздрить	229
2242. Як спить, то не їсть, а як їсть то не дримає	180
2243. Як старому жениться, то й ніч мала	5
2244. Як сто кіп, так і піп	446
2245. Як стукне, так і гукне	206
2246. Як топишся, то й за бритву вхопишся	566
2247. Як трава на гостру косу	280
2248. Як у батька за пазухою	221
2249. Як у бога за дверима	221
2250. Як у воду впало	38, 457
2251. Як у лісі гукнеш, так і одгукнеться	206
2252. Як умер чоловік, то як не бував	624
2253. Як умре багатир, то йде увесь мир, а як умре харпак, то тільки піп да дяк	560
2254. Як утопає – сокиру даває, а як порятують і топорище жалусе	139
2255. Як ухо ввірветься, то і дзбан розіб'ється	230
2256. Як хан долізе до Криму	229
2257. Як хвостик, позаду бігає	298
2258. Як хліба край, – то й в хліві рай	341
2259. Як хто їсть, так і робить	466
2260. Як це Настя скаже	588
2261. Як чорт пугою нагнав	468